

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

**ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ – ΤΜΗΜΑ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ,
ΣΛΑΒΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΙΣ

«ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ»

Διπλωματική Εργασία

«Αξιολόγηση της Πορείας Μετάβασης των χωρών της περιοχής των Βαλκανίων»

του Τσίγλη Αντωνίου

Επιβλέπων Καθηγητής: Παπαπανάγος Χάρρυ

Θεσσαλονίκη, Νοέμβριος 2021

“Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου”

Τσίγλης Αντώνιος

Περίληψη

Στις 9 Νοεμβρίου 1989 τερματίστηκε ο Ψυχρός Πόλεμος. Η πτώση του τείχους του Βερολίνου συμπαρέσυρε και την κατάρρευση του δόγματος Μπρέζνιεφ. Οι πρώην «δορυφόροι» αναγκάστηκαν να αναζητήσουν αυτόνομη οικονομική πορεία στο διεθνές σύστημα. Το χαμηλό βιοτικό επίπεδο των προηγούμενων δεκαετιών αποτελούσε το μεγαλύτερο κίνητρο αναδιάρθρωσης των οικονομιών τους. Στην παρούσα εργασία, η οποία αποτελεί μια έρευνα ανάλυσης καταγεγραμμένων στατιστικών, γίνεται μια προσπάθεια αξιολόγησης αυτής της διαδικασίας μετάβασης από το σύστημα των κεντρικά κατευθυνόμενων οικονομιών, στο μοντέλο της ελεύθερης αγοράς για τις χώρες των Βαλκανίων. Για να επιτευχθεί αυτός ο στόχος, μελετήθηκαν τα οικονομικά της μετάβασης και παρουσιάζονται συγκεκριμένες πτυχές, μέσα από τη σχετική βιβλιογραφική επισκόπηση του θέματος. Πραγματοποιούνται σύντομες και περιεκτικές αναφορές σε επιστημονικά άρθρα δημοσιευμένα στο διαδίκτυο, αλλά και αναφορές σε ξενόγλωσση και ελληνόγλωσση βιβλιογραφία. Προκειμένου στη συνέχεια να αξιολογηθεί η προσπάθεια οικονομικής μετάβασης έγινε έλεγχος της συσχέτισης επιλεγμένων δεικτών αξιολόγησης με βασικούς οικονομικούς δείκτες και στατιστική αξιολόγηση των αποτελεσμάτων, μέσω του μοντέλου της πολλαπλής γραμμικής παλινδρόμησης. Τα κυριότερα συμπεράσματα της εργασίας είναι πως η στατιστική ανάλυση είναι ένα πολύ ισχυρό εργαλείο στην προσπάθεια αξιολόγησης αυτής της διαδικασίας, οι διεθνώς προτεινόμενοι δείκτες αξιολόγησης είναι ουσιαστικοί και αποτελεσματικοί και τέλος η υιοθέτηση των δεικτών αυτών δύναται να λειτουργεί ως ωφέλιμος οδηγός κατά τη χάραξη κυβερνητικών πολιτικών στον τομέα της οικονομίας.

Λέξεις κλειδιά: Οικονομία μετάβασης, Δείκτες Μετάβασης, Συσχέτιση, Παλινδρόμηση, ΕΤΑΑ, Ρυθμός ανάπτυξης ΑΕΠ, Βιοτικό Επίπεδο, Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης.

Abstract

On November 9, 1989, the Cold War ended. The fall of the Berlin Wall also led to the collapse of the Bresniev doctrine. The former "satellite"-states were forced to seek an autonomous economic course in the international system. The low standard of living of previous decades was the biggest motivator for restructuring their economies. In this recorded statistics thesis, an attempt is made to evaluate this process of transiting from the system of centrally controlled economies to the free market model for the Balkan countries. In order to achieve this goal, the economics of the transition have been studied and specific aspects are presented, through the relevant bibliographic review of the subject. There are brief and comprehensive references to scientific articles published in international journals, as well as references to foreign language and greek language literature. In order to then evaluate the effort of economic transition, the correlation of selected evaluation indicators with key economic indicators and statistical evaluation of the results was checked, through the model of multiple linear regression. The main conclusions of the thesis are that statistical analysis is a very powerful tool in the effort to evaluate this process, the internationally proposed evaluation indicators are substantial and effective and finally the adoption of these indicators can serve as a useful guide in formulating government policies in the public economics sector.

Keywords: Transition Economics, Transition Indicators, Correlation, Regression, EBRD, GDP Growth Rate, GDP per capita, Human Development Index.

Πίνακας περιεχομένων

1. Εισαγωγή	5
2. Βιβλιογραφική Ανασκόπηση.....	8
2.1 Οικονομίες Βαλκανίων - Η αλλαγή σελίδας.....	8
2.2 Η έννοια της οικονομικής μετάβασης.....	9
2.3 Δείκτες μετάβασης Πρώτης Γενιάς.....	14
2.4 Δείκτες μετάβασης Δεύτερης Γενιάς	15
3. Μεθοδολογία και Δεδομένα	16
3.1 Πηγή δεδομένων.....	16
3.2 Μεθοδολογία ανάλυσης	18
3.3 Εγκυρότητα	25
3.4 Αξιοπιστία	25
3.5 Είδος δεδομένων	29
4. Αποτελέσματα ανάλυσης	34
4.1 Ανάλυση Δεικτών μετάβασης Πρώτης Γενιάς.....	34
4.2 Ανάλυση Δεικτών μετάβασης Δεύτερης Γενιάς	58
5. Προτάσεις Πολιτικού Σχεδιασμού	59
6. Συμπεράσματα και Προτάσεις.....	69
Βιβλιογραφία.....	71

1. Εισαγωγή

Ο 20^{ος} αιώνας σημάδεψε ανεξίτηλα το ανθρώπινο γένος. Μέσα σε λιγότερο από μισό αιώνα ο πλανήτης έζησε τις σκοτεινότερες ίσως μέρες, τις οποίες είχε δει έπειτα από το Μεσαίωνα. Οι δύο παγκόσμιοι πόλεμοι, παρότι ως πεδίο αντιπαράθεσης είχαν την ευρωπαϊκή ήπειρο, επηρέασαν την πλειοψηφία των κρατών και άφησαν βαθιά χαραγμένες τις ψυχές και τις συνειδήσεις των ανθρώπων. Το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου βρήκε την Υφήλιο διαιρεμένη σε δύο σφαίρες πολιτικής και οικονομικής επιρροής. Στο ένα στρατόπεδο βρίσκονταν οι χώρες της Δυτικής Ευρώπης με τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και τους συμμάχους τους και στο άλλο βρέθηκαν η Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών με τους «δορυφόρους» της. Η νέα αυτή εποχή του Ψυχρού Πολέμου ήταν η εποχή του έντονου διπολισμού και του αδυσώπητου ανταγωνισμού σε όλες τις εκφάνσεις της ανθρώπινης δραστηριότητας και διήρκεσε σχεδόν σαράντα πέντε χρόνια.

Στις 9 Νοεμβρίου 1989 τερματιζόταν ο Ψυχρός Πόλεμος μεταξύ Ανατολής και Δύσης. Το γεγονός αυτό ήταν απόρροια των πολιτικών αλλαγών, οι οποίες είχαν συντελεστεί στη Σοβιετική Ένωση κατά κύριο λόγο, την Πολωνία και την Ουγγαρία. Η πτώση του τείχους του Βερολίνου συμπάρεσυρε και την κατάρρευση του οικονομικού συστήματος, το οποίο είχε επιβάλλει η Σοβιετική Ένωση, αλλά και το λεγόμενο δόγμα Μπρέζνιεφ σύμφωνα με το οποίο οι χώρες - δορυφόροι της Μόσχας υποχρεούνταν να ακολουθούν πιστά την πορεία, την οποία όριζε το Κρεμλίνο. Αίφνης οι «δορυφόροι» αναγκάστηκαν να αναζητήσουν αυτόνομη οικονομική πορεία στο διεθνές σύστημα και να διεκδικήσουν το δικό τους «χώρο» κάτω από τον ήλιο.

Σταδιακά λοιπόν όλες αυτές οι χώρες, πρώην δορυφόροι, συνειδητοποίησαν τη δύσκολη οικονομική κατάσταση στην οποία είχαν περιέλθει. Η χρεοκοπία του πολιτικού και οικονομικού τους συστήματος, ανέδειξε τις χαοτικές διαφορές, τις οποίες είχαν συγκρινόμενες με τις χώρες του αντίπαλου δέους, της Δύσης. Ξεκίνησαν λοιπόν μια διαδικασία σύγκλισης με τις οικονομίες αυτές, εφαρμόζοντας διάφορα μέτρα πολιτικής και οικονομικής φύσεως. Το χαμηλό βιοτικό επίπεδο των προηγούμενων δεκαετιών αποτελούσε το μεγαλύτερο κίνητρο αναδιάρθρωσης των οικονομιών τους.

Στην παρούσα εργασία γίνεται μια προσπάθεια αξιολόγησης αυτής της προσπάθειας μετάβασης από το παλιό οικονομικό σύστημα του Σιδηρού Παραπετάσματος, στο μοντέλο των δυτικών οικονομιών. Η προσπάθεια μετάβασης από τις πρώην κεντρικά σχεδιασμένες οικονομίες προς την ελεύθερη αγορά ήταν μια πρωτόγνωρη διαδικασία και η οποία

συνετέλεσε και στην εξέλιξη ενός νέου κλάδου των οικονομικών, ο οποίος στη βιβλιογραφία περιγράφεται πλέον ως οικονομικά της μετάβασης. Αυτό ακριβώς είναι και το σημείο στο οποίο εντοπίζεται η σημαντικότητα της παρούσας εργασίας και η οποία είναι να διαπραγματευτεί αυτό το νέο οικονομικό πεδίο και με βάση τις αρχές του να αξιολογήσει τις προσπάθειες μετεξέλιξης των οικονομιών της βαλκανικής χερσονήσου. Τέλος ο σκοπός της είναι να προσπαθήσει να δώσει απαντήσεις στα ακόλουθα ερωτήματα. Υπάρχει συσχέτιση ανάμεσα στο ρυθμό μεταβολής μιας οικονομίας, του βιοτικού επιπέδου των πολιτών και του Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης με τους δείκτες μετάβασης πρώτης και δεύτερης γενιάς της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης; Τα κράτη, τα οποία επιθυμούν να επιτύχουν τη μετάβαση της οικονομίας τους σε αυτές της ελεύθερης αγοράς, υιοθετούν τις διαδικασίες, οι οποίες προτείνονται διεθνώς; Χρησιμοποιούνται τα κατάλληλα εργαλεία; Στις περιπτώσεις, στις οποίες έχουν εφαρμοστεί τα μέσα και οι διεθνώς προτεινόμενες διαδικασίες, υπάρχει το αναμενόμενο αποτέλεσμα; Υπάρχουν προτάσεις βελτίωσης της ακολουθούμενης διαδικασίας;

Η ανάλυση εστιάζει στην περιοχή των Βαλκανίων και στις έντεκα χώρες, οι οποίες βρίσκονται εντός των ορίων της Βαλκανικής Χερσονήσου. Η περιοχή των Βαλκανίων μπορεί επίσης να συμπεριλάβει τη Μολδαβία για ιστορικούς λόγους, ως πρώην επαρχία της Ρουμανίας, καθώς και το Κόσσοβο, το οποίο εν μέρει αναγνωρίζεται ως ανεξάρτητο κράτος. Συμπεριλαμβανομένης της Μολδαβίας και του Κοσόβου η περιοχή των Βαλκανίων αποτελείται από 13 χώρες και όπως αναφέρθηκε θα αποτελέσουν το αντικείμενο της παρούσας μελέτης.

Η εργασία έχει την ακόλουθη δομή. Στην ενότητα δύο γίνεται μία βιβλιογραφική επισκόπηση του θέματος. Πραγματοποιούνται σύντομες και περιεκτικές αναφορές σε επιστημονικά άρθρα δημοσιευμένα στο διαδίκτυο, αλλά και αναφορές σε ξενόγλωσση και ελληνόγλωσση βιβλιογραφία.

Η ενότητα τρία αναφέρεται στη μεθοδολογία, η οποία ακολουθήθηκε, ώστε να αναλυθούν μεθοδολογικά τα δεδομένα. Γίνεται αναφορά στο είδος των στοιχείων, τα οποία χρησιμοποιούνται, στην αξιοπιστία των στοιχείων αυτών και στην εγκυρότητά τους.

Η ενότητα τέσσερα αναφέρεται στα αποτελέσματα της συσχέτισης της στατιστικής - οικονομτρικής ανάλυσης, εμφανίζεται δηλαδή η επίδραση που έχει μία χρονολογική σειρά επάνω σε μία άλλη χρονολογική σειρά, το πόσο ισχυρή συσχέτιση υπάρχει και αναλύονται τα αποτελέσματα.

Η ενότητα πέντε είναι το σημείο, όπου γίνεται αναφορά σε προτάσεις πολιτικού σχεδιασμού, στις πολιτικές δηλαδή οι οποίες υποδεικνύονται προς εφαρμογή, ώστε να εξυπηρετήσουν το στόχο της οικονομικής μετάβασης.

Ολοκληρώνοντας την εργασία, στην ενότητα έξι αναφέρονται τα κύρια συμπεράσματα και οι προτάσεις κατά την κρίση του γράφοντα για περαιτέρω επέκταση της παρούσας έρευνας.

2. Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

2.1 Οικονομίες Βαλκανίων - Η αλλαγή σελίδας

Η παγκόσμια οικονομία χαρακτηρίζεται από αρκετά χρονικά ορόσημα. Ένα από αυτά είναι και το τέλος της δεκαετίας του 1980, καθώς τότε ξεκίνησε για τις χώρες των Βαλκανίων μια πολύχρονη, περίπλοκη και δύσκολη διαδικασία μετάβασης στον τρόπο οργάνωσης των «ελεύθερων» οικονομιών της αγοράς, στα πρότυπα των δυτικών οικονομιών, μέσα από τα ιστορικά, οικονομικά και κοινωνικοπολιτικά αδιέξοδά τους. Η συγκεκριμένη εξέλιξη ήταν η απότοκος της κατάρρευσης του υπαρκτού σοσιαλισμού. Οι οικονομίες αυτές, δεν ήταν βέβαια οι μόνες οικονομίες κεντρικού σχεδιασμού, αλλά αυτές αποτελούν το αντικείμενο μελέτης αυτής της εργασίας σε αυτή την κατηγορία. Αυτό το εγχείρημα προσπάθησε να οικοδομήσει κοινωνίες και οικονομίες χωρίς κάποια μορφή εκμετάλλευσης και έχοντας στο επίκεντρο του τον ίδιο τον άνθρωπο και τις ανάγκες του. Πρέπει να αναγνωριστεί πως η προσπάθεια μετάβασης από τις πρώην κεντρικά σχεδιασμένες οικονομίες προς την ελεύθερη αγορά ήταν μια πρωτοπόρα διαδικασία και είχε ως αποτέλεσμα στις αρχές της δεκαετίας του 90 να επέλθουν στις χώρες της εξεταζόμενης περιοχής των Βαλκανίων, πρωτόγνωρες και ραγδαίες κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές μεταβολές, οι οποίες είχαν ως τελικό σκοπό την ανάδειξη της ελεύθερης οικονομίας της αγοράς ως τη νέα κυρίαρχη κοινωνική και οικονομική πραγματικότητα.

Η προσπάθεια για τη μετάβαση των κεντρικά κατευθυνόμενων οικονομιών σε οικονομίες της αγοράς οδήγησε, την κάθε χώρα ξεχωριστά, σε διαφορετικό σημείο σήμερα και μέσα από ένα διαφορετικό μονοπάτι για την κάθε μία από αυτές (IMF, 2000). Η πτώση των πρώην κεντρικά κατευθυνόμενων οικονομιών οδήγησε τις χώρες αυτές στην ανοικοδόμηση κοινωνικών αλλά και οικονομικών συσχετισμών, οι οποίοι βασίζονταν στις παραγωγικές αλληλεπιδράσεις της αγοράς και την ανάδειξη των ιδιωτικών κεφαλαίων στα μέσα παραγωγής ως ηγέτη των εξελίξεων. Η αναγκαία αναδιάρθρωση και ιδιωτικοποίηση που απαιτήθηκε, είχε μεγαλύτερο μέγεθος από οτιδήποτε είχε επιχειρηθεί στο παρελθόν (Salvatore, 2001). Η επικρατούσα άποψη ήταν πως η ελεύθερη αγορά αποτελούσε τον κύριο μηχανισμό ρύθμισης μιας οικονομίας. Όροι πρωτόγνωροι για τις πρώην κεντρικά σχεδιασμένες οικονομίες, όπως οι τιμές, τα επιτόκια, η προσφορά χρήματος, η πίστωση, ο πληθωρισμός, η ανεργία κλπ. ήρθαν σε πρώτο πλάνο. Το ιστορικών διαστάσεων κοινωνικοπολιτικό γεγονός της κατάρρευσης των οικονομιών του κεντρικού σχεδιασμού και οι μεταβολές, οι οποίες συντελέστηκαν αμέσως μετά, σε όλο το φάσμα της πολιτικής, κοινωνικής και οικονομικής οργάνωσης των χωρών της Βαλκανικής έγιναν η αφετηρία για

την εμφάνιση και τη μετέπειτα εξέλιξη ενός νέου κλάδου των οικονομικών, ο οποίος στη βιβλιογραφία περιγράφεται ως οικονομικά της μετάβασης (ΜΑΡΑΓΚΟΣ & ΜΠΙΤΖΕΝΗΣ, 2007). Τα οικονομικά της μετάβασης λοιπόν, τα οποία ουσιαστικά έρχονται στο προσκήνιο τη δεκαετία το '90, από τη μια μεριά συμβάλλουν στην προσπάθεια ορισμού της συγκεκριμένης ιστορικής διαδικασίας και από την άλλη πραγματεύονται τη διαδικασία διερεύνησης, κατανόησης, ερμηνείας και ανάλυσης των συνθηκών και των αλλαγών, οι οποίες συμπεριλαμβάνονται σε ολόκληρη την περίοδο μετάβασης των κεντρικά κατευθυνόμενων οικονομιών σε οικονομίες της ελεύθερης αγοράς.

Σύμφωνα με τα οικονομικά της μετάβασης η διαδικασία, η οποία έχει ως αφετηρία το 1989 και που συντελείται στις χώρες των Βαλκανίων και όχι μόνο, έχει ως αποτέλεσμα την προσπάθεια εγκαθίδρυσης της καπιταλιστικής διαδικασίας παραγωγής στις συγκεκριμένες οικονομίες, αλλά και τον προσδιορισμό μιας στρατηγικής μεταρρυθμίσεων, οι οποίες είναι οικονομικά βέλτιστες, αλλά και κοινωνικά δίκαιες. Η διαδικασία οικονομικής μετάβασης δεν είναι ένα απλό ιστορικό γεγονός, αλλά την ίδια στιγμή αποτελεί ένα μηχανισμό σύγκρισης. Θα πρέπει να εξεταστεί το σύνολο του πολιτικού, κοινωνικού και οικονομικού φάσματος και να αποφευχθεί ο περιορισμός στον οικονομικό τομέα. Η απαίτηση αυτή προκύπτει από το γεγονός ότι οι παραγωγικές σχέσεις της αγοράς δεν είναι ανεξάρτητες από τις πολιτικές και κοινωνικές σχέσεις της μετάβασης και οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις δεν είναι δυνατό να αναλυθούν και να εκτιμηθούν αποκλειστικά βάσει οικονομικών όρων και δεικτών. Γιατί, μόνο με την ανάλυση της διάδρασης όλων των αλληλοεπηρεαζόμενων σχέσεων, μπορούν να εξηγηθούν οι μεταρρυθμίσεις, οι οποίες συνάδουν με το νέο οικονομικό και κοινωνικό σύστημα των καπιταλιστικών παραγωγικών σχέσεων (ΜΑΡΑΓΚΟΣ & ΜΠΙΤΖΕΝΗΣ, 2007).

2.2 Η έννοια της οικονομικής μετάβασης

Η European Bank for Reconstruction and Development - EBRD (Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης - ΕΤΑΑ) ιδρύθηκε το 1991, για να δημιουργήσει μια νέα εποχή μετά τον ψυχρό Πόλεμο στην κεντρική και ανατολική Ευρώπη. Πλέον δραστηριοποιείται περισσότερο από ποτέ, σε τρεις ηπείρους για περαιτέρω πρόοδο προς τις «οικονομίες προσανατολισμένες προς την αγορά και προώθηση της ιδιωτικής και επιχειρηματικής πρωτοβουλίας». Είναι μία πολυμερής αναπτυξιακή τράπεζα η οποία χρησιμοποιεί τις επενδύσεις ως εργαλείο για το κτίσιμο οικονομιών βασισμένων στους νόμους της αγοράς και επενδύει κυρίως σε ιδιωτικές επιχειρήσεις μαζί με άλλους εμπορικούς εταίρους. Με τα κεντρικά γραφεία στο Λονδίνο η τράπεζα χρηματοδοτείται από 69 χώρες και 2 Ευρωπαϊκούς Οργανισμούς, την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα

Επενδύσεων. Ο μεγαλύτερος χρηματοδότης και μέτοχος είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες (EBRD, n.d.).

Το άρθρο 1 της Συμφωνίας (EBRD, 2013) για την ίδρυσή της διευκρινίζει ότι «σκοπός της EBRD είναι να προωθήσει τη μετάβαση σε οικονομίες προσανατολισμένες στην ανοικτή αγορά και να προωθήσει την ιδιωτική και επιχειρηματική πρωτοβουλία». Αυτό καθόρισε το σκοπό της EBRD σε αντίθεση με τους χάρτες συμβατικών αναπτυξιακών ιδρυμάτων. Η EBRD έπρεπε να προωθήσει μια αλλαγή στα οικονομικά συστήματα - δηλαδή τον τρόπο λήψης των οικονομικών αποφάσεων - αντί να επιδιώξει άμεσα τα αναπτυξιακά αποτελέσματα. Το τι ακριβώς συνιστούσε τη μετάβαση προς μια «οικονομία προσανατολισμένη στην ανοικτή αγορά» δεν ορίστηκε συγκεκριμένα, και έτσι η ανάπτυξη μιας κοινής κατανόησής της ήταν ένα σημαντικό έργο στα πρώτα στάδια λειτουργίας της EBRD.

Η έννοια της μετάβασης της EBRD σήμερα υποστηρίζει ότι μια καλά λειτουργική οικονομία της αγοράς δεν πρέπει να είναι κάτι περισσότερο από ένα σύνολο αγορών. Θα πρέπει να είναι ανταγωνιστική (Kilpatrick, 2021), χωρίς αποκλεισμούς (Rambousek, 2021), καλά διαχειριζόμενη (Delevic, 2021), φιλική προς το περιβάλλον (Tanaka, 2021), ανθεκτική (Romani, 2021) και ολοκληρωμένη (Maier & Matthew, 2021). Ο Χανς Πίτερ Λάνκες και ο Σεργκέι Γκούριεφ, δύο από τους συγγραφείς της γενικής ιδέας της οικονομικής μετάβασης, εξήγησαν πώς εξελίχθηκε η έννοια της μετάβασης και πώς επηρεάζει τον τρόπο, με τον οποίο η EBRD σχεδιάζει και αξιολογεί τις επενδύσεις και τα έργα τεχνικής βοήθειας.

Αν και χρησιμοποιήθηκε από το 1994 για την ποιοτική αξιολόγηση των έργων, η έννοια της μετάβασης «επισημοποιήθηκε» μόλις το 1997 σε μια εργασία του Νικ Στερν, του τότε επικεφαλής οικονομολόγου και του Χανς Πίτερ Λάνκες. Καθορίζει τρεις διαστάσεις για τη μέτρηση των επιπτώσεων μετάβασης. Το ένα ήταν η δημιουργία, η επέκταση και η εμπάθυνση των αγορών. Το δεύτερο ήταν η ίδρυση και η ενίσχυση των θεσμών, των νόμων και των πολιτικών, οι οποίοι υποστηρίζουν την αγορά (συμπεριλαμβανομένης της ιδιωτικής ιδιοκτησίας). Το τρίτο ήταν η υιοθέτηση των προτύπων και των δεξιοτήτων συμπεριφοράς που έχουν την προοπτική των αγορών. Η εργασία των Στερν και Λανκες παρουσίασε επίσης τη «λίστα ελέγχου επιπτώσεων μετάβασης» (Transition Impact Checklist), περιγράφοντας επτά βασικούς τομείς των πιθανών επιπτώσεων μετάβασης των διαφόρων έργων σε αυτές τις τρεις διαστάσεις, που είναι πλέον γνωστοί σε όλους όσους ασχολούνται με το τραπεζικό σύστημα. Αυτή η λίστα ελέγχου επέτρεψε στην EBRD να ποσοτικοποιεί τα σχετικά πλεονεκτήματα ενός υπό αξιολόγηση έργου.

Η διαδικασία αναθεώρησης της έννοιας της μετάβασης το 1997 ήταν μια ρεαλιστική, αποτελεσματική απάντηση στην πρόκληση της αξιολόγησης έργων της EBRD. Ήταν μια ισχυρή αλλά και ικανοποιητική εξέλιξη, η οποία παρέμεινε πάντα προσανατολισμένη στη συστημική προσέγγιση του παρελθόντος. Ο στόχος της αναθεώρησης, η οποία και ολοκληρώθηκε το 2016, ήταν να ενσωματώσει τη συσσωρευμένη γνώση από το 1997 στον ορισμό της έννοιας της μετάβασης. Υπήρξε μια παγκόσμια εξέλιξη τα τελευταία εικοσιπέντε έτη στον ορισμό μιας επιτυχημένης οικονομίας της αγοράς. Αυτό περιλάμβανε τη σημασία που αποδίδεται πλέον στη βιώσιμη ενέργεια, τον βασικό ρόλο της διακυβέρνησης και των θεσμών, που αποδείχθηκαν εύθραυστοι στην κρίση του 2008, και την αυξανόμενη κατανόηση της ανάγκης των αγορών να παρέχουν ευκαιρίες σε γυναίκες και μειονεκτούσες ομάδες.

Το αποτέλεσμα όλων των ανωτέρω ήταν η νέα έννοια του ορισμού του 2016 να βελτιώνει την έννοια της μετάβασης, η οποία αρχικά διατυπώθηκε το 1997, τη χρονιά δηλαδή όπου όλες οι χώρες στις οποίες είχε δραστηριότητες η EBRD άφησαν τον κομμουνισμό και αντιμετώπισαν παρόμοια σειρά προκλήσεων στο δρόμο τους προς τον καπιταλισμό. Πλέον εφαρμόζονταν τα βασικά συστατικά των οικονομιών της αγοράς, αλλά οι οικονομίες των χωρών ήταν πιο διαφορετικές, καθώς κάποιες δεν είχαν ποτέ οικονομίες κεντρικού σχεδιασμού. Αυτό σημαίνει ότι χρειάζονταν διαφορετικά «εξατομικευμένα» πακέτα μεταρρυθμίσεων. Η γενική ιδέα του 2016 έδινε έμφαση στις επιθυμητές ιδιότητες των οικονομιών της αγοράς, σε μια γλώσσα που ήταν πιο προσιτή και πιο εύκολη στην διαχείρισή της, σε σχέση με την παλαιότερη λίστα ελέγχου της μετάβασης.

Η νέα έννοια της μετάβασης αντιπροσωπεύει την ανάγκη για μια νέα ισορροπία μεταξύ αγοράς και κράτους, καθώς ένα από τα βασικά μαθήματα των τελευταίων 25 ετών ήταν ότι η μετάβαση μιας οικονομίας δεν αφορούσε μόνο τη δημιουργία αγορών, αλλά και τον επανασχεδιασμό του κράτους. Οι σύγχρονες αγορές βασίζονται σε αποτελεσματικούς κρατικούς θεσμούς. Αγορά και κράτος δεν είναι υποκατάστατα, αλληλοσυμπληρώνονται. Επομένως, για να οικοδομηθεί μια οικονομία της αγοράς, δεν πρέπει να ελαχιστοποιείται το κράτος. Αντ' αυτού, θα πρέπει να βελτιώνεται η ποιότητα τόσο των κρατικών όσο και των θεσμικών οργάνων της αγοράς. Αυτή η νέα άποψη του «συμπληρώνει και δεν υποκαθιστά» είχε άμεσες επιπτώσεις στο έργο της EBRD, καθώς ενίσχυσε τις δραστηριότητες διαλόγου διαμόρφωσης πολιτικών της τράπεζας, συμπληρωματικά πάντα με τις αντίστοιχες επενδύσεις.

Με τις νέες ιδιότητες μετάβασης (Competitive, Inclusive, Well-Governed, Environmentally Friendly, Resilient και Integrated) το άρθρο 1 παρέμεινε ομόφωνα στο επίκεντρο της εντολής της τράπεζας (EBRD, 2013). Αλλά ενώ η γενική ιδέα του 1997

υπογράμμισε τα συστατικά ή τη δομή μιας οικονομίας της αγοράς, από το 2016 και έπειτα στράφηκε προς τις επιθυμητές ιδιότητες μιας οικονομίας της αγοράς. Αυτή η έμφαση παραμένει συμβατή με μια εστίαση στις συστημικές αλλαγές. Αλλά υπονοεί επίσης ότι η προώθηση της οικονομίας της αγοράς δεν πρέπει να διαχωρίζεται από τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα. Οι έξι ιδιότητες, οι οποίες εντοπίστηκαν, προωθούν και υποστηρίζουν βιώσιμες οικονομίες της αγοράς, ο οποίος εξακολουθεί να είναι πάντα ο κύριος στόχος της τράπεζας. Ως βιωσιμότητα ορίζεται κάτι πολύ ευρύτερο από την «απλή» περιβαλλοντική βιωσιμότητα, αν και η τελευταία παραμένει προφανώς προτεραιότητα. Επιδιώκεται η βιωσιμότητα των καπιταλιστικών και δημοκρατικών θεσμών που αναφέρονται στο άρθρο 1. Κατά τη διάρκεια των εικοσιπέντε ετών μετάβασης παρατηρήθηκαν πολλά παραδείγματα μεταστροφών. Όποτε τα οφέλη των μεταρρυθμίσεων δεν μοιράστηκαν σε μεγάλο εύρος, η μετάβαση δεν θεωρήθηκε δίκαιη από την πλειοψηφία των πολιτών, με επακόλουθη συνέπεια οι μεταρρυθμίσεις να σταματήσουν ή ακόμα χειρότερα να αντιστραφούν (EBRD, 2013).

Προκειμένου να εξασφαλιστεί η αποφυγή του κινδύνου ανατροπών των μεταρρυθμίσεων, η τράπεζα όφειλε να εξασφαλίσει ότι τα έργα της θα συνέβαλαν στη δημιουργία όχι μόνο μιας ανταγωνιστικής (Competitive), αλλά και μιας καλά διοικούμενης και χωρίς αποκλεισμούς οικονομίας της αγοράς. Η συμπερίληψη (Inclusive) διασφάλιζε ότι οι μεταρρυθμίσεις θα απέδιδαν όφελος και σε μειονεκτικές ομάδες, συμπεριλαμβανομένων, αλλά όχι περιοριστικά, γυναικών και νέων. Η διακυβέρνηση (Well-Governed) είναι ζωτικής σημασίας για την επιβράβευση των ταλέντων και της σκληρής δουλειάς παρά για την προσοδοθηρία (Ikeda, 2019) και αποτρέπει τη δημιουργία κακών καπιταλιστικών θεσμών. Τόσο η διακυβέρνηση όσο και η συμπερίληψη, χωρίς διαχωρισμούς, είναι ζωτικής σημασίας για τη συνεχιζόμενη λαϊκή υποστήριξη των μεταρρυθμίσεων.

Η κρίση του 2008 έδειξε σαφώς ότι το κανονιστικό πλαίσιο της τράπεζας είχε υποβαθμίσει το ρόλο της ανθεκτικότητας (Resilient) των οικονομιών και των κοινωνιών. Οι τραπεζικοί πανικοί, η αστάθεια των τιμών των περιουσιακών στοιχείων, καθώς και των τιμών των τροφίμων και της ενέργειας υπονόμευσαν επίσης τη στήριξη για τις οικονομίες της ελεύθερης αγοράς. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η προώθηση της ανθεκτικότητας των χρηματοπιστωτικών συστημάτων (EBRD, 2015), της επισιτιστικής ασφάλειας και της ενεργειακής ασφάλειας έκτοτε λαμβάνεται υπόψη κατά την αξιολόγηση του αντίκτυπου της μετάβασης των έργων της τράπεζας.

Αποτελεί επίσης κοινό τόπο πλέον ότι οι οικονομίες της αγοράς πρέπει να είναι ολοκληρωμένες (Integrated). Η εσωτερική και διασυννοριακή συνδεσιμότητα και ολοκλήρωση

των αγορών προάγει την ανταγωνιστικότητα και την ανθεκτικότητα. Έτσι η ολοκλήρωση θα μπορούσε να θεωρηθεί ως εργαλείο για την επίτευξη άλλων ποιοτικών χαρακτηριστικών. Ωστόσο, δεδομένης της αυξανόμενης λαϊκίστικης αντίδρασης κατά της παγκοσμιοποίησης, συμπεριλαμβάνεται η ολοκλήρωση ως ξεχωριστή ποιότητα μιας βιώσιμης οικονομίας, καθώς υποδεικνύεται ότι για την EBRD η ολοκλήρωση είναι ιδιαίτερα σημαντική.

Οι περιβαλλοντικές εκτιμήσεις (Environmentally Friendly), οι οποίες δημοσιεύονται ως μέρος των δραστηριοτήτων της EBRD από την αρχή, έχουν επίσης τεθεί υπό στενότερο έλεγχο καθώς ο κόσμος θέτει ως προτεραιότητα πλέον την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών ζητημάτων. Η σύνδεσή τους με την έννοια της οικονομικής μετάβασης δεν ήταν απλή, καθώς δεν μπορούσαν να μετρηθούν καθαρά και να ποσοτικοποιηθούν. Τα έργα που στοχεύουν στη μείωση των λυμάτων ή για παράδειγμα όπως αυτά που αποσκοπούν στη βελτίωση της ποιότητας των υδάτων, χρησιμοποιούνται για να λάβουν χαμηλή βαθμολογία επιπτώσεων μετάβασης. Όταν η ατζέντα για την κλιματική αλλαγή κέρδισε έδαφος και η EBRD ξεκίνησε την πρωτοβουλία της για τη βιώσιμη ενέργεια το 2006 (EBRD, 2006), εξελίχθηκε επίσης η έννοια της μετάβασης. Η λύση, η οποία συμφωνήθηκε το 2009, ήταν να καθοριστούν οι επενδύσεις σε βιώσιμη ενέργεια και οι συναφείς επιδοτήσεις ως διαδικαστικές αποφάσεις. Με τον τρόπο αυτό αντισταθμιζόταν η ανεπαρκής χρηματοδότηση των προηγούμενων ετών. Πλέον η περιβαλλοντική βιωσιμότητα έχει προστεθεί ρητά στον κατάλογο των επιθυμητών ποιοτικών χαρακτηριστικών, στον ορισμό της οικονομίας της αγοράς.

Επιπρόσθετα, τίθεται και το ζήτημα της ιδιαιτερότητας της κάθε χώρας. Πριν από είκοσι πέντε χρόνια, όλες οι χώρες στις οποίες είχε δραστηριοποιηθεί η τράπεζα αντιμετώπιζαν παρόμοιες προκλήσεις. Τώρα, ορισμένες έχουν σχεδόν κλείσει το χάσμα με τη Δύση, ενώ άλλες έχουν ακόμη πολλούς οικονομικούς και πολιτικούς μετασχηματισμούς για να ολοκληρώσουν. Επίσης, ενώ η διαδικασία μετάβασης εξακολουθεί να έχει μια σαφή κατεύθυνση, ενδέχεται να μην υπάρχει ένα μόνο κοινό καταληκτικό σημείο, όπως τονίζεται από τη θεσμική ποικιλομορφία στις προηγμένες οικονομίες της ελεύθερης αγοράς. Τέλος, η EBRD επεκτάθηκε σε χώρες, οι οποίες δεν είχαν ποτέ κεντρικά κατευθυνόμενες οικονομίες και ως εκ τούτου ο μετασχηματισμός τους θα ακολουθούσε μια πολύ διαφορετική πορεία. Επομένως, η αρχική προσέγγιση για εφαρμογή μίας κοινής διαδικασίας μετάβασης για όλες τις διαφορετικές περιπτώσεις, δεν ήταν πλέον αποδοτική, κατά την εκτίμηση των επιπτώσεων μετάβασης. Για να εφαρμοστεί η νέα έννοια της μετάβασης, έπρεπε να εκτελείται πλέον ένα

"διαγνωστικό χώρας" όσον αφορά τις έξι ιδιότητες, οι οποίες αναφέρθηκαν πιο πάνω και να καθορίζονται προτεραιότητες, οι οποίες εξειδικεύονται για κάθε χώρα.

2.3 Δείκτες μετάβασης Πρώτης Γενιάς

Κατά τη διάρκεια της περιόδου 1989-2014, η EBRD αξιολόγησε την πρόοδο των χωρών στη μετάβαση μέσω ενός συνόλου δεικτών μετάβασης. Αυτοί χρησιμοποιήθηκαν για την παρακολούθηση των μεταρρυθμίσεων σε όλες τις χώρες, στις οποίες είχε δραστηριότητες η τράπεζα το 1989-2014. Η πρόοδος μετρήθηκε με βάση τα πρότυπα των βιομηχανοποιημένων οικονομιών της αγοράς, αναγνωρίζοντας παράλληλα ότι δεν υπήρχε ούτε μια «καθαρή» οικονομία της αγοράς, αλλά ούτε και ένα μοναδικό καταληκτικό σημείο μετάβασης.

Οι εκτιμήσεις προόδου έγιναν σε έξι τομείς:

- Μεγάλης κλίμακας ιδιωτικοποίηση - Large scale privatisation.
- Μικρής κλίμακας ιδιωτικοποίηση - Small scale privatisation.
- Διακυβέρνηση και αναδιάρθρωση επιχειρήσεων - Governance and enterprise restructuring.
- Απελευθέρωση των τιμών - Price liberalisation.
- Εμπόριο και σύστημα συναλλάγματος - Trade & Forex system.
- Πολιτική ανταγωνισμού - Competition Policy.

Η κλίμακα μέτρησης για τους δείκτες κυμαινόταν από 1 έως 4+, όπου ο 1 αντιπροσώπευε ελάχιστη ή καμία αλλαγή από μια άκαμπτη, κεντρικά προγραμματισμένη οικονομία και 4+ αντιπροσώπευε τα πρότυπα μιας βιομηχανικής οικονομίας της αγοράς. Οι βαθμολογίες μεταρρύθμισης αντανάκλασαν τις αξιολογήσεις οικονομολόγων χωρών της EBRD, χρησιμοποιώντας τα κριτήρια που περιγράφονται στις μεθοδολογικές σημειώσεις (EBRD, 2017).

Αυτές οι βαθμολογίες μετάβασης αντικατοπτρίζουν την άποψη της EBRD, σχετικά με την πρόοδο της οικονομίας μιας χώρας σε μετάβαση, μέχρι το 2014 (EBRD, 2015). Οι βαθμολογίες βασίστηκαν στο σύστημα ταξινόμησης, το οποίο αναπτύχθηκε αρχικά στην έκθεση μετάβασης του 1994, αλλά βελτιώθηκε και τροποποιήθηκε σε επόμενες εκθέσεις. Οι βαθμολογίες "+" και "-" αντιμετωπίστηκαν προσθέτοντας 0,33 και αφαιρώντας 0,33 από την πλήρη τιμή. Οι μέσοι όροι ελήφθησαν με στρογγυλοποίηση προς τα κάτω, για παράδειγμα η βαθμολογία 2,6 αντιμετωπίζεται ως 2+, αλλά βαθμολογία 2,8 αντιμετωπίζεται ως 3-.

Αναλυτική περιγραφή των επιμέρους βαθμολογίων των δεικτών μετάβασης 1989-2014 παρατίθεται στον ιστότοπο της τράπεζας¹ (EBRD, 2021).

2.4 Δείκτες μετάβασης Δεύτερης Γενιάς

Μετά την αναθεώρηση της έννοιας της μετάβασης το 2016, η EBRD έχει αναπτύξει μια νέα προσέγγιση για την παρακολούθηση της προόδου στη μετάβαση. Η νέα μεθοδολογία αξιολογεί τις εξελίξεις σε έξι ιδιότητες, ή αλλιώς «ποιοτικά χαρακτηριστικά», μιας βιώσιμης οικονομίας της αγοράς:

- Ανταγωνιστική - Competitive.
- Καλά διοικούμενη - Well-governed.
- Πράσινη - Green.
- Χωρίς αποκλεισμούς - Inclusive.
- Ανθεκτική - Resilient.
- Ολοκληρωμένη - Integrated.

Η πρόοδος σε κάθε μία από αυτές τις ιδιότητες καταγράφεται από το σύνολο των σύνθετων δεικτών, οι οποίοι αναφέρονται ως «Αξιολογήσεις των Ιδιοτήτων Μετάβασης» ή Assessments of Transition Qualities - ATQ και συνδυάζουν πληροφορίες από μεγάλο αριθμό δεικτών και αξιολογήσεις με συνέπεια. Οι βαθμολογίες ATQ, οι οποίες προκύπτουν, μετρούν τις επιδόσεις κάθε οικονομίας έναντι των συγκριτικά προηγμένων οικονομιών, καθώς και άλλων οικονομιών στις περιοχές δραστηριοποίησης της EBRD. Οι βαθμολογίες κυμαίνονται από 1 έως 10, όπου το 10 αντιπροσωπεύει ένα συνθετικό όριο που αντιστοιχεί στα πρότυπα μιας βιώσιμης οικονομίας της αγοράς (EBRD, 2019).

Αναλυτική περιγραφή της μεθοδολογίας καθορισμού των επιμέρους βαθμολογίων των δεικτών μετάβασης δεύτερης γενιάς, παρατίθεται στον ιστότοπο της τράπεζας στο τμήμα «Methodological notes»².

¹ <https://www.ebrd.com/transition-indicators-history>

² <https://2019.tr-ebrd.com/reform/>

3. Μεθοδολογία και Δεδομένα

Η ενότητα τρία αναφέρεται στη μεθοδολογία, η οποία ακολουθήθηκε, ώστε να αναλυθούν μεθοδολογικά τα δεδομένα. Γίνεται αναφορά στο είδος των στοιχείων, τα οποία χρησιμοποιούνται, στην αξιοπιστία των στοιχείων αυτών και στην εγκυρότητά τους.

3.1 Πηγή δεδομένων

Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης αποτελεί την πηγή προέλευσης των προς αξιολόγηση δεδομένων, της παρούσας εργασίας. Όπως αναλύθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο η EBRD είναι μια πολυμελής αναπτυξιακή τράπεζα, η οποία εκτός της δανειοδότησης ιδιωτικών επιχειρήσεων εκδίδει και οικονομικές αξιολογήσεις. Οι ισχυροί χρηματοοικονομικοί δείκτες της τράπεζας εν μέσω ισχυρών πρακτικών διαχείρισης κινδύνου στηρίζουν το εξαιρετικά ισχυρό προφίλ χρηματοοικονομικού κινδύνου, το οποίο της επέτρεψε να υποστηρίξει τις χώρες λειτουργίας της, εν μέσω της οικονομικής κρίσης και η οποία σχετίζεται με την πανδημία covid-19. Στις 16 Ιουλίου 2021, η S&P Global Ratings επιβεβαίωσε τη μακροπρόθεσμη και βραχυπρόθεσμη πιστοληπτική αξιολόγηση για την EBRD «AAA/A-1+» με σταθερές προοπτικές. Οι σταθερές προοπτικές αντικατοπτρίζουν την προσδοκία ότι, εντός των επόμενων 24 μηνών, η EBRD θα διατηρήσει εξαιρετικά ισχυρούς χρηματοοικονομικούς δείκτες, παρά την πιθανή επιδείνωση της ποιότητας της πιστωτικής της ικανότητας, από τα διαρκή αποτελέσματα της πανδημίας. Προβλέπεται επίσης ότι θα επεκτείνει τις δραστηριότητές της σε άλλες περιοχές καθώς συνεχίζει να εκπληρώνει την εντολή στο καταστατικό της (S&P Global Ratings, 2021).

Ένας άλλος χρηματοοικονομικός οίκος αξιολόγησης η Fitch Ratings στις 03 Δεκεμβρίου 2020 επιβεβαίωσε το Issuer Default Rating (IDR) της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης σε «AAA», αλλά αναθεώρησε τις προοπτικές της ως Μακροπρόθεσμης Προεπιλεγμένης Εκδότριας - Long-Term IDR από Σταθερή σε Αρνητική. Η αναθεώρηση του Outlook σε αρνητικό, αντικατοπτρίζει τους κινδύνους για την ποιότητα και την κεφαλαιοποίηση των περιουσιακών στοιχείων της EBRD και οι οποίοι προκύπτουν από την πανδημία covid-19 και την επέκταση της τράπεζας σε χώρες «υψηλού κινδύνου» τα τελευταία χρόνια. Η ποιότητα των περιουσιακών στοιχείων και οι δείκτες κεφαλαίου είχαν επιδεινωθεί ενόψει της πανδημίας. Η διατήρηση υψηλότερων μη εξυπηρετούμενων δανείων - Non-Performing Loans (NPLs) ή χαμηλότερης κεφαλαιοποίησης μεσοπρόθεσμα θα μπορούσε να οδηγήσει σε αρνητική αναθεώρηση της τρέχουσας αξιολόγησης φερεγγυότητας

της τράπεζας «AAA» και με τη σειρά της υποβάθμιση της αξιολόγησης «aaa» (Fitch Ratings, 2020).

Αντίστοιχα ο οίκος Moody's Investors Service ("Moody's") επιβεβαίωσε στις 15 Ιανουαρίου 2021 τη μακροπρόθεσμη αξιολόγηση και την ανώτερη μη εξασφαλισμένη βαθμολογία χρέους της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης στην Aaa με σταθερές προοπτικές. Η σταθερή προοπτική για τις αξιολογήσεις της EBRD αντικατοπτρίζει την άποψη της Moody's ότι αυτή η δυναμική θα διατηρηθεί τα επόμενα χρόνια. Πιο συγκεκριμένα, ο οίκος αξιολόγησης αναμένει ότι η EBRD θα διαχειριστεί τόσο τις συνέπειες της πανδημίας του covid-19 όσο και το τρέχον οικονομικό άγχος στην Τουρκία - τη μεγαλύτερη χώρα δραστηριοτήτων της - με τις βασικές πιστωτικές μετρήσεις να είναι ευρέως σύμφωνες με τα τελευταία χρόνια. Τα μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα αυξήθηκαν το 2020 και πιθανότατα θα αυξηθούν περαιτέρω κατά τη διάρκεια του τρέχοντος έτους, μόλις τελειώσουν τα μορατόρια πληρωμών που σχετίζονται με τον Covid-19 και η ανοχή, η οποία ισχύει σήμερα σε πολλές χώρες. Ωστόσο, κατά την άποψη της Moody's υπάρχουν ισχυροί ελαφρυντικοί παράγοντες, συγκεκριμένα το υψηλό αποθεματικό κεφαλαίου της EBRD, το οποίο επιτρέπει στην τράπεζα να διαχειρίζεται επισφαλείς τοποθετήσεις, καθώς και την υψηλή ικανότητα διαχείρισης κινδύνων (Moody's Investors Service, 2021).

Όπως μας πληροφορεί ο Ρίτεν, ένας οργανισμός, ο οποίος εκδίδει στατιστικά στοιχεία πρέπει να έχει αξιοπιστία σε σχέση με εκείνους, οι οποίοι χρησιμοποιούν τα δεδομένα και τις πληροφορίες του. Είναι ουσιαστικό ένας στατιστικός οργανισμός να προσπαθήσει να διατηρήσει την αξιοπιστία του και για τα δεδομένα του. Λίγοι χρήστες δεδομένων είναι σε θέση να επαληθεύσουν την πληρότητα και την ακρίβεια των στατιστικών πληροφοριών. Πρέπει να βασίζονται στη φήμη ενός οργανισμού ως αξιόπιστης πηγής, ακριβών και χρήσιμων στατιστικών που προκύπτουν με αντικειμενικό και αμερόληπτο τρόπο. Η αξιοπιστία πηγάζει από το σεβασμό και την εμπιστοσύνη των χρηστών στον στατιστικό οργανισμό και τα δεδομένα του. Αυτός ο σεβασμός προκύπτει, πρώτα και κύρια, από την παραγωγή δεδομένων ενός οργανισμού, τα οποία αξίζει να γίνουν αποδεκτά ως συναφή, ακριβή, έγκαιρα και απαλλαγμένα από πολιτικές και άλλες αδικαιολόγητες εξωτερικές επιδράσεις. Ο σεβασμός προκύπτει επίσης από πολλές πτυχές των πολιτικών και των πρακτικών ενός οργανισμού. Έτσι, η αξιοπιστία ενισχύεται όταν ένας οργανισμός εμπλέκει ενεργά τους χρήστες σε προτεραιότητες για τη συλλογή και ανάλυση δεδομένων και ενημερώνει πλήρως τους χρήστες για τα δυνατά και αδύνατα σημεία των δεδομένων (Ryten, 1990).

3.2 Μεθοδολογία ανάλυσης

Στην παρούσα εργασία θα γίνει προσπάθεια ανίχνευσης συσχετίσεων μεταξύ δύο μεταβλητών μιας ανεξάρτητης X και μιας εξαρτημένης Y , αρχικά μέσα από την κατασκευή διαγραμμάτων διασποράς. Η εξέταση της συμπεριφοράς τους μέσα από το διάγραμμα διασποράς είναι ένας απλός τρόπος για να διαπιστωθεί αν υπάρχει γραμμική συσχέτιση. Το διάγραμμα διασποράς βασίζεται σε δύο ορθογώνιους άξονες με δύο μεταβλητές, η μεταβλητή στον άξονα των X είναι αυτή που επηρεάζει και είναι η ανεξάρτητη μεταβλητή, ενώ αυτή που επηρεάζεται είναι εξαρτημένη μεταβλητή στον άξονα των Y . Εξαρτημένη μεταβλητή είναι η μεταβλητή, την οποία η έρευνα επιδιώκει να εξηγήσει και η οποία επηρεάζεται από άλλες μεταβλητές. Ανεξάρτητη μεταβλητή είναι η μεταβλητή, η οποία προβλέπει ή εξηγεί την εξαρτημένη μεταβλητή και την επηρεάζει θετικά, καθόλου ή αρνητικά.

Συντελεστής Γραμμικής Συσχέτισης

Στη συνέχεια από αυτά τα διαγράμματα διασποράς θα αναλυθεί διεξοδικά η γραμμική σχέση της εξαρτημένης μεταβλητής Y και της ανεξάρτητης μεταβλητής X μέσω της απλής γραμμικής παλινδρόμησης. Θα αναζητηθεί η γραμμική σχέση μεταξύ των μεταβλητών. Ένα μέγεθος, το οποίο παρέχει πληροφορίες για το μέγεθος της γραμμικής σχέσης ή το βαθμό συγκέντρωσης των τιμών ενός διαγράμματος διασποράς, γύρω από μια ευθεία παλινδρόμησης είναι ο ονομαζόμενος συντελεστής γραμμικής συσχέτισης ή Linear Correlation Coefficient, αναφερόμενος στη βιβλιογραφία και ως συντελεστής συσχέτισης του Pearson (Αδαμόπουλος, et al., 1999). Η κύρια διαφορά της απλής γραμμικής παλινδρόμησης με τη γραμμική συσχέτιση, είναι ότι με την ανάλυση παλινδρόμησης παρέχεται η δυνατότητα να προβούμε σε πρόβλεψη της εξαρτημένης μεταβλητής για συγκεκριμένες τιμές της ανεξάρτητης μεταβλητής. Ο συντελεστής γραμμικής συσχέτισης δύο μεταβλητών X και Y ορίζεται με βάση ένα δείγμα n ζευγών παρατηρήσεων $(x_i, y_i) i=1,2,\dots,n$, συμβολίζεται με $r(X,Y)$ ή απλά με r και δίνεται από τον τύπο:

$$r = \frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{\sqrt{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2} \sqrt{\sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2}}$$

Με βάση τον ορισμό του r παρατηρείται ότι όταν σε μεγάλες τιμές της μεταβλητής X αντιστοιχούν μεγάλες τιμές της Y , ή σε μικρές τιμές της X αντιστοιχούν μικρές τιμές της Y τότε ο συντελεστής συσχέτισης είναι θετικός και οι X, Y είναι θετικά συσχετισμένες.

Αντίστοιχα παρατηρείται ότι ο r παίρνει αρνητικές τιμές όταν σε μεγάλες τιμές της μιας μεταβλητής αντιστοιχούν μικρές τιμές της άλλης, συνεπώς οι μεταβλητές αυτές είναι αρνητικά συσχετισμένες. Συγκρίνοντας δύο συντελεστές συσχέτισης r και r' , ο μεγαλύτερος συντελεστής υποδηλώνει περισσότερο γραμμικά συσχετισμένες μεταβλητές X , Y από τις αντίστοιχες X' και Y' . Ο συντελεστής συσχέτισης είναι πάντα καθαρός αριθμός, δηλαδή δεν εκφράζεται σε συγκεκριμένες μονάδες μέτρησης, επομένως είναι ανεξάρτητος των χρησιμοποιούμενων μονάδων μέτρησης των μεταβλητών X και Y . Επιπρόσθετα ισχύει πάντοτε ότι $-1 < r < +1$ και πιο συγκεκριμένα όταν:

- $0 < r < +1$, τότε οι X , Y είναι θετικά γραμμικά συσχετισμένες
 - $-1 < r < 0$, τότε οι X , Y είναι αρνητικά γραμμικά συσχετισμένες
 - $r = +1$, τότε έχουμε τέλεια θετική γραμμική συσχέτιση και όλα τα σημεία βρίσκονται πάνω σε μια ευθεία με θετική κλίση, δηλαδή $y = \alpha + \beta x$, $\beta > 0$
 - $r = -1$, τότε έχουμε τέλεια αρνητική γραμμική συσχέτιση και όλα τα σημεία βρίσκονται πάνω σε μια ευθεία με αρνητική κλίση, δηλαδή $y = \alpha + \beta x$, $\beta < 0$
 - $r = 0$, τότε δεν υπάρχει γραμμική συσχέτιση μεταξύ των μεταβλητών.
- Οι μεταβλητές δηλαδή X , Y είναι γραμμικά ασυσχέτιστες (Αδαμόπουλος, et al., 1999).

Συσχέτιση και Παλινδρόμηση

Η συσχέτιση και η παλινδρόμηση είναι διαδικασίες ανάλυσης πληθυσμών δύο μεταβλητών και σχετίζονται μεταξύ τους. Η παλινδρόμηση προσδιορίζει τη σχέση εξάρτησης μεταξύ δύο μεταβλητών, ενώ ο συντελεστής γραμμικής συσχέτισης δίνει ένα μέτρο του μεγέθους της γραμμικής συσχέτισης μεταξύ δύο μεταβλητών (Αδαμόπουλος, et al., 1999).

Όταν δεν υπάρχουν πειραματικά δεδομένα, προκαθορισμένες τιμές δηλαδή της μιας μεταβλητής, τότε μπορεί να μελετηθεί είτε η εξάρτηση της Y από τη X είτε η εξάρτηση της X από την Y . Ο βαθμός της σχέσης εξάρτησης μεταξύ των δύο μεταβλητών προκύπτει από το συντελεστή συσχέτισης. Όσο το r πλησιάζει στο $+1$ τόσο τα σημεία του διαγράμματος διασποράς τείνουν να βρίσκονται σε μια ευθεία με συντελεστή διεύθυνσης $\beta > 0$. Όσο το r πλησιάζει στο -1 τόσο τα σημεία τείνουν να βρίσκονται σε μια ευθεία με $\beta < 0$. Όταν $r \approx 0$, τότε $\beta \approx 0$.

Γραμμική Παλινδρόμηση

Η εύρεση μιας συναρτησιακής σχέσης - εξίσωσης μεταξύ κάποιων γνωστών μεταβλητών είναι εξαιρετικά πολύτιμη για την πρόβλεψη των τιμών κάποιας μεταβλητής από

τα στοιχεία τα οποία διαθέτουμε για τις άλλες μεταβλητές, όταν ισχύουν κάποιες συγκεκριμένες συνθήκες. Ο κλάδος της Στατιστικής, οποίος ασχολείται με την εύρεση της σχέσης μεταξύ δύο ή περισσότερων μεταβλητών με τελικό στόχο την πρόβλεψη μιας απ' αυτές μέσω των υπολοίπων χαρακτηρίζεται με την ονομασία ανάλυση παλινδρόμησης Regression Analysis. Ιστορικά, ο όρος “regression” χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από τον Άγγλο ανθρωπολόγο Γκάλτον (1822-1911) το 1885. Μέσα από τη μελέτη του ύψους των παιδιών σε σχέση με το ύψος των γονέων διαπιστώθηκε ότι παιδιά ψηλών γονέων έχουν την τάση, κατά μέσο όρο, να είναι κοντύτερα των γονιών τους, ενώ παιδιά κοντών γονέων έχουν την τάση, κατά μέσο όρο, να γίνονται ψηλότερα των γονιών τους (Αδαμόπουλος, et al., 1999).

Απλή Γραμμική Παλινδρόμηση

Η πιο απλή περίπτωση παλινδρόμησης είναι η απλή γραμμική παλινδρόμηση Simple Linear Regression, κατά την οποία υπάρχει μόνο μια ανεξάρτητη Independent μεταβλητή X ή προβλεπτική Predictive ή επεξηγηματική Explanatory ή Input Variable και η εξαρτημένη Dependent μεταβλητή Y ή μεταβλητή απόκρισης Response ή προβλέψιμη Predicted, η οποία μπορεί να προσεγγιστεί με μεγάλο βαθμό ικανοποίησης από μία γραμμική συνάρτηση του X . Με την παλινδρόμηση το ενδιαφέρον βρίσκεται στον προσδιορισμό μιας σχέσης αίτιου - αιτιατού. Στις μη πειραματικές μελέτες ή δειγματοληψίες, γίνονται μετρήσεις σε δύο χαρακτηριστικά (μεταβλητές) για κάθε άτομο (μονάδα) του δείγματος. Σε ένα δείγμα 10 μαθητών μετράμε, για παράδειγμα, το βάρος και το ύψος τους. Η διάκριση εδώ μεταξύ ανεξάρτητης και εξαρτημένης μεταβλητής είναι δύσκολη. Αν αυτό που μας ενδιαφέρει είναι το “τι συμβαίνει με το βάρος των παιδιών, όταν αλλάζει το ύψος τους”, τότε θεωρούμε ως ανεξάρτητη μεταβλητή X το ύψος και ως εξαρτημένη μεταβλητή Y το βάρος. Οπότε, ενδιαφερόμαστε για την παλινδρόμηση του βάρους (Y) πάνω στο ύψος (X). Αντίθετα, αν μας ενδιαφέρει το “τι συμβαίνει με το ύψος των παιδιών όταν αλλάζει το βάρος τους”, τότε θεωρούμε ως ανεξάρτητη μεταβλητή X το βάρος και ως εξαρτημένη μεταβλητή Y το ύψος. Τότε έχουμε παλινδρόμηση του ύψους (Y) πάνω στο βάρος (X).

Στην πραγματικότητα, οι παρατηρήσεις μίας γραμμικής σχέσης X - Y είναι στατιστικά απίθανο να αποτελούν όλες σημεία της ευθείας γραμμής, αλλά θα βρίσκονται λίγο ψηλότερα και λίγο χαμηλότερα από την ευθεία αυτή. Το γεγονός αυτό οφείλεται πρωτίστως στη φυσική μεταβλητότητα των εξεταζόμενων προβλεπτικών μεταβλητών, εξαιτίας διαφόρων παραγόντων, όπως πχ περιβαλλοντικών αιτιών και δευτερευόντως σε σφάλμα μέτρησης, δηλαδή σε σφάλμα της πειραματικής διαδικασίας. Συμπερασματικά θα μπορούσε να λεχθεί

πως στην παλινδρόμηση η γραμμική εξίσωση, η οποία προκύπτει, δεν συνεπάγεται ότι η τιμή της Y θα είναι το αποτέλεσμα του υπολογισμού της συνάρτησης $a + bX$ για μια συγκεκριμένη τιμή της X , αλλά πιο ορθά ότι η μέση τιμή όλων των σημείων της Y , τα οποία βρίσκονται λίγο ψηλότερα και λίγο χαμηλότερα της ευθείας γραμμής για την ίδια τιμή της X προσεγγίζεται ικανοποιητικά από τη συνάρτηση.

Πολλαπλή Γραμμική Παλινδρόμηση

Στην πολλαπλή γραμμική παλινδρόμηση υπάρχουν παραπάνω από μία ανεξάρτητες μεταβλητές και εξετάζεται ο τρόπος με τον οποίο οι ανεξάρτητες αυτές μεταβλητές επηρεάζουν τις τιμές της εξαρτημένης μεταβλητής. Το ενδιαφέρον σε αυτού του τύπου την ανάλυση, είναι η αλληλεπίδραση των ανεξάρτητων μεταβλητών στον τρόπο επηρεασμού ή μη της εξαρτημένης μεταβλητής, καθώς για παράδειγμα στην αξιολόγηση μιας οικονομίας κανένας παράγοντας δεν επιδρά αυτοτελώς και μεμονωμένα, αλλά όλοι μαζί αλληλεπιδρούν και καθορίζουν το τελικό αποτέλεσμα. Πραγματοποιώντας ταυτόχρονες μετρήσεις για τρεις ή περισσότερες μεταβλητές για τις οποίες η μία θεωρούμε πως είναι η εξαρτημένη Y από τις τιμές των υπολοίπων ανεξάρτητων π.χ. τις X_1, X_2 κλπ, τότε αναφερόμαστε στην πολλαπλή παλινδρόμηση. Με την πολλαπλή γραμμική παλινδρόμηση καθορίζεται το αν, αλλά και το ποιοι παράγοντες επηρεάζουν την εξαρτημένη μεταβλητή της έρευνας. Ο αριθμός όλων των συντελεστών του μοντέλου, ο οποίος περιέχει μέσα και την σταθερά είναι k , δηλαδή το γενικότερο μοτίβο της πολλαπλής γραμμικής παλινδρόμησης είναι της μορφής $y = \alpha + \beta_1 x_1 + \beta_2 x_2 + \dots + \beta_k x_k$, ενώ ο αριθμός των ανεξάρτητων μεταβλητών θα είναι $k-1$.

Όπως μας πληροφορεί σχετικά ο Δ. Πετρίδης, στις περιπτώσεις αυτές για τις τιμές της εξαρτημένης μεταβλητής Y , ισχύουν οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

- Είναι τυχαίες.
- Έχουν κανονική κατανομή ή αλλιώς κατανομή του Γκάους - Gaussian distribution.
- Βρίσκονται σε αντιστοιχία με τους παρατηρούμενους συνδυασμούς των τιμών των ανεξάρτητων μεταβλητών.
 - Οι όποιες επαναληπτικές μετρήσεις της Y σε συνδυασμό πάντοτε με τις τιμές των ανεξάρτητων μεταβλητών $x_1 + x_2 + \dots + x_k$, θα πρέπει επίσης, να έχουν κανονική κατανομή και κοινή διακύμανση.
 - Στην περίπτωση κατά την οποία η σχέση των μεταβλητών δεν μπορεί να περιγραφεί με πολλαπλή γραμμική παλινδρόμηση, αφού λόγω της φύσης και της προέλευσης

τους, δεν υπόκεινται στους κανόνες της σχέσης εξαρτημένης μεταβλητής – ανεξάρτητες μεταβλητές, τότε «αναφερόμαστε στην πολλαπλή συσχέτιση, με κύρια προϋπόθεση ότι, όλες οι μεταβλητές έχουν κανονική κατανομή. Αυτό σημαίνει για την απλή συσχέτιση ότι οι δύο μεταβλητές προέρχονται από συμμεταβλητό κανονικό πληθυσμό και, για την πολλαπλή συσχέτιση, ότι οι εμπλεκόμενες μεταβλητές προέρχονται από πολυμεταβλητό κανονικό πληθυσμό.» (Πετρίδης, 2015).

Στην ανάλυση της παλινδρόμησης ορίζεται ο βαθμός εμπιστοσύνης στο 95%, άρα το επίπεδο σημαντικότητας καθορίζεται στο 5%. Το εξαγόμενο συμπέρασμα αποτελεί το αποτέλεσμα της ανάλυσης της πολλαπλής γραμμικής παλινδρόμησης. Αναλύοντας την έξοδο του συμπεράσματος, στα βασικά στατιστικά της παλινδρόμησης, στο πρώτο κελί βρίσκεται το πολλαπλό R, το οποίο είναι ο συντελεστής πολλαπλής συσχέτισης. Ο συντελεστής αυτός υπάρχει και στην απλή γραμμική παλινδρόμηση, δεν έχει ιδιαίτερη σημασία να γίνει προσπάθεια ερμηνείας εδώ στην πολλαπλή γραμμική παλινδρόμηση και επί της ουσίας είναι η τετραγωνική ρίζα του επόμενου αριθμού R τετράγωνο, του συντελεστή προσδιορισμού.

ΈΞΟΔΟΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ								
Στατιστικά παλινδρόμησης								
Πολλαπλό R								
R Τετράγωνο								
Προσαρμοσμένο R Τετράγωνο								
Τυπικό σφάλμα								
Μέγεθος δείγματος								
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ								
	βαθμοί ελευθερίας	SS	MS	F	Σημαντικότητα F			
Παλινδρόμηση								
Υπόλοιπο								
Σύνολο								
	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t	τιμή-P	Κατώτερο 95%	Υψηλότερο 95%	Κατώτερο 95,0%	Υψηλότερο 95,0%
Τεταγμένη επί την αρχή								
Large scale privatisation								
Small scale privatisation								
Governance and enterprise restructuring								
Price liberalisation								
Trade & Forex system								
Competition Policy								

Στην απλή γραμμική παλινδρόμηση ως καλός αξιολογητής είναι ο συντελεστής προσδιορισμού R τετράγωνο. Στην πολλαπλή παλινδρόμηση όμως δεν αποτελεί έναν καλό αξιολογητή, γι' αυτό το λόγο χρησιμοποιείται ως συντελεστής προσδιορισμού το προσαρμοσμένο R τετράγωνο ή αλλιώς ο διορθωμένος συντελεστής προσδιορισμού. Αυτός ο συντελεστής λαμβάνει υπόψη την απώλεια βαθμών ελευθερίας για κάθε καινούργια ανεξάρτητη μεταβλητή, η οποία εισέρχεται στο δείγμα. Το R τετράγωνο, δηλαδή ο σκέτος συντελεστής προσδιορισμού, αυξάνει ψευδώς την ερμηνευτική ικανότητα του δείγματος ακόμα και αν εισαχθεί στο μοντέλο μια ανεξάρτητη μεταβλητή, η οποία είναι στατιστικά ασήμαντη. Δηλαδή αν επιλεγούν τόσες ερμηνευτικές μεταβλητές όσες είναι και αριθμός των

παρατηρήσεων, αυτός ο συντελεστής R τετράγωνο ψευδώς θα βγει 1, δηλαδή 100%. Επομένως αυτό δεν είναι λογικό και πρέπει να υπάρχει κάποια ποινή για κάθε μία καινούργια ανεξάρτητη μεταβλητή, η οποία εισέρχεται στο μοντέλο. Αυτός ο δείκτης πρακτικά αυξάνεται μόνο όταν η μεταβλητή, η οποία εισάγεται στο μοντέλο, είναι στατιστικά σημαντική. Το προσαρμοσμένο R τετράγωνο είναι πιο ρεαλιστικός δείκτης και είναι πάντα πιο μικρός από το συντελεστή προσδιορισμού R τετράγωνο.

Το μέγεθος του δείγματος μας δείχνει τον αριθμό των παρατηρήσεων. Το προσαρμοσμένο R τετράγωνο μας δείχνει ότι ο συνδυασμός των ανεξάρτητων μεταβλητών μας από κοινού εξηγούν το συγκεκριμένο ποσοστό των μεταβολών της εξαρτημένης μεταβλητής. Για παράδειγμα σε μια ανάλυση με κ-1 ανεξάρτητες μεταβλητές και τιμή συντελεστή προσαρμοσμένο R τετράγωνο=0,8765, σημαίνει ότι το 87,65% των τιμών της εξαρτημένης μεταβλητής επηρεάζεται από το σύνολο των κ-1 ανεξάρτητων μεταβλητών μας. Το υπόλοιπο ποσοστό, το οποίο απομένει οφείλεται σε τυχαία σφάλματα ή σε άλλες ανεξάρτητες μεταβλητές, οι οποίες δεν έχουν ληφθεί υπόψη κατά τη διαδικασία αξιολόγησης.

Συνεχίζοντας με την Ανάλυση Διακύμανσης ή Ανάλυση Διασποράς ANOVA - Analysis of Variance και η οποία είναι μια «στατιστική μέθοδος πειραματικού σχεδιασμού, κατά την οποία, πραγματοποιείται έλεγχος υποθέσεων με στόχο να ανιχνευθούν εάν υπάρχουν διαφορές στις μέσες τιμές περισσότερων από δύο πληθυσμών. Για να δοθεί απάντηση στο συγκεκριμένο ερώτημα, κατασκευάζεται ένας έλεγχος υποθέσεων με μηδενική υπόθεση H_0 , ότι όλα τα δείγματα προέρχονται από πληθυσμούς με την ίδια μέση τιμή, έναντι μιας εναλλακτικής υπόθεσης ότι τουλάχιστον δύο μέσες τιμές είναι διαφορετικές. Η υπόθεση που είναι ασυμβίβαστη με την μηδενική ονομάζεται εναλλακτική H_1 . Η μηδενική υπόθεση H_0 μπορεί να αληθεύει μόνο στην περίπτωση, κατά την οποία διαπιστωθεί πως τα αποτελέσματα από ένα τυχαίο δείγμα δεν διαφέρουν σημαντικά από τα αναμενόμενα. Αν παρουσιάζονται σημαντικές διαφορές, τότε η μηδενική υπόθεση H_0 απορρίπτεται, εφόσον πραγματοποιηθεί και ο έλεγχος σημαντικότητας. Ουσιαστικά πρόκειται για μια γενίκευση του T-test, που εφαρμόζεται σε δύο πληθυσμούς. Θεωρητικά, θα μπορούσαν να εφαρμοστούν πολλαπλοί ανεξάρτητοι έλεγχοι, αλλά η συγκεκριμένη μεθοδολογία δεν ενδείκνυται καθότι με αυτό τον τρόπο αυξάνεται η πιθανότητα να οδηγηθούμε σε σφάλμα. Συνεπώς, η ANOVA είναι η κατάλληλη μεθοδολογία διότι, πρόκειται για τη συντομότερη διαδικασία ανάλυσης ενώ έχει και ακρίβεια διάγνωσης» (Βικιπαίδεια, 2019).

Είναι ένας κλασικός πίνακας ANOVA όπου αποτυπώνεται η παλινδρόμηση, δηλαδή:

- Το άθροισμα των τετραγώνων των τιμών της παλινδρόμησης RSS - Regression Sum of Squares, το οποίο εκφράζει τη μεταβλητότητα των προσαρμοσμένων τιμών.
- Το Υπόλοιπο αποτελεί το άθροισμα των τετραγώνων των τιμών των υπολειμμάτων Residuals, ESS - Error Sum of Squares, το οποίο εκφράζει τη μεταβλητότητα των Y_i σε σχέση με τις αντίστοιχες προσαρμοσμένες τιμές.
- Το Σύνολο, το οποίο είναι το Total Sum of Squares, εκφράζει τη συνολική παρατηρούμενη μεταβλητότητα των Y_i και το οποίο είναι το άθροισμα των δύο προηγούμενων παραγόντων.
- Οι Βαθμοί Ελευθερίας. Οι Βαθμοί Ελευθερίας για το RSS είναι ίσοι με τον αριθμό των ανεξάρτητων μεταβλητών. Το υπόλοιπο είναι το αποτέλεσμα $n-k-1$, δηλαδή με n το μέγεθος του δείγματος και k τους βαθμούς ελευθερίας της παλινδρόμησης. Το Σύνολο.
- Η ελεγχοσυνάρτηση F προκύπτει ως το πηλίκο των δυο στοιχείων των μέσων τετραγώνων Mean Squares, δηλαδή του MS παλινδρόμησης προς το MS υπόλοιπο. Όσο μεγαλύτερη είναι η τιμή της F απορρίπτεται η υπόθεση H_0 και επομένως η παλινδρόμηση είναι στατιστικά σημαντική.
- Το επίπεδο σημαντικότητας p -value της ανάλυσης, την οποία πραγματοποιούμε ορίζεται στο 5%. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι αν είναι αποδεκτή μια υπόθεση, τότε θεωρείται πως μεταξύ 100 παρόμοιων περιπτώσεων είναι επιτρεπτό να γίνει λάθος - μη αληθής υπόθεση - μόνο σε πέντε περιπτώσεις. Τότε κατά 95% λήφθηκε η σωστή απόφαση, δηλαδή υπάρχει 5% πιθανότητα για λάθος.
- Η Σημαντικότητα της F (p -value) όταν είναι μικρότερη από το επίπεδο σημαντικότητας της ανάλυσής μας, δηλαδή το 5% το οποίο καθορίσαμε, μας δείχνει ότι η παλινδρόμηση είναι στατιστικά σημαντική. Στην πολλαπλή γραμμική παλινδρόμηση ο μόνος τρόπος, με τον οποίο μπορούμε να βγάλουμε ασφαλές συμπέρασμα αν η παλινδρόμηση, την οποία εξετάζουμε είναι στατιστικά σημαντική ή όχι, είναι μέσα από την ανάλυση διακύμανσης.

Στον τελευταίο πίνακα και στη στήλη συντελεστές, βλέπουμε τους σταθερούς συντελεστές μερικής κλίσης των επιμέρους μεταβλητών $y=a+\beta_1x_1+\beta_2x_2$ κλπ. Στη στήλη τιμή- P όταν η τιμή είναι μικρότερη από 0,05 τότε η αντίστοιχη ανεξάρτητη μεταβλητή είναι στατιστικά σημαντική και επηρεάζει την τιμή της εξαρτημένης μεταβλητής. Όταν η τιμή είναι μεγαλύτερη από 0,05 τότε η αντίστοιχη ανεξάρτητη μεταβλητή δεν επηρεάζει την τιμή της εξαρτημένης μεταβλητής.

3.3 Εγκυρότητα

Πριν την περιγραφή της εξίσωσης της πολλαπλής παλινδρόμησης, πάντοτε προηγείται η εξέταση της φύσης των μεταβλητών, οι οποίες συμμετέχουν βάσει διαφόρων κριτηρίων. Τα κριτήρια αυτά ελέγχουν ορισμένες βασικές προϋποθέσεις, οι οποίες οφείλουν να τηρούν τα στοιχεία των μεταβλητών, ώστε να διασφαλίζεται η εγκυρότητα της εξίσωσης της παλινδρόμησης. Τα κυριότερα κριτήρια διάγνωσης της πολλαπλής παλινδρόμησης είναι τα ακόλουθα (Πετρίδης, 2015):

- Εξέταση των υπολειμμάτων ως προς την κανονικότητα και την ομοιογένεια της διασποράς τους.
- Εξέταση των τυποποιημένων υπολειμμάτων (standardized residuals).
- Εξέταση των συντελεστών μόχλευσης ή επιρροής (leverage coefficients) h_i των τιμών της ανεξάρτητης μεταβλητής.
- Έλεγχος της σημαντικότητας επιρροής των ύποπτων (εξωκείμενων) τιμών.
- Έλεγχος της απόστασης του Κουκ.
- Έλεγχος της αυτοσυσχέτισης των υπολειμμάτων, της ανίχνευσης δηλαδή συσχέτισης μεταξύ νέων και προηγούμενων τιμών, η οποία οδηγεί σε συσχετισμένα σφάλματα.
- Έλεγχος της έλλειψης προσαρμογής των στοιχείων - lack-of-fit test)
- Εξέταση του συντελεστή πρόβλεψης - predicted coefficient R^2_p της παλινδρόμησης
- Εξέταση της πολυσυγγραμμικότητας - multicollinearity, γνωστής και με τα ονόματα ενδοσυσχέτιση και συγγραμμικότητα μεταξύ των ανεξάρτητων μεταβλητών.
- Εξέταση του συντελεστή διογκωμένης διακύμανσης της παλινδρόμησης VIF - Variance Inflation Factor για κάθε ανεξάρτητη μεταβλητή.
- Εξέταση του συντελεστή μεταβλητότητας κάθε ανεξάρτητης μεταβλητής.
- Το δειγματοληπτικό μέγεθος επηρεάζει την εγκυρότητα του τελικού υποδείγματος διότι όταν αυξάνει αμβλύνει την επιρροή των εξωκείμενων τιμών και οφείλει να περιέχει τουλάχιστον περισσότερες από πέντε παρατηρήσεις.

3.4 Αξιοπιστία

Στις μεθόδους, οι οποίες προϋποθέτουν αλληλεπίδραση του ερευνητή με τα αντικείμενα ανάλυσης, αφού κατά κύριο λόγο το αντικείμενο ανάλυσης είναι ο άνθρωπος και για να παρέξει την απαιτούμενη πληροφορία, είναι αναγκαία η διάδραση μεταξύ του και του

ερευνητή, υπάρχουν δύο κατηγορίες παραγόντων, οι οποίοι επηρεάζουν με αρνητικό τρόπο την έρευνα. Η μία κατηγορία είναι αυτή των παραγόντων, οι οποίοι αποτελούν πηγή έλλειψης εσωτερικής αξιοπιστίας και η δεύτερη αυτή των παραγόντων, οι οποίοι αποτελούν πηγή έλλειψης εξωτερικής αξιοπιστίας. (ΧΑΛΙΚΙΑΣ, et al., 2015). Οι Κάμπελ και Στάνλεϊ (Campbell, et al., 1963) και οι Κουκ και Κάμπελ (Cook, et al., 1979) εξέτασαν αιτίες, οι οποίες επηρεάζουν την εσωτερική εγκυρότητα μιας μελέτης, όπως το ιστορικό της μελέτης, η ωρίμανση της, η επίδραση του ελέγχου, η επίδραση των εργαλείων μέτρησης, η στατιστική παλινδρόμηση, τα σφάλματα μεροληπτικής επιλογής, η «πειραματική θνησιμότητα» και η αποθάρρυνση συμμετοχής στην έρευνα (ΧΑΛΙΚΙΑΣ, et al., 2015).

- Ένα γεγονός, το οποίο γίνεται γνωστό κατά τη διάρκεια μιας έρευνας μπορεί να επηρεάσει το αποτέλεσμα της έρευνας. Για παράδειγμα, μία έρευνα η οποία αποτύπωνε την εμπιστοσύνη των πολιτών στην κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, σίγουρα θα μπορούσε να επηρεαστεί από το γεγονός της εισβολής στο Καπιτώλιο εκατοντάδων πολιτών, κατόπιν προτροπής μέσω ενός μέσου κοινωνικής δικτύωσης του τέως προέδρου των ΗΠΑ Ντόναλντ Τραμπ.

- Ανεξάρτητα με τη χρονική διάρκεια πραγματοποίησης της έρευνας, οι αποφάσεις και οι ενέργειες των συμμετεχόντων επηρεάζονται από τον ψυχολογικό-ανθρώπινο παράγοντα. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι ένα υποκείμενο, το οποίο συμμετέχει στην έρευνα μπορεί να βαρεθεί, να πεινάσει ή να διψάσει, να κουραστεί, ή αν αναφερόμαστε σε μία μακροχρόνια περίοδο να έχει μία διαφορετική αντιμετώπιση απέναντι στο αντικείμενο της έρευνας, εξαιτίας της διαφοροποίησης των πεποιθήσεών του.

- Στην περίπτωση κατά την οποία το υποκείμενο ξέρει πως ελέγχεται, υπάρχει η πιθανότητα να προσπαθήσει να δώσει «αρεστές» απαντήσεις και τις οποίες θεωρεί πως αναζητά η έρευνα ή όσες θεωρεί πως θα αυξήσουν το ατομικό του κύρος.

- Στην περίπτωση, κατά την οποία οι ομάδες, οι οποίες χρησιμοποιούνται στο πείραμα έχουν ακραίες παρατηρήσεις, τότε παρατηρείται στατιστική παλινδρόμηση. Ορισμένες φορές διεξάγονται έρευνες σε υποκείμενα, τα οποία ξεκινούν με ακραίες τιμές για την εξαρτημένη μεταβλητή. Σ' αυτή την περίπτωση υπάρχει ο κίνδυνος οι αλλαγές, οι οποίες θα παρατηρηθούν, να οφείλονται στο γεγονός ότι τα υποκείμενα εκκινούν από ακραία θέση και όχι λόγω επίδρασης του πειραματικού αποτελέσματος. Αν δοκιμάζουμε, π.χ. μία νέα μέθοδο προπόνησης σε μία ομάδα, η οποία είναι τελευταία στην κατάταξη του πρωταθλήματος, το γεγονός ότι ίσως βελτιώνεται δεν μπορεί να συνδεθεί με το πείραμα, αφού ακόμα και χωρίς πειραματικό ερέθισμα η βελτίωση είναι η μόνη αλλαγή που θα μπορούσε να συμβεί (ΧΑΛΙΚΙΑΣ, et al., 2015).

Υπάρχουν όμως και μέθοδοι, οι οποίες δεν προϋποθέτουν αλληλεπίδραση με τις μονάδες ανάλυσης, γι' αυτό λέγονται και μη αντιδραστικές μέθοδοι. Ένα παράδειγμα δίνει ο Ε. Γουέμπ στο βιβλίο του «Unobtrusive Research» και στο οποίο αναλύει παραδείγματα μη αντιδραστικών ερευνών (Webb, et al., 1966). Ο Γουέμπ παρομοιάζει το αντικείμενο εργασίας ενός ερευνητή με αυτό ενός αστυνομικού, ο οποίος επιχειρεί να εξιχνιάσει μια υπόθεση. Ένα από τα πιο ενδιαφέροντα παραδείγματα, τα οποία παρουσιάζονται είναι αυτό, κατά το οποίο ο ερευνητής, προκειμένου να καταλήξει στο εύρημα στο οποίο εντοπίζεται το μεγαλύτερο ενδιαφέρον των επισκεπτών ενός μουσείου, παρατηρεί τη φθορά του ξύλινου πατώματος μπροστά από κάθε εύρημα (ΧΑΛΙΚΙΑΣ, et al., 2015).

Οι μη αντιδραστικές έρευνες διακρίνονται σε δύο τύπους:

- Στις έρευνες περιεχομένου.
- Στις έρευνες καταγεγραμμένων στατιστικών.

Ως έρευνες περιεχομένου χαρακτηρίζονται αυτές, στις οποίες οι μονάδες ανάλυσης είναι καταγεγραμμένα αποτελέσματα ανθρώπινων δραστηριοτήτων ή επικοινωνιών (ιστοσελίδες, βιβλία κ.λπ.). Σε μια έρευνα, η οποία αφορά στις συνθήκες εργασίας στο χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης τη δεκαετία του 1970, π.χ. μπορεί να χρησιμοποιηθεί υλικό όπως συλλογή άρθρων από διάφορες εφημερίδες της εποχής, αγγελίες για εργασία, φωτογραφίες, δεδομένα τιμών μετοχών της εποχής κ.ο.κ. Ως ένα ακόμη παράδειγμα μπορεί να αναφερθεί η σχέση των ταινιών με το περιεχόμενο των τηλεοπτικών διαφημίσεων, οι οποίες προβάλλονται στα διαλλείματα των ταινιών αυτών. Άλλο παράδειγμα είναι η σχέση των πολιτικών δημοσιογραφικών εκπομπών με γυναικεία ή αντρικά προϊόντα. Το αποτέλεσμα αυτό θα επιβεβαιωθεί ή θα απορριφθεί με μια απλή καταγραφή των διαφημίσεων, οι οποίες προβλήθηκαν σε ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα σε όλες τις αντίστοιχες τηλεοπτικές εκπομπές.

Οι έρευνες καταγεγραμμένων στατιστικών είναι αυτές, στις οποίες γίνεται χρήση καταγεγραμμένων στατιστικών, είτε πρωτογενών δεδομένων, είτε επεξεργασμένων, τα οποία μπορεί να παρέχονται από διάφορες στατιστικές αρχές, όπως την Ελληνική Στατιστική Αρχή ή τη EUROSTAT, διάφορους διεθνείς οργανισμούς όπως τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών, τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότηση και Ανάπτυξης, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης κ.λπ. Ως ένα τέτοιο παράδειγμα έρευνας καταγεγραμμένων στατιστικών μπορεί να αναφερθεί η διερεύνηση της επίδρασης της οικονομικής κατάστασης κρατών σε σχέση με το επίπεδο

παρεχόμενης δημόσιας εκπαίδευσης. Η χρήση υφιστάμενων στατιστικών στοιχείων, τα οποία αφορούν στο ΑΕΠ των χωρών ως εξαρτημένης μεταβλητής και ως ανεξάρτητες μεταβλητές στο επίπεδο εκπαίδευσης των κατοίκων (Α΄βάθμια, Β΄βάθμια, Γ΄βάθμια εκπαίδευση, Μεταπτυχιακές και Διδακτορικές σπουδές), στον αριθμό των εκπαιδευτικών για κάθε 100.000 κατοίκους, στον αριθμό εκπαιδευτικών μονάδων όλων των αντίστοιχων επιπέδων για κάθε 1.000 κατοίκους κλπ οδηγεί στην εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων.

Το ιδιαίτερο πλεονέκτημα αυτών των μη αντιδραστικών μεθόδων είναι το γεγονός ότι είναι οικονομικές και στην πλειοψηφία τους εκτελούνται από έναν ερευνητή, ο οποίος συγκεντρώνει τα δεδομένα με μικρό ή ακόμα και με μηδενικό κόστος. Ταυτόχρονα είναι πολύ εύκολη και η διόρθωση των σφαλμάτων στο σχεδιασμό της ίδιας της έρευνας, αλλά και στην καταγραφή των δεδομένων. Εν αντιθέσει για παράδειγμα με τις δειγματοληπτικές έρευνες, στις οποίες αν παρουσιαστεί κάποιο πρόβλημα, τότε πιθανώς να επιβάλλεται η επιπρόσθετη συλλογή μονάδων ανάλυσης ή ακόμη και διαφοροποίηση του υπό μελέτη δείγματος. Επιπρόσθετα και σε αντίθεση με τους πειραματικούς σχεδιασμούς και τις δειγματοληπτικές μελέτες, στις οποίες οι μονάδες ανάλυσης είναι έμβια όντα, η διεξαγωγή και ολοκλήρωση μιας έρευνας δεν έχει ψυχικές και σωματικές επιπλοκές σε ανθρώπους ή πειραματόζωα. Ένα ακόμη στοιχείο διαφοροποίησης αποτελεί και το γεγονός πως στις μη αντιδραστικές μεθόδους δεν απαιτείται η απόκρυψη της ταυτότητας του ερευνητή για την άρτια πραγματοποίησή τους, όπως συνήθως συμβαίνει στις έρευνες πεδίου.

Στην παρούσα μελέτη, η οποία αποτυπώνει τις μεταβολές οικονομετρικών δεικτών, ένας κίνδυνος, ο οποίος παρουσιάζεται κοινά με τις ερευνητικές μεθόδους αλληλεπίδρασης που δεν μπορεί να αποκλειστεί, αλλά και ταυτόχρονα δεν καταγράφεται, είναι ο κίνδυνος επηρεασμού των δεδομένων εξαιτίας ενός τυχαίου γεγονότος. Είναι το αποκαλούμενο φαινόμενο του «μαύρου κύκνου», το οποίο περιέγραψε στο βιβλίο του «Ο Μαύρος Κύκνος» ο αμερικανολιβανέζος Νίκολας Νασίμ Τάλεμπ (Taleb, 2010). Ο συγγραφέας παρομοιάζει με "Μαύρο Κύκνο" ένα απρόβλεπτο και σπάνιο γεγονός, το οποίο απλά συμβαίνει και το οποίο ανατρέπει δραματικά προς το χειρότερο ή το καλύτερο μια υπάρχουσα κατάσταση. Εκ των υστέρων προκύπτουν πολλές ερμηνείες του αναπάντεχου γεγονότος, οι οποίες εκ των προτέρων φαίνονταν αδιανόητες αλλά και οι οποίες παραμένουν άχρηστες για την πρόβλεψη του επόμενου "Μαύρου Κύκνου". Σύμφωνα με τον Κ. Στούπα «επί της ουσίας ο Ταλέμπ πραγματοποιεί μια προσέγγιση του ρόλου της αβεβαιότητας στον τομέα των χρηματοπιστωτικών αγορών και την "τυφλότητα" της οικονομικής επιστήμης ως προς το ενδεχόμενο μιας οικονομικής κατάρρευσης» (Στούπας, 2021). Ως ένα τέτοιο γεγονός θα

μπορούσε να χαρακτηριστεί η εξάπλωση της ασθένειας covid-19 και η οποία εξακολουθεί να έχει δραματικές επιπτώσεις στους δείκτες, οι οποίοι είναι υπό αξιολόγηση σε αυτή τη μελέτη.

3.5 Είδος δεδομένων

Τα δεδομένα, τα οποία θα χρησιμοποιηθούν με τη μορφή των ανεξάρτητων μεταβλητών είναι οι δείκτες μετάβασης πρώτης και δεύτερης γενιάς της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης και συγκεκριμένα είναι ο δείκτης «Μεγάλης κλίμακας ιδιωτικοποίηση - Large scale privatization», ο δείκτης «Μικρής κλίμακας ιδιωτικοποίηση - Small scale privatization», ο δείκτης «Διακυβέρνηση και αναδιάρθρωση επιχειρήσεων - Governance and enterprise restructuring», ο δείκτης «Απελευθέρωση των τιμών - Price liberalization», ο δείκτης «Εμπόριο και σύστημα συναλλάγματος - Trade & Forex system», ο δείκτης «Πολιτική ανταγωνισμού - Competition Policy», ο δείκτης «Ανταγωνιστική - Competitive», ο δείκτης «Καλά διοικούμενη - Well-governed», ο δείκτης «Πράσινη - Green», ο δείκτης «Χωρίς αποκλεισμούς - Inclusive», ο δείκτης «Ανθεκτική - Resilient» και τέλος ο δείκτης «Ολοκληρωμένη - Integrated».

Ως εξαρτημένες μεταβλητές επελέγησαν να είναι:

- Ο ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης μιας οικονομίας - Gross Domestic product GDP growth (annual %), ο οποίος μας δείχνει το μέγεθος ανάπτυξης ή ύφεσης μιας οικονομίας. Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν αποτελεί το κυριότερο μακροοικονομικό μέγεθος και «ο βασικός στόχος μέτρησής του είναι η απόκτηση ενός μέτρου της συνολικής ποσότητας αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται για την αγορά σε μία δεδομένη χώρα κατά μία δεδομένη χρονική περίοδο» (Williamson, 2018). Αποτελεί τη συνολική αγοραία αξία όλων των τελικών αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται σε μια χώρα σε ένα δεδομένο έτος. Το ΑΕΠ είναι ίσο με το σύνολο των καταναλωτικών, των επενδυτικών και των δημοσίων δαπανών, συν την αξία των εξαγωγών, μείον την αξία των εισαγωγών.

Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, ως σύγχρονη έννοια διατυπώθηκε αρχικά το 1932 από τον Σάιμον Κούζνετς σε μία έκθεσή του προς το αμερικανικό Κογκρέσο (Kuznets, 1934). Έπειτα από τη διάσκεψη στο Μπρέττον Γουντς το 1944, το ΑΕΠ χρησιμοποιήθηκε ως το βασικό εργαλείο για τη μέτρηση της οικονομίας μιας χώρας. Σύμφωνα με τον ορισμό, τον οποίο αποδίδει η Eurostat το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν είναι ένα μέτρο της οικονομικής δραστηριότητας, το οποίο ορίζεται ως η αξία όλων των αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται μείον την αξία των αγαθών ή υπηρεσιών που χρησιμοποιούνται για τη

δημιουργία τους. «Ο υπολογισμός του ετήσιου ρυθμού αύξησης του όγκου του ΑΕΠ προορίζεται να επιτρέψει συγκρίσεις της δυναμικής της οικονομικής ανάπτυξης τόσο με την πάροδο του χρόνου όσο και μεταξύ οικονομιών διαφορετικών μεγεθών» (Eurostat, 2021). Ως πηγή δεδομένων της αποτύπωσης του ετήσιου ρυθμού ανάπτυξης των οικονομιών ενδιαφέροντος, αποτέλεσαν τα δεδομένα εθνικών λογαριασμών της Παγκόσμιας Τράπεζας, καθώς και τα αρχεία δεδομένων εθνικών λογαριασμών του ΟΟΣΑ, τα οποία είναι διαθέσιμα στο διαδικτυακό τόπο της Τράπεζας³. Αναρτώνται σε ετήσια βάση και καλύπτουν τη χρονική περίοδο από το 1990 έως το 2020. Σύμφωνα με την Τράπεζα, υπάρχουν ορισμένοι περιορισμοί και εξαιρέσεις:

Η συμβολή κάθε τομέα στην ανάπτυξη της παραγωγής της οικονομίας μετριέται με την αύξηση της προστιθέμενης αξίας του κλάδου. Κατ' αρχήν, η προστιθέμενη αξία σε σταθερές τιμές μπορεί να εκτιμηθεί μετρώντας την ποσότητα αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται σε μια περίοδο, αποτιμώντας τα σε συμφωνημένο σύνολο τιμών έτους βάσης και αφαιρώντας το κόστος των ενδιάμεσων εισροών, επίσης σε σταθερές τιμές. Αυτή η μέθοδος διπλού αποπληθωρισμού απαιτεί λεπτομερείς πληροφορίες σχετικά με τη δομή των τιμών των εισροών και των εκροών. Σε πολλούς κλάδους, ωστόσο, η προστιθέμενη αξία παρέχεται από το έτος βάσης χρησιμοποιώντας δείκτες ενιαίου όγκου εκροών ή, σπανιότερα, εισροών. Ιδιαίτερα στους κλάδους των υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένου του μεγαλύτερου μέρους της κυβέρνησης, η προστιθέμενη αξία σε σταθερές τιμές συχνά καταλογίζεται από εισροές εργασίας, όπως πραγματικοί μισθοί ή αριθμός εργαζομένων. Ελλείπει σαφώς καθορισμένων μέτρων παραγωγής, η μέτρηση της αύξησης των υπηρεσιών παραμένει δύσκολη. Επιπλέον, η τεχνική πρόοδος μπορεί να οδηγήσει σε βελτιώσεις στις διαδικασίες παραγωγής και στην ποιότητα των αγαθών και υπηρεσιών που, αν δεν ληφθούν σωστά υπόψη, μπορούν να στρεβλώσουν τα μέτρα προστιθέμενης αξίας και συνεπώς της ανάπτυξης. Όταν χρησιμοποιούνται εισροές για την εκτίμηση της παραγωγής, όπως για τις υπηρεσίες εκτός εμπορίου, η μη μετρημένη τεχνική πρόοδος οδηγεί σε υποτιμήσεις του όγκου της παραγωγής. Ομοίως, οι μη μετρημένες βελτιώσεις στην ποιότητα οδηγούν σε υποτιμήσεις της αξίας της παραγωγής και της προστιθέμενης αξίας. Το αποτέλεσμα μπορεί να είναι υποτιμήσεις της βελτίωσης της ανάπτυξης και της παραγωγικότητας και υπερεκτίμηση του πληθωρισμού.

Οι άτυπες οικονομικές δραστηριότητες δημιουργούν ένα ιδιαίτερο πρόβλημα μέτρησης, ειδικά στις αναπτυσσόμενες χώρες, όπου μεγάλο μέρος της οικονομικής

³ <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2020&start=1990&view=chart>

δραστηριότητας δεν καταγράφεται. Μια πλήρης εικόνα της οικονομίας απαιτεί εκτίμηση των εκροών που κατευθύνονται για οικιακή χρήση, πωλήσεις σε ανεπίσημες αγορές και παράνομες ή σκόπιμα μη αναφερόμενες δραστηριότητες. Η συνέπεια και η πληρότητα τέτοιων εκτιμήσεων εξαρτώνται από την ικανότητα και τις μεθόδους των στατιστικολόγων. Η μείωση των εθνικών λογαριασμών μπορεί να αλλάξει τον μετρημένο ρυθμό ανάπτυξης μιας οικονομίας και να οδηγήσει σε διακοπές σε σειρές που επηρεάζουν τη συνοχή των δεδομένων με την πάροδο του χρόνου. Όταν οι χώρες επαναπροσδιορίζουν τους εθνικούς τους λογαριασμούς, ενημερώνουν τα βάρη που έχουν εκχωρηθεί σε διάφορα στοιχεία για να αντικατοπτρίζουν καλύτερα τα τρέχοντα πρότυπα παραγωγής ή τις χρήσεις παραγωγής. Το νέο έτος βάσης θα πρέπει να αντιπροσωπεύει την κανονική λειτουργία της οικονομίας, θα πρέπει να είναι ένα έτος χωρίς μεγάλα σοκ ή στρεβλώσεις. Ορισμένες αναπτυσσόμενες χώρες δεν έχουν επαναπροσδιορίσει τους εθνικούς τους λογαριασμούς για πολλά χρόνια. Η χρήση ενός παλιού έτους βάσης μπορεί να είναι παραπλανητική, επειδή τα έμμεσα βάρη τιμών και όγκου γίνονται προοδευτικά λιγότερο συναφή και χρήσιμα.

Για την απόκτηση συγκρίσιμων σειρών σταθερών δεδομένων τιμών για υπολογισμό αδρανών, η Παγκόσμια Τράπεζα επαναπροσδιορίζει το ΑΕΠ και την προστιθέμενη αξία κατά βιομηχανική προέλευση σε ένα κοινό έτος αναφοράς. Επειδή η επανατοποθέτηση μεταβάλλει τα έμμεσα βάρη, τα οποία χρησιμοποιούνται για τη δημιουργία συγκεντρωτικών περιφερειακών και ομάδων εισοδήματος, οι συνολικοί ρυθμοί ανάπτυξης δεν είναι συγκρίσιμοι με αυτούς των προηγούμενων εκδόσεων με διαφορετικά έτη βάσης. Η αναπροσαρμογή της κλίμακας μπορεί να οδηγήσει σε ασυμφωνία μεταξύ του αναπροσαρμοσμένου ΑΕΠ και του αθροίσματος των αναπροσαρμοσμένων συνιστωσών. Για να αποφευχθούν στρεβλώσεις στους ρυθμούς ανάπτυξης, η απόκλιση παραμένει αδιάθετη. Ως αποτέλεσμα, ο σταθμισμένος μέσος όρος των ρυθμών ανάπτυξης των συνιστωσών γενικά δεν ισούται με το ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ. Το συνολικό ΑΕΠ μετριέται σε τιμές αγοραστών. Η προστιθέμενη αξία από τη βιομηχανία συνήθως μετριέται σε βασικές τιμές. Οι ρυθμοί ανάπτυξης του ΑΕΠ και των συνιστωσών του υπολογίζονται με τη μέθοδο των ελάχιστων τετραγώνων και τα δεδομένα σταθερών τιμών σε τοπικό νόμισμα. Οι σταθερές τιμές των δολαρίων ΗΠΑ χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό των ρυθμών ανάπτυξης των περιφερειακών και των ομάδων εισοδήματος. Οι σειρές τοπικού νομίσματος μετατρέπονται σε σταθερά δολάρια ΗΠΑ χρησιμοποιώντας μια συναλλαγματική ισοτιμία στο κοινό έτος αναφοράς.

- Το βιοτικό επίπεδο των πολιτών της χώρας ενδιαφέροντος - GDP per capita, Purchasing Power Parity - PPP (current international \$), το οποίο αποτελεί το κατά κεφαλήν ακαθάριστο εγχώριο προϊόν, το οποίο μετατρέπεται σε διεθνή δολάρια χρησιμοποιώντας ποσοστά ισοτιμίας αγοραστικής δύναμης και διαιρείται με το συνολικό πληθυσμό. Ένα διεθνές δολάριο έχει την ίδια αγοραστική δύναμη έναντι του ΑΕΠ με ένα δολάριο ΗΠΑ στις Ηνωμένες Πολιτείες. Η ισοτιμία αγοραστικής δύναμης PPP είναι μια μέτρηση των τιμών σε διαφορετικές χώρες, η οποία χρησιμοποιεί τις τιμές συγκεκριμένων αγαθών για να συγκρίνει την απόλυτη αγοραστική δύναμη των νομισμάτων των χωρών. Σε πολλές περιπτώσεις το PPP παράγει ένα ποσοστό πληθωρισμού, το οποίο είναι ίσο με την τιμή του καλαθιού αγαθών σε μια τοποθεσία διαιρούμενη με την τιμή του καλαθιού αγαθών σε διαφορετική τοποθεσία.

Ο πληθωρισμός και η συναλλαγματική ισοτιμία PPP μπορεί να διαφέρουν από την συναλλαγματική ισοτιμία της αγοράς λόγω της κερδοσκοπίας, δασμών, κόστους μεταφοράς, κόστους συναλλαγών, φτώχειας, των τιμολογίων και άλλων εξόδων συναλλαγών. Η ανάλυση PPP δεν μπορεί να ισχύσει για τις μη διεθνώς εμπορεύσιμες υπηρεσίες και αγαθά. Το βιοτικό επίπεδο εκφρασμένο σε μονάδες ισοδυνάμου αγοραστικής δύναμης, αποτελεί ένα σημαντικό δείκτη γιατί εκτός των άλλων, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε PPP χρησιμοποιείται επίσης στην κατανομή των διαρθρωτικών ταμείων εντός της ΕΕ. Οι περιφέρειες όπου το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε PPP είναι μικρότερο από το 75% του μέσου όρου της ΕΕ, ο οποίος λαμβάνεται για περίοδο τριών ετών, είναι επιλέξιμες για στήριξη από τα διαρθρωτικά ταμεία (Eurostat, 2013).

- Οι τιμές του Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης - Human Development Index HDI. Ο Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης (HDI) είναι ένας σύνθετος δείκτης που λαμβάνει υπόψη το προσδόκιμο ζωής, την εκπαίδευση και το κατά κεφαλήν εισόδημα και χρησιμοποιείται για την κατάταξη των χωρών σε τέσσερα επίπεδα ανθρώπινης ανάπτυξης. Η τιμή του δείκτη HDI σε μία χώρα είναι υψηλότερη, όσο υψηλότερη είναι η διάρκεια ζωής, το επίπεδο εκπαίδευσης και το κατά κεφαλήν της ΑΕΠ (United Nations Development Programme, 2020). Ο δείκτης HDI αναπτύχθηκε από το United Nations Development Programme - UNDP και βασίζεται στην έννοια της ανθρώπινης ανάπτυξης, η οποία αναπτύχθηκε από τον Ινδό οικονομολόγο Αμαρνα Σεν και τον Πακιστανό οικονομολόγο Μαχμπουπ αλ Χακ.

Δημιουργήθηκε για να τονίσει ότι οι άνθρωποι και οι ικανότητές τους πρέπει να είναι τα βασικά κριτήρια για την αξιολόγηση της ανάπτυξης μιας χώρας και όχι μόνο ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης. Ως πηγή δεδομένων για τον υπολογισμό και αποτύπωση του

ετήσιου Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης αποτελούν οι υπολογισμοί του United Nations Human Development Report Office - HDRO (European Commission, n.d.) και οι οποίοι βασίζονται σε στοιχεία από το United Nations Department of Economic and Social Affairs - UNDESA (UN, 2013), το UNESCO Institute for Statistics (UNESCO, 2021), το United Nations Statistics Division (UNSD, 2021), τη World Bank⁴, το Barro-Lee Dataset⁵ το οποίο δίνει μια ολοκληρωμένη εικόνα της κατανομής του επιπέδου εκπαίδευσης και του ανθρώπινου κεφαλαίου μεταξύ διαφορετικών ηλικιακών ομάδων και φύλων σε 144 χώρες από το 1970, καθώς και το Διεθνές Νομισματικό ταμείο - International Monetary Fund IMF⁶.

⁴ <https://www.worldbank.org/en/home>

⁵ <https://datatopics.worldbank.org/education/wProjection/bpopmodel>

⁶ <https://www.imf.org/en/Data>

4. Αποτελέσματα ανάλυσης

Η ενότητα 4 αναφέρεται στα αποτελέσματα της συσχέτισης της στατιστικής ανάλυσης, αποτυπώνεται η επίδραση που έχουν οι χρονολογικές σειρές των επιμέρους δεικτών επάνω στους εξεταζόμενους δείκτες και αναλύονται τα αποτελέσματα. Η στατιστική επεξεργασία των δεδομένων και η εξαγωγή του στατιστικού συμπεράσματος της παλινδρόμησης πραγματοποιήθηκε με τη χρήση του προγράμματος excel.

4.1 Ανάλυση Δεικτών μετάβασης Πρώτης Γενιάς

- Αλβανία
 - Έπειτα από τη στατιστική ανάλυση προκύπτει ότι ο ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης της οικονομίας δεν έχει επηρεαστεί από κανένα από τους επιλεγμένους δείκτες, καθώς μπορεί μεν η σημαντικότητα F να είναι χαμηλή και μικρότερη από το 0,05 αλλά παρατηρούμε ότι μόνο το 55% των παρατηρήσεων επηρεάζεται από το σύνολο των δεικτών και επίσης καμία από τις τιμές-P των δεικτών δεν είναι μικρότερη από την αντίστοιχη του επιπέδου σημαντικότητας.

ΈΞΟΛΟΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ	GDP growth							
<i>Στατιστικά παλινδρόμησης</i>								
Πολλαπλό R	0,815824616							
R Τετράγωνο	0,665569804							
Προσαρμοσμένο R Τετράγωνο	0,554093072							
Τυπικό σφάλμα	5,902132334							
Μέγεθος δείγματος	25							
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ								
	<i>βαθμοί ελευθερίας</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Σημαντικότητα F</i>			
Παλινδρόμηση	6	1247,896358	207,9827	5,97048184	0,001408948			
Υπόλοιπο	18	627,0329896	34,83517					
Σύνολο	24	1874,929348						
	<i>Συντελεστές</i>	<i>Τυπικό σφάλμα</i>	<i>t</i>	<i>τιμή-P</i>	<i>Κατώτερο 95%</i>	<i>Υψηλότερο 95%</i>	<i>Κατώτερο 95,0%</i>	<i>Υψηλότερο 95,0%</i>
Τεταγμένη επί την αρχή	-20,478761	8,14489933	-2,5143	0,0216539	-37,590560	-3,36696	-37,590560	3,3669632
Large scale privatisation	-1,080604	4,82318593	-0,2240	0,8252466	-11,21374197	9,052533	-11,213741	9,0525332
Small scale privatisation	-0,0851910	4,15379956	-0,0205	0,9838628	-8,81200009	8,641618	-8,8120000	8,6416180
Governance and enterprise restructuring	5,078652	6,79418224	0,747	0,4644157	-9,19539483	19,3527	-9,1953948	19,352699
Price liberalisation	10,15218	6,91703653	1,46770	0,1594405	-4,37996749	24,68434	-4,3799674	24,684341
Trade & Forex system	-0,804260	5,33348893	-0,1507	0,881814	-12,0095049	10,40098	-12,009504	10,400983
Competition Policy	-11,0164805	8,09514188	-1,36088	0,190349	-28,02374255	5,990781	-28,023742	5,990781

ο Το βιοτικό επίπεδο των πολιτών της χώρας όμως παρατηρούμε πως έχει επηρεαστεί σημαντικά από τις ιδιωτικοποιήσεις σε σημείο μάλιστα, το οποίο το 86,1% των παρατηρήσεων να επηρεάζεται από το σύνολο των δεικτών και ειδικότερα οι δείκτες με τη μεγαλύτερη επίδραση είναι αρχικά των μικρής κλίμακας ιδιωτικοποιήσεων και εν συνεχεία οι ευρείας κλίμακας ιδιωτικοποιήσεις.

ΈΞΟΔΟΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ	GDP per capita PPP							
<i>Στατιστικά παλινδρόμησης</i>								
Πολλαπλό R	0,94646332							
R Τετράγωνο	0,89579281							
Προσαρμοσμένο R Τετράγωνο	0,86105708							
Τυπικό σφάλμα	1181,32249							
Μέγεθος δείγματος	25							
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ								
	<i>βαθμοί ελευθερίας</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Σημαντικότητα F</i>			
Παλινδρόμηση	6	215933177,1	35988863	25,788802	6,5456E-08			
Υπόλοιπο	18	25119411,2	1395523					
Σύνολο	24	241052588,3						
	<i>Συντελεστές</i>	<i>Τυπικό σφάλμα</i>	<i>t</i>	<i>τιμή-P</i>	<i>Κατώτερο 95%</i>	<i>Υψηλότερο 95%</i>	<i>Κατώτερο 95,0%</i>	<i>Υψηλότερο 95,0%</i>
Τεταγμένη επί την αρχή	-775,573018	1630,216384	-0,47575	0,639970	-4200,530551	2649,385	-4200,53055	2649,3845
Large scale privatisation	2181,99062	965,3694183	2,260265	0,036435	153,8247338	4210,157	153,8247338	4210,1565
Small scale privatisation	-3281,15825	831,3905218	-3,94659	0,000945	-5027,844927	-1534,47	-5027,84492	-1534,4715
Governance and enterprise restructuring	2072,39647	1359,867907	1,523969	0,144893	-784,5799839	4929,373	-784,5799839	4929,3729
Price liberalisation	1073,72584	1384,457416	0,775557	0,448080	-1834,911252	3982,363	-1834,91125	3982,3629
Trade & Forex system	-83,4302806	1067,50749	-0,07815	0,938567	-2326,180295	2159,32	-2326,18029	2159,3197
Competition Policy	2735,8141	1620,257341	1,688506	0,108562	-668,2201994	6139,849	-668,2201994	6139,8485

ο Αναφορικά με το Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης επίσης προκύπτει μια ισχυρή σχέση επίδρασης, καθώς το 91,9% των παρατηρήσεων επηρεάζεται από το σύνολο των δεικτών και ειδικότερα οι δείκτες με τη μεγαλύτερη επίδραση είναι αρχικά των μικρής κλίμακας ιδιωτικοποιήσεων και εν συνεχεία η ανταγωνιστικότητα και τέλος οι ευρείας κλίμακας ιδιωτικοποιήσεις.

ΈΞΟΔΟΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ	HDI
<i>Στατιστικά παλινδρόμησης</i>	
Πολλαπλό R	0,969273154
R Τετράγωνο	0,939490446
Προσαρμοσμένο R Τετράγωνο	0,919320595
Τυπικό σφάλμα	0,015134821

Μέγεθος δείγματος	25							
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ								
	<i>βαθμοί ελευθερίας</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Σημαντικότητα F</i>			
Παλινδρόμηση	6	0,064017029	0,01067	46,5789477	5,34754E-10			
Υπόλοιπο	18	0,004123131	0,000229					
Σύνολο	24	0,06814016						
	<i>Συντελεστές</i>	<i>Τυπικό σφάλμα</i>	<i>t</i>	<i>τιμή-P</i>	<i>Κατώτερο 95%</i>	<i>Υψηλότερο 95%</i>	<i>Κατώτερο 95,0%</i>	<i>Υψηλότερο 95,0%</i>
Τεταγμένη επί την αρχή	0,58355621	0,020885942	27,94014	2,8117E-16	0,539676483	0,627436	0,539676483	0,627435956
Large scale privatisation	0,03339498	0,012368082	2,700094	0,01464874	0,007410609	0,059379	0,007410609	0,059379362
Small scale privatisation	-0,04561552	0,010651576	-4,28251	0,00044814	-0,067993661	-0,02324	-0,06799366	-0,02323739
Governance and enterprise restructuring	0,02482553	0,017422302	1,424928	0,1712869	-0,011777367	0,061428	-0,01177736	0,061428431
Price liberalisation	0,02458127	0,017737337	1,385849	0,18272419	-0,012683486	0,061846	-0,01268348	0,06184604
Trade & Forex system	-0,01363078	0,013676651	-0,99665	0,33214641	-0,042364363	0,015103	-0,04236436	0,01510279
Competition Policy	0,05669970	0,020758349	2,731417	0,01370464	0,013088033	0,100311	0,013088033	0,100311381

- Βοσνία-Ερζγοβίνη
 - Έπειτα από τη στατιστική ανάλυση προκύπτει ότι ο ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης της οικονομίας έχει επηρεαστεί από τους επιλεγμένους δείκτες, καθώς η σημαντικότητα F είναι χαμηλή και παρατηρούμε ότι το 76,8% των παρατηρήσεων επηρεάζεται από το σύνολο των δεικτών. Οι δείκτες με τη μεγαλύτερη επίδραση είναι αρχικά ο δείκτης «Απελευθέρωση των τιμών», εν συνεχεία ο δείκτης «Εμπόριο και σύστημα συναλλάγματος», ο δείκτης «Πολιτική ανταγωνισμού» και τέλος ο δείκτης «Μεγάλης κλίμακας ιδιωτικοποίηση».

ΈΞΟΔΟΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ	GDP growth							
<i>Στατιστικά παλινδρόμησης</i>								
Πολλαπλό R	0,91724078							
R Τετράγωνο Προσαρμοσμένο R Τετράγωνο	0,84133065 0,76809865							
Τυπικό σφάλμα	9,71169376							
Μέγεθος δείγματος	20							
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ								
	<i>βαθμοί ελευθερίας</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Σημαντικότητα F</i>			
Παλινδρόμηση	6	6501,40164	1083,567	11,4885650	0,000150785			
Υπόλοιπο	13	1226,12094	94,317					
Σύνολο	19	7727,52259						
	<i>Συντελεστές</i>	<i>Τυπικό σφάλμα</i>	<i>t</i>	<i>τιμή-P</i>	<i>Κατώτερο 95%</i>	<i>Υψηλότερο 95%</i>	<i>Κατώτερο 95,0%</i>	<i>Υψηλότερο 95,0%</i>
Τεταγμένη επί την αρχή	-8,1627477	27,9795428	-0,29174	0,77508891	-68,60887519	52,2833796	-68,608875	52,283379
Large scale privatisation	-49,350992	19,1855137	-2,57231	0,02319231	-90,79877555	7,90321033	-90,798775	-7,903210
Small scale privatisation	22,2059049	11,1444491	1,992553	0,06773718	-1,870213769	46,2820233	-1,8702137	46,282023
Governance and	7,99909799	29,0554225	0,275305	0,78740923	-54,77132626	70,7695222	-54,771326	70,769522

enterprise restructuring								
Price liberalisation	24,9543132	6,33383432	3,939843	0,00169370	11,27089657	38,6377308	11,270896	38,637730
Trade & Forex system	-22,412170	6,59303420	-3,39937	0,00474805	-36,65555476	-8,1687858	-36,655554	-8,168785
Competition Policy	28,7115531	8,99570525	3,191696	0,00707987	9,277513842	48,1455931	9,2775138	48,145593

ο Το βιοτικό επίπεδο των πολιτών της χώρας έχει επηρεαστεί σημαντικά από τους επιλεγμένους δείκτες, καθώς η σημαντικότητα F είναι πάρα πολύ μικρή και μάλιστα το 95,9% των παρατηρήσεων επηρεάζεται από το σύνολο των δεικτών. Από την αξιολόγηση του αποτελέσματος της ανάλυσης προκύπτει πως ο δείκτης «Πολιτική ανταγωνισμού» έχει καθοριστική συμβολή στην αύξηση του δείκτη.

ΕΞΟΔΟΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ	GDP per capita, PPP							
<i>Στατιστικά παλινδρόμησης</i>								
Πολλαπλό R	0,98596779							
R Τετράγωνο	0,972132483							
Προσαρμοσμένο R Τετράγωνο	0,959270552							
Τυπικό σφάλμα	609,9135007							
Μέγεθος δείγματος	20							
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ								
	<i>βαθμοί ελευθερίας</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Σημαντικότητα F</i>			
Παλινδρόμηση	6	168696868,2	28116145	75,58215603	2,37333E-09			
Υπόλοιπο	13	4835928,218	371994,5					
Σύνολο	19	173532796,4						
	<i>Συντελεστές</i>	<i>Τυπικό σφάλμα</i>	<i>t</i>	<i>τιμή-P</i>	<i>Κατώτερο 95%</i>	<i>Υψηλότερο 95%</i>	<i>Κατώτερο 95,0%</i>	<i>Υψηλότερο 95,0%</i>
Τεταγμένη επί την αρχή	-5932,02122	1757,170412	-3,37589	0,00496718	-9728,157106	-2135,88534	-9728,15710	-2135,8853
Large scale privatisation	-168,686614	1204,88806	-0,14	0,890804356	-2771,689013	2434,315784	-2771,68901	2434,31578
Small scale privatisation	1223,01818	699,8933589	1,747435	0,104125433	-289,0094895	2735,045861	-289,009489	2735,04586
Governance and enterprise restructuring	592,194540	1824,737777	0,324537	0,750694636	-3349,91176	4534,30084	-3349,91176	4534,3008
Price liberalisation	465,367545	397,7772731	1,16992	0,263035424	-393,978008	1324,713098	-393,978008	1324,71309
Trade & Forex system	600,636895	414,0555366	1,450619	0,170584117	-293,875708	1495,149499	-293,875708	1495,14949
Competition Policy	3233,83317	564,9480115	5,724125	7,00518E-05	2013,337196	4454,329149	2013,337196	4454,32914

ο Αναφορικά με το Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης προκύπτει μια σχέση επίδρασης, καθώς το 74,8% των παρατηρήσεων επηρεάζεται από το σύνολο των δεικτών και η σημαντικότητα F είναι αρκετά μικρότερη του 0,05. Από την αξιολόγηση του αποτελέσματος της ανάλυσης όμως δεν προκύπτει κάποιος μεμονωμένος δείκτης, ο οποίος έχει σημαντική συμβολή στην αύξηση του δείκτη, οπότε το συμπέρασμα, το οποίο εξάγεται είναι πως η συγκεκριμένη σχέση είναι το αποτέλεσμα της συνολικής επίδρασης των

επιμέρους εφαρμοζόμενων πολιτικών, οι οποίες ασκούνται σε κάθε ένα από τους επιμέρους τομείς και οι οποίοι περιγράφονται από τους αντίστοιχους δείκτες.

ΈΞΟΛΟΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ		HDI						
<i>Στατιστικά παλινδρόμησης</i>								
Πολλαπλό R		0,92531529						
R Τετράγωνο		0,85620839						
Προσαρμοσμένο R Τετράγωνο		0,74836468						
Τυπικό σφάλμα		0,01245568						
Μέγεθος δείγματος		15						
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ								
	<i>βαθμοί ελευθερίας</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Σημαντικότητα F</i>			
Παλινδρόμηση	6	0,00739044	0,00123	7,93934514	0,005025565			
Υπόλοιπο	8	0,00124115	0,00015					
Σύνολο	14	0,0086316						
	<i>Συντελεστές</i>	<i>Τυπικό σφάλμα</i>	<i>t</i>	<i>τιμή-P</i>	<i>Κατώτερο 95%</i>	<i>Υψηλότερο 95%</i>	<i>Κατώτερο 95,0%</i>	<i>Υψηλότερο 95,0%</i>
Τεταγμένη επί την αρχή	0,58345801	0,06198304	9,413187	1,3307E-05	0,440524857	0,72639117	0,44052485	0,726391172
Large scale privatisation	-0,0004729	0,03300742	-0,01433	0,988918676	-0,076588203	0,07564229	-0,0765882	0,07564229
Small scale privatisation	0,0151583	0,03095264	0,489727	0,63747296	-0,056218581	0,08653528	-0,0562185	0,08653527
Governance and enterprise restructuring	-0,0364754	0,08776264	-0,41561	0,688615978	-0,238856495	0,16590555	-0,2388564	0,16590555
Price liberalisation	0	0	65535	#APIΘ!	0	0	0	0
Trade & Forex system	0,03316901	0,03996738	0,829902	#APIΘ!	-0,058995936	0,12533396	-0,0589959	0,12533396
Competition Policy	0,022576654	0,018623525	1,212265	0,259994475	-0,020369272	0,065522581	-0,0203692	0,06552258

- Βουλγαρία
 - Η στατιστική ανάλυση μας δείχνει ότι ο ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης της οικονομίας δεν έχει επηρεαστεί από τους επιλεγμένους δείκτες, καθώς η σημαντικότητα F είναι πάνω από το επίπεδο σημαντικότητας της ανάλυσης μας, δηλαδή το 5%. Όπως έχει αναφερθεί η ανάλυση διακύμανσης και ο δείκτης «Σημαντικότητα F» είναι και ο κυριότερος παράγοντας, ο οποίος δείχνει αν η παλινδρόμηση είναι στατιστικά σημαντική. Επίσης και υποστηρικτικά του προηγούμενου συμπεράσματος παρατηρείται πως όλες οι τιμές-P των ανεξάρτητων μεταβλητών έχουν τιμές μεγαλύτερες από 0,05%.

ΈΞΟΛΟΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ		GDP growth	
<i>Στατιστικά παλινδρόμησης</i>			
Πολλαπλό R		0,665110559	
R Τετράγωνο		0,442372056	
Προσαρμοσμένο R Τετράγωνο		0,256496075	
Τυπικό σφάλμα		5,158420361	

Μέγεθος δείγματος		25							
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ									
	βαθμοί ελευθερίας	SS	MS	F	Σημαντικότητα F				
Παλινδρόμηση	6	379,9698363	63,32831	2,379931249	0,071876578				
Υπόλοιπο	18	478,9674111	26,6093						
Σύνολο	24	858,9372474							
	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t	τιμή-P	Κατώτερο 95%	Υψηλότερο 95%	Κατώτερο 95,0%	Υψηλότερο 95,0%	
Τεταγμένη επί την αρχή	-14,9522973	14,64939445	-1,02068	0,320930747	-45,72953303	15,82494	-45,7295	15,82494	
Large scale privatisation	3,749533154	7,128198753	0,526014	0,605299421	-11,22625671	18,72532	-11,2263	18,72532	
Small scale privatisation	2,35844852	8,681398634	0,271667	0,788969509	-15,88049321	20,59739	-15,8805	20,59739	
Governance and enterprise restructuring	-6,99569708	9,795468347	-0,71418	0,484276957	-27,57521243	13,58382	-27,5752	13,58382	
Price liberalisation	-0,75720314	5,143153804	-0,14723	0,884590589	-11,56256832	10,04816	-11,5626	10,04816	
Trade & Forex system	7,307852352	10,56398801	0,69177	0,497908397	-14,88626288	29,50197	-14,8863	29,50197	
Competition Policy	-5,89499732	6,29733955	-0,93611	0,361607456	-19,12521678	7,335222	-19,1252	7,335222	

ο Σε αντίθεση με τον ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης και στην ανάλυση του αποτελέσματος της πολλαπλής παλινδρόμησης του βιοτικού επιπέδου των πολιτών της χώρας παρατηρούμε πως υπάρχει στατιστική σημαντικότητα. Η σημαντικότητα F είναι πάρα πολύ μικρή και επίσης το 82,4% των παρατηρήσεων επηρεάζεται από το σύνολο των δεικτών. Στη συνέχεια όμως, από την αξιολόγηση του αποτελέσματος της ανάλυσης προκύπτει πως ο δείκτης «Πολιτική ανταγωνισμού» είναι ο μόνος, ο οποίος έχει καθοριστική συμβολή στην αύξηση του δείκτη στο γενικότερο όμως πλαίσιο της συνολικής εφαρμοζόμενης πολιτικής που αντιπροσωπεύουν οι δείκτες.

ΤΕΘΛΟΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ		GDP per capita							
Στατιστικά παλινδρόμησης									
Πολλαπλό R	0,931683376								
R Τετράγωνο	0,868033913								
Προσαρμοσμένο R Τετράγωνο	0,824045217								
Τυπικό σφάλμα	1662,201522								
Μέγεθος δείγματος	25								
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ									
	βαθμοί ελευθερίας	SS	MS	F	Σημαντικότητα F				
Παλινδρόμηση	6	327125356,9	54520893	19,73311322	5,1854E-07				
Υπόλοιπο	18	49732450,21	2762914						
Σύνολο	24	376857807,1							
	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t	τιμή-P	Κατώτερο 95%	Υψηλότερο 95%	Κατώτερο 95,0%	Υψηλότερο 95,0%	
Τεταγμένη επί την αρχή	5188,430798	4720,484965	1,099131	0,286195241	-4728,940107	15105,8	-4728,94	15105,8	
Large scale privatisation	541,867308	2296,924638	0,23591	0,816165984	-4283,792288	5367,527	-4283,79	5367,527	

Small scale privatisation	-441,103204	2797,413358	-0,15768	0,876462368	-6318,250585	5436,044	-6318,25	5436,044
Governance and enterprise restructuring	1642,254874	3156,400848	0,520294	0,609199669	-4989,097234	8273,607	-4989,1	8273,607
Price liberalisation	-2158,66951	1657,282169	-1,30254	0,209153032	-5640,490145	1323,151	-5640,49	1323,151
Trade & Forex system	-4632,72012	3404,041493	-1,36095	0,190327511	-11784,34592	2518,906	-11784,3	2518,906
Competition Policy	11573,17881	2029,196276	5,703331	2,08079E-05	7309,995628	15836,36	7309,996	15836,36

ο Αναφορικά με το Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης προκύπτει ένα αντίστοιχο συμπέρασμα με αυτό του βιοτικού επιπέδου των πολιτών της χώρας. Ισχυρή τιμή σημαντικότητας συνάρτησης F, πολύ υψηλό ποσοστό παρατηρήσεων επηρεαζόμενων από το σύνολο των δεικτών και τέλος ο δείκτης «Πολιτική ανταγωνισμού» είναι ο μόνος, ο οποίος έχει καθοριστική συμβολή στην αύξηση του δείκτη στο γενικότερο όμως πλαίσιο της συνολικής εφαρμοζόμενης πολιτικής που αντιπροσωπεύουν οι δείκτες.

ΤΕΘΛΟΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ		HDI						
Στατιστικά παλινδρόμησης								
Πολλαπλό R		0,9586558						
R Τετράγωνο		0,919020942						
Προσαρμοσμένο R Τετράγωνο		0,892027923						
Τυπικό σφάλμα		0,011742047						
Μέγεθος δείγματος		25						
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ								
	βαθμοί ελευθερίας	SS	MS	F	Σημαντικότητα F			
Παλινδρόμηση	6	0,028165198	0,004694	34,04661518	7,0797E-09			
Υπόλοιπο	18	0,002481762	0,000138					
Σύνολο	24	0,03064696						
	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t	τιμή-P	Κατώτερο 95%	Υψηλότερο 95%	Κατώτερο 95,0%	Υψηλότερο 95,0%
Τεταγμένη επί την αρχή	0,700020187	0,033346231	20,99248	4,16785E-14	0,629962355	0,770078	0,629962	0,770078
Large scale privatisation	0,005885576	0,016225828	0,362729	0,721031702	-0,028203624	0,039975	-0,0282	0,039975
Small scale privatisation	0,007601036	0,019761358	0,384641	0,705009846	-0,033916035	0,049118	-0,03392	0,049118
Governance and enterprise restructuring	0,026140051	0,0222973	1,172342	0,256342876	-0,020704839	0,072985	-0,0207	0,072985
Price liberalisation	-0,00853802	0,011707296	-0,72929	0,475207201	-0,033134143	0,016058	-0,03313	0,016058
Trade & Forex system	-0,04875445	0,024046672	-2,02749	0,057681664	-0,099274636	0,001766	-0,09927	0,001766
Competition Policy	0,071333003	0,014334554	4,976297	9,7731E-05	0,041217222	0,101449	0,041217	0,101449

- Κροατία
 - ο Η ανάλυση του στατιστικού αποτελέσματος για τον ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης, μας υποδεικνύει πως δεν υπάρχει καμία σημαντικότητα στη συγκεκριμένη παλινδρόμηση και

παρατηρείται εξαιρετικά χαμηλό ποσοστό παρατηρήσεων μόνο 37%, επηρεαζόμενων από το σύνολο των επιμέρους δεικτών.

ΤΞΟΔΟΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ	GDP growth							
<i>Στατιστικά παλινδρόμησης</i>								
Πολλαπλό R	0,788436695							
R Τετράγωνο	0,621632422							
Προσαρμοσμένο R Τετράγωνο	0,370670257							
Τυπικό σφάλμα	2,503604848							
Μέγεθος δείγματος	19							
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ								
	<i>βαθμοί ελευθερίας</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Σημαντικότητα F</i>			
Παλινδρόμηση	6	144,1714766	24,02858	5,750264045	0,005023779			
Υπόλοιπο	14	87,75252129	6,268037					
Σύνολο	20	231,9239979						
	<i>Συντελεστές</i>	<i>Τυπικό σφάλμα</i>	<i>t</i>	<i>τιμή-P</i>	<i>Κατώτερο 95%</i>	<i>Υψηλότερο 95%</i>	<i>Κατώτερο 95,0%</i>	<i>Υψηλότερο 95,0%</i>
Τεταγμένη επί την αρχή	-1,02287472	18,95156478	-0,05397	0,957719231	-41,66993858	39,62419	-41,6699	39,62419
Large scale privatisation	5,926803887	5,593657007	1,059558	0,307284624	-6,070397198	17,924	-6,0704	17,924
Small scale privatisation	0	0	65535	#APIΘ!	0	0	0	0
Governance and enterprise restructuring	0,434920412	5,314122211	0,081842	#APIΘ!	-10,96273816	11,83258	-10,9627	11,83258
Price liberalisation	0	0	65535	#APIΘ!	0	0	0	0
Trade & Forex system	2,251942191	5,321966177	0,423141	#APIΘ!	-9,162540019	13,66642	-9,16254	13,66642
Competition Policy	-10,4844029	2,932568722	-3,57516	0,003044952	-16,77413727	-4,19467	-16,7741	-4,19467

ο Σε αντίθεση με τον ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης, και στην ανάλυση του αποτελέσματος της πολλαπλής παλινδρόμησης του βιοτικού επιπέδου των πολιτών της χώρας παρατηρούμε πως όχι μόνο υπάρχει πολύ μεγάλη στατιστική σημαντικότητα, αλλά και πως υπάρχει πολύ υψηλό ποσοστό παρατηρήσεων 91,1%, επηρεαζόμενων από το σύνολο των δεικτών. Ο δείκτης «Μικρής κλίμακας ιδιωτικοποίηση» αρχικά και στη συνέχεια ο δείκτης «Πολιτική ανταγωνισμού» είναι αυτοί, οι οποίοι έχουν καθοριστική συμβολή στον καθορισμό του βιοτικού επιπέδου.

ΤΞΟΔΟΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ	GDP per capita
<i>Στατιστικά παλινδρόμησης</i>	
Πολλαπλό R	0,969414692
R Τετράγωνο	0,939764845
Προσαρμοσμένο R Τετράγωνο	0,911964005
Τυπικό σφάλμα	1496,133752
Μέγεθος δείγματος	20
ΑΝΑΛΥΣΗ	

ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ									
	βαθμοί ελευθερίας	SS	MS	F	Σημαντικότητα F				
Παλινδρόμηση	6	453997391,2	75666232	33,80346861	3,35683E-07				
Υπόλοιπο	13	29099410,64	2238416						
Σύνολο	19	483096801,8							
	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t	τιμή-P	Κατώτερο 95%	Υψηλότερο 95%	Κατώτερο 95,0%	Υψηλότερο 95,0%	
Τεταγμένη επί την αρχή	50573,18422	35551,92645	1,422516	0,178426426	-26232,08337	127378,5	-26232,1	127378,5	
Large scale privatisation	3982,384922	3342,723613	1,191359	0,254809854	-3239,1304	11203,9	-3239,13	11203,9	
Small scale privatisation	26080,67265	7986,554335	-3,26557	0,006141382	-43334,57431	-8826,77	-43334,6	-8826,77	
Governance and enterprise restructuring	6395,295336	3175,675909	2,013838	0,065202899	-465,3353609	13255,93	-465,335	13255,93	
Price liberalisation	0	0	65535	#APIΘ!	0	0	0	0	
Trade & Forex system	8090,314786	3180,363399	2,543833	#APIΘ!	1219,557383	14961,07	1219,557	14961,07	
Competition Policy	4646,280077	1752,47905	2,651261	0,019963789	860,2792667	8432,281	860,2793	8432,281	

ο Αναφορικά με το Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης προκύπτει ένα αντίστοιχο συμπέρασμα με αυτό του βιοτικού επιπέδου των πολιτών της χώρας. Ισχυρή τιμή σημαντικότητας συνάρτησης F, πολύ υψηλό ποσοστό παρατηρήσεων επηρεαζόμενων από το σύνολο των δεικτών 90,3%, ενώ τέλος ο δείκτης «Πολιτική ανταγωνισμού» είναι ο μόνος, ο οποίος έχει καθοριστική συμβολή στην αύξηση του δείκτη στο γενικότερο όμως πλαίσιο της συνολικής εφαρμοζόμενης πολιτικής που αντιπροσωπεύουν οι δείκτες.

ΞΕΘΛΟΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ		HDI							
Στατιστικά παλινδρόμησης									
Πολλαπλό R	0,963143457								
R Τετράγωνο	0,927645319								
Προσαρμοσμένο R Τετράγωνο	0,903527092								
Τυπικό σφάλμα	0,017399352								
Μέγεθος δείγματος	25								
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ									
	βαθμοί ελευθερίας	SS	MS	F	Σημαντικότητα F				
Παλινδρόμηση	6	0,069864086	0,011644	38,46241751	2,61274E-09				
Υπόλοιπο	18	0,005449274	0,000303						
Σύνολο	24	0,07531336							
	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t	τιμή-P	Κατώτερο 95%	Υψηλότερο 95%	Κατώτερο 95,0%	Υψηλότερο 95,0%	
Τεταγμένη επί την αρχή	0,997556781	0,308585941	3,232671	0,00461834	0,349241777	1,645872	0,349242	1,645872	
Large scale privatisation	0,029806971	0,020442533	1,458086	0,162044747	-0,013141198	0,072755	-0,01314	0,072755	
Small scale privatisation	-0,03152418	0,021502881	-1,46604	0,159888174	-0,076700061	0,013652	-0,0767	0,013652	
Governance and enterprise restructuring	0,010919738	0,024054181	0,453964	0,655280579	-0,039616221	0,061456	-0,03962	0,061456	
Price liberalisation	-0,09655231	0,091453776	-1,05575	0,305047449	-0,288689568	0,095585	-0,28869	0,095585	
Trade & Forex system	0,016101042	0,018523297	0,869232	0,396163308	-0,022814962	0,055017	-0,02281	0,055017	

Competition Policy	0,044883457	0,014066006	3,190917	0,005062552	0,015331875	0,074435	0,015332	0,074435
--------------------	-------------	-------------	----------	-------------	-------------	----------	----------	----------

- Ελλάδα
 - Η Ελλάδα ανήκει στη γεωγραφική περιφέρεια των Βαλκανίων, όμως η ελληνική οικονομία δεν συγκαταλέγεται στις εξεταζόμενες υπό μετάβαση οικονομίες. Για το λόγο αυτό η EBRD δεν ανακοινώνει βαθμολογίες για τους αντίστοιχους δείκτες της Χώρας.

- Κοσσυφοπέδιο
 - Η EBRD ανακοινώνει αποτελέσματα και σχετικές βαθμολογίες επιμέρους δεικτών αξιολόγησης μόνο για τα αναγνωρισμένα κράτη-μέλη του ΟΗΕ. Για το λόγο αυτό η συγκεκριμένη χώρα εμφανίζεται στους σχετικούς πίνακες από το 2013 και έπειτα. Το γεγονός αυτό όμως κάνει αδύνατη τη στατιστική μελέτη, επεξεργασία και εξαγωγή συμπερασμάτων, λόγω περιορισμένου δείγματος.

- Μολδαβία
 - Η ανάλυση του στατιστικού αποτελέσματος για τον ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης, μας υποδεικνύει πως δεν υπάρχει καμία σημαντικότητα στη συγκεκριμένη παλινδρόμηση και παρατηρείται εξαιρετικά χαμηλό ποσοστό παρατηρήσεων μόνο 26.2%, επηρεαζόμενων από το σύνολο των επιμέρους δεικτών.

ΕΞΟΛΟΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ	GDP growth							
<i>Στατιστικά παλινδρόμησης</i>								
Πολλαπλό R	0,713063898							
R Τετράγωνο	0,508460122							
Προσαρμοσμένο R Τετράγωνο	0,262690183							
Τυπικό σφάλμα	4,449880586							
Μέγεθος δείγματος	19							
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ								
	<i>βαθμοί ελευθερίας</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Σημαντικότητα F</i>			
Παλινδρόμηση	6	245,7967293	40,96612	2,068845866	0,133708035			
Υπόλοιπο	12	237,6172467	19,80144					
Σύνολο	18	483,413976						
	<i>Συντελεστές</i>	<i>Τυπικό σφάλμα</i>	<i>t</i>	<i>τιμή-P</i>	<i>Κατώτερο 95%</i>	<i>Υψηλότερο 95%</i>	<i>Κατώτερο 95,0%</i>	<i>Υψηλότερο 95,0%</i>
Τεταγμένη επί την αρχή	-79,3926522	49,37640035	-1,60791	0,133832344	-186,9745868	28,18928	-186,975	28,18928

Large scale privatisation	0	0	65535	#APIΘ!	0	0	0	0
Small scale privatisation	4,013324915	6,964787443	0,576231	#APIΘ!	-11,16164332	19,18829	-11,1616	19,18829
Governance and enterprise restructuring	-0,15151465	13,48448662	-0,01124	0,991219627	-29,53168711	29,22866	-29,5317	29,22866
Price liberalisation	-2,42424252	13,48448662	-0,17978	0,860325278	-31,80441498	26,95593	-31,8044	26,95593
Trade & Forex system	23,43988486	14,14159372	1,657514	0,123307544	-7,37200098	54,25177	-7,372	54,25177
Competition Policy	-10,3404761	12,27940356	-0,8421	0,41620004	-37,09499813	16,41405	-37,095	16,41405

ο Σε αντίθεση με τον ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης, και στην ανάλυση του αποτελέσματος της πολλαπλής παλινδρόμησης του βιοτικού επιπέδου των πολιτών της χώρας παρατηρούμε πως όχι μόνο υπάρχει πολύ μεγάλη στατιστική σημαντικότητα, αλλά και πως υπάρχει υψηλό ποσοστό παρατηρήσεων 79.9%, επηρεαζόμενων από το σύνολο των δεικτών. Ο δείκτης «Πολιτική ανταγωνισμού» είναι αυτός, ο οποίος έχει καθοριστική συμβολή στις μεταβολές του βιοτικού επιπέδου.

ΕΞΟΛΟΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ	GDP per capita							
Στατιστικά παλινδρόμησης								
Πολλαπλό R	0,92891464							
R Τετράγωνο	0,862882408							
Προσαρμοσμένο R Τετράγωνο	0,799597366							
Τυπικό σφάλμα	847,7346235							
Μέγεθος δείγματος	20							
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ								
	βαθμοί ελευθερίας	SS	MS	F	Σημαντικότητα F			
Παλινδρόμηση	6	58792460,07	9798743	13,63485552	6,09275E-05			
Υπόλοιπο	13	9342501,893	718654					
Σύνολο	19	68134961,96						
	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t	τιμή-P	Κατώτερο 95%	Υψηλότερο 95%	Κατώτερο 95,0%	Υψηλότερο 95,0%
Τεταγμένη επί την αρχή	23843,62449	9401,629755	-2,53612	0,02483619	-44154,61073	-3532,64	-44154,6	-3532,64
Large scale privatisation	0	0	65535	#APIΘ!	0	0	0	0
Small scale privatisation	792,5199428	1240,286626	0,638981	#APIΘ!	-1886,956409	3471,996	-1886,96	3471,996
Governance and enterprise restructuring	-2126,98653	2568,892798	-0,82798	0,42262324	-7676,742014	3422,769	-7676,74	3422,769
Price liberalisation	4876,694909	2568,892798	1,898365	0,080071964	-673,0605743	10426,45	-673,061	10426,45
Trade & Forex system	252,1276231	2690,505409	0,09371	0,926768315	-5560,355933	6064,611	-5560,36	6064,611
Competition Policy	4857,238898	2302,667079	2,109397	0,054868214	-117,3708843	9831,849	-117,371	9831,849

ο Αναφορικά με το Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης προκύπτει ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον συμπέρασμα. Υπάρχει ισχυρή τιμή σημαντικότητας συνάρτησης F, σχετικά υψηλό ποσοστό παρατηρήσεων επηρεαζόμενων από το σύνολο των δεικτών 69,2%, ενώ

παρατηρούνται πλήθος επιμέρους δεικτών με καθοριστική συμβολή στην αύξηση του συγκεκριμένου δείκτη. Ο δείκτης «Μικρής κλίμακας ιδιωτικοποίηση» αρχικά και στη συνέχεια οι δείκτες «Διακυβέρνηση και αναδιάρθρωση επιχειρήσεων», «Εμπόριο και σύστημα συναλλάγματος» και «Πολιτική ανταγωνισμού» είναι οι αυτοί, οι οποίοι καθορίζουν τις μεταβολές του HDI στη χώρα.

ΈΞΟΔΟΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ HDI								
<i>Στατιστικά παλινδρόμησης</i>								
Πολλαπλό R	0,87723708							
R Τετράγωνο	0,769544895							
Προσαρμοσμένο R Τετράγωνο	0,692726527							
Τυπικό σφάλμα	0,018875693							
Μέγεθος δείγματος	25							
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ								
	<i>βαθμοί ελευθερίας</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Σημαντικότητα F</i>			
Παλινδρόμηση	6	0,021415388	0,003569	10,01771989	6,33925E-05			
Υπόλοιπο	18	0,006413252	0,000356					
Σύνολο	24	0,02782864						
	<i>Συντελεστές</i>	<i>Τυπικό σφάλμα</i>	<i>t</i>	<i>τιμή-P</i>	<i>Κατώτερο 95%</i>	<i>Υψηλότερο 95%</i>	<i>Κατώτερο 95,0%</i>	<i>Υψηλότερο 95,0%</i>
Τεταγμένη επί την αρχή	0,6639537	0,0358478	18,52146	3,61121E-13	0,588640266	0,739267	0,58864	0,739267
Large scale privatisation	-0,02498162	0,025277428	-0,9883	0,336106756	-0,078087525	0,028124	-0,07809	0,028124
Small scale privatisation	0,07059194	0,018016983	3,918078	0,001007983	0,032739662	0,108444	0,03274	0,108444
Governance and enterprise restructuring	-	0,026289854	-2,8675	0,0102386	-0,130619105	-0,02015	-0,13062	-0,02015
Price liberalisation	-0,00872947	0,014963514	-0,58338	0,566873641	-0,040166647	0,022708	-0,04017	0,022708
Trade & Forex system	0,045059217	0,020309009	-2,21868	0,039604135	-0,08772686	-0,00239	-0,08773	-0,00239
Competition Policy	0,097488366	0,041820618	2,331108	0,031571712	0,009626508	0,18535	0,009627	0,18535

- Μαυροβούνιο
 - Η ανάλυση του στατιστικού αποτελέσματος για τον ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης, μας υποδεικνύει πως, ενώ υπάρχει κάποια σχετική σημαντικότητα στη συγκεκριμένη παλινδρόμηση, παρατηρείται χαμηλό ποσοστό παρατηρήσεων 48,1%, επηρεαζόμενων από το σύνολο των επιμέρους δεικτών. Σε αυτό το πλαίσιο οι καθοριστικοί δείκτες επηρεασμού είναι αρχικά ο δείκτης «Μεγάλης κλίμακας ιδιωτικοποίηση» και στη συνέχεια οι δείκτες «Απελευθέρωση των τιμών» και «Μικρής κλίμακας ιδιωτικοποίηση».

ΈΞΟΔΟΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ GDP growth	
<i>Στατιστικά παλινδρόμησης</i>	
Πολλαπλό R	0,822325072
R Τετράγωνο	0,676218524

Προσαρμοσμένο R Τετράγωνο	0,481949638								
Τυπικό σφάλμα	3,275708422								
Μέγεθος δείγματος	17								
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ									
	βαθμοί ελευθερίας	SS	MS	F	Σημαντικότητα F				
Παλινδρόμηση	6	224,1019002	37,35032	3,48083802	0,039997485				
Υπόλοιπο	10	107,3026567	10,73027						
Σύνολο	16	331,4045569							
	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t	τιμή-P	Κατώτερο 95%	Υψηλότερο 95%	Κατώτερο 95,0%	Υψηλότερο 95,0%	
Τεταγμένη επί την αρχή	24,35924091	9,596862076	-2,53825	0,029451358	-45,74238216	-2,9761	-45,7424	-2,9761	
Large scale privatisation	29,27567373	9,252597649	3,164049	0,010089143	8,659601427	49,89175	8,659601	49,89175	
Small scale privatisation	18,27519045	7,314988596	-2,49832	0,031537427	-34,57400074	-1,97638	-34,574	-1,97638	
Governance and enterprise restructuring	0,431457194	6,625378195	-0,06512	0,949360418	-15,19371976	14,33081	-15,1937	14,33081	
Price liberalisation	9,59329102	3,493921532	2,745709	0,020629624	1,808348708	17,37823	1,808349	17,37823	
Trade & Forex system	10,32820372	5,069517026	-2,03732	0,068956263	-21,62379156	0,967384	-21,6238	0,967384	
Competition Policy	1,711785729	4,044353831	0,423253	0,681068993	-7,299596173	10,72317	-7,2996	10,72317	

ο Σε σχέση με την ανάλυση του αποτελέσματος της πολλαπλής παλινδρόμησης του βιοτικού επιπέδου των πολιτών της χώρας παρατηρούμε πως, όχι μόνο υπάρχει πολύ μεγάλη στατιστική σημαντικότητα, αλλά και πως υπάρχει υψηλό ποσοστό παρατηρήσεων 94,3%, επηρεαζόμενων από το σύνολο των δεικτών. Ο δείκτης «Πολιτική ανταγωνισμού» είναι αυτός, ο οποίος έχει καθοριστική συμβολή στις μεταβολές του βιοτικού επιπέδου.

ΕΞΟΛΟΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ	GDP per capita								
<i>Στατιστικά παλινδρόμησης</i>									
Πολλαπλό R	0,98371730								
R Τετράγωνο	0,96769973								
Προσαρμοσμένο R Τετράγωνο	0,94347453								
Τυπικό σφάλμα	814,968878								
Μέγεθος δείγματος	15								
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ									
	βαθμοί ελευθερίας	SS	MS	F	Σημαντικότητα α F				
Παλινδρόμηση	6	159186618,	2653110	39,9459964	1,54949E-05				
Υπόλοιπο	8	5313394,17	664174,3						
Σύνολο	14	164500012							
	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t	τιμή-P	Κατώτερο 95%	Υψηλότερο 95%	Κατώτερο 95,0%	Υψηλότερο 95,0%	
Τεταγμένη επί την αρχή	419,128156	14566,1927	0,028774	0,97774967	-33170,57243	34008,83	-33170,6	34008,83	
Large scale privatisation	1572,66236	2699,17156	0,582646	0,57618104	-4651,638428	7796,963	-4651,64	7796,963	
Small scale privatisation	-1169,9182	2141,44766	-0,54632	0,59974587	-6108,105379	3768,269	-6108,11	3768,269	
Governance and enterprise restructuring	262,453566	1826,22329	0,143714	0,88928059	-3948,824911	4473,732	-3948,82	4473,732	

Price liberalisation	-970,17139	4019,90962	-0,24134	0,81536112	-10240,09962	8299,757	-10240,1	8299,757
Trade & Forex system	2103,55435	1702,11752	1,235846	0,25157173	-1821,535709	6028,644	-1821,54	6028,644
Competition Policy	3740,59076	1217,58842	3,072131	0,01529838	932,8268328	6548,355	932,8268	6548,355

ο Η ανάλυση του στατιστικού αποτελέσματος για το Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης, υποδεικνύει πως δεν υπάρχει σημαντικότητα στη συγκεκριμένη παλινδρόμηση και παρατηρείται εξαιρετικά χαμηλό ποσοστό παρατηρήσεων μόνο 37,4%, επηρεαζόμενων από το σύνολο των επιμέρους δεικτών.

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ		ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ		HDI				
Στατιστικά παλινδρόμησης								
Πολλλαπλό R		0,968138829						
R Τετράγωνο		0,937292792						
Προσαρμοσμένο R Τετράγωνο		0,374585583						
Τυπικό σφάλμα		0,00466843						
Μέγεθος δείγματος		9						
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ								
	βαθμοί ελευθερίας	SS	MS	F	Σημαντικότητα F			
Παλινδρόμηση	6	0,001303045	0,000217	14,94712991	0,064025826			
Υπόλοιπο	4	8,7177E-05	2,18E-05					
Σύνολο	10	0,001390222						
	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t	τιμή-P	Κατώτερο 95%	Υψηλότερο 95%	Κατώτερο 95,0%	Υψηλότερο 95,0%
Τεταγμένη επί την αρχή	0,663762689	0,065424693	10,14545	0,000531433	0,48211462	0,845411	0,482115	0,845411
Large scale privatisation	0,005089163	0,019459795	0,261522	0,806604034	-0,048939889	0,059118	-0,04894	0,059118
Small scale privatisation	0	0	65535	#APIΘ!	0	0	0	0
Governance and enterprise restructuring	0,026803841	0,016823085	1,593277	#APIΘ!	-0,01990453	0,073512	-0,0199	0,073512
Price liberalisation	0	0	65535	#APIΘ!	0	0	0	0
Trade & Forex system	0,003580247	0,017968795	0,199248	#APIΘ!	-0,046309127	0,05347	-0,04631	0,05347
Competition Policy	0,025020576	0,008470571	2,953824	0,041810129	0,0015025	0,048539	0,001502	0,048539

- Ρουμανία

ο Η ανάλυση του στατιστικού αποτελέσματος για τον ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης, μας υποδεικνύει πως, ενώ υπάρχει κάποια σχετική σημαντικότητα στη συγκεκριμένη παλινδρόμηση, παρατηρείται χαμηλό ποσοστό παρατηρήσεων 53,2%, επηρεαζόμενων από το σύνολο των επιμέρους δεικτών. Σε αυτό το πλαίσιο ο καθοριστικός δείκτης επηρεασμού είναι ο δείκτης «Πολιτική ανταγωνισμού».

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ	GDP
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ	growth

Στατιστικά παλινδρόμησης								
Πολλαπλό R	0,80885576							
R Τετράγωνο	0,65424765							
Προσαρμοσμένο R Τετράγωνο	0,53221741							
Τυπικό σφάλμα	3,90268732							
Μέγεθος δείγματος	24							
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ								
	βαθμοί ελευθερίας	SS	MS	F	Σημαντικότητα F			
Παλινδρόμηση	6	489,951928	81,6586	5,36135672	0,002863311			
Υπόλοιπο	17	258,926462	15,2309					
Σύνολο	23	748,878391						
	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t	τιμή-P	Κατώτερο 95%	Υψηλότερο 95%	Κατώτερο 95,0%	Υψηλότερο 95,0%
Τεταγμένη επί την αρχή	-37,730811	11,8459327	-3,18513	0,00541814	-62,7235454	-12,738078	-62,72354	-12,7380785
Large scale privatisation	8,32069319	4,01538263	2,07220	0,05376978	-0,15102363	16,7924100	-0,151023	16,7924100
Small scale privatisation	-4,3653898	5,47174331	-0,79781	0,43598617	-15,9097590	7,17897948	-15,90975	7,17897948
Governance and enterprise restructuring	0,19340165	4,22749484	0,04574	0,96404380	-8,72583282	9,11263612	-8,725832	9,11263612
Price liberalisation	6,70328652	5,73240393	1,16936	0,25839082	-5,39102860	18,7976016	-5,391028	18,7976016
Trade & Forex system	3,97125349	3,08469436	1,28740	0,21520488	-2,53688272	10,4793897	-2,536882	10,4793897
Competition Policy	-6,8282706	2,50560581	-2,7252	0,01439666	-12,1146368	-1,5419045	-12,11463	-1,5419045

ο Σε σχέση με την ανάλυση του αποτελέσματος της πολλαπλής παλινδρόμησης του βιοτικού επιπέδου των πολιτών της χώρας παρατηρούμε πως, όχι μόνο υπάρχει πολύ μεγάλη στατιστική σημαντικότητα, αλλά και πως υπάρχει υψηλό ποσοστό παρατηρήσεων 87,4%, επηρεαζόμενων από το σύνολο των δεικτών. Ο δείκτης «Διακυβέρνηση και αναδιάρθρωση επιχειρήσεων» αρχικά και στη συνέχεια οι δείκτες «Πολιτική ανταγωνισμού» και «Μικρής κλίμακας ιδιωτικοποίηση» είναι αυτοί, οι οποίοι έχουν καθοριστική συμβολή στις μεταβολές του βιοτικού επιπέδου.

ΕΞΟΛΟΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ		GDP per capita						
Στατιστικά παλινδρόμησης								
Πολλαπλό R	0,95180072							
R Τετράγωνο	0,90592462							
Προσαρμοσμένο R Τετράγωνο	0,87456616							
Τυπικό σφάλμα	2020,53537							
Μέγεθος δείγματος	25							
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ								
	βαθμοί ελευθερίας	SS	MS	F	Σημαντικότητα F			
Παλινδρόμηση	6	707654887,	1,18E+0	28,8893216	2,65975E-08			
Υπόλοιπο	18	73486137,4	4082563					

Σύνολο	24	781141025,							
	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t	τιμή-P	Κατώτερο 95%	Υψηλότερο 95%	Κατώτερο 95,0%	Υψηλότερο 95,0%	
Τεταγμένη επί την αρχή	1068,68014	2341,7088	-0,4563	0,65358420	5988,427873	3851,06757	-5988,4278	3851,06757	
Large scale privatisation	3802,17026	1941,4872	1,95838	0,06586712	-276,743188	7881,08370	-276,74318	7881,08370	
Small scale privatisation	-5203,2472	2287,3590	-2,2747	0,03538551	10008,81023	-397,68428	-10008,810	-397,68429	
Governance and enterprise restructuring	6916,72235	1803,2276	3,83574	0,00121097	3128,2816	10705,1631	3128,2816	10705,1631	
Price liberalisation	-2664,5940	1581,5214	-1,6848	0,10928050	5987,247364	658,059228	-5987,2473	658,059228	
Trade & Forex system	922,836341	1584,5889	0,58238	0,56753344	2406,261451	4251,93413	-2406,2614	4251,93413	
Competition Policy	3894,5988	1278,2459	3,04683	0,00694025	1209,103736	6580,09390	1209,10373	6580,09390	

ο Η ανάλυση του στατιστικού αποτελέσματος για το Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης, υποδεικνύει πως, όχι μόνο υπάρχει πολύ μεγάλη στατιστική σημαντικότητα, αλλά και πως υπάρχει υψηλό ποσοστό παρατηρήσεων 94,7%, επηρεαζόμενων από το σύνολο των δεικτών. Ο δείκτης «Μεγάλης κλίμακας ιδιωτικοποίηση» αρχικά και στη συνέχεια οι δείκτες «Διακυβέρνηση και αναδιάρθρωση επιχειρήσεων», «Απελευθέρωση των τιμών», «Πολιτική ανταγωνισμού» και «Μικρής κλίμακας ιδιωτικοποίηση» είναι αυτοί, οι οποίοι έχουν καθοριστική συμβολή στις μεταβολές του δείκτη.

ΈΞΟΔΟΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ		HDI							
Στατιστικά παλινδρόμησης									
Πολλαπλό R		0,98029372							
R Τετράγωνο		0,96097578							
Προσαρμοσμένο R Τετράγωνο		0,94796771							
Τυπικό σφάλμα		0,01080731							
Μέγεθος δείγματος		25							
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ									
	βαθμοί ελευθερίας	SS	MS	F	Σημαντικότητα F				
Παλινδρόμηση	6	0,05177099	0,00862	73,8753502	1,07478E-11				
Υπόλοιπο	18	0,00210236	0,00011						
Σύνολο	24	0,05387336							
	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t	τιμή-P	Κατώτερο 95%	Υψηλότερο 95%	Κατώτερο 95,0%	Υψηλότερο 95,0%	
Τεταγμένη επί την αρχή	0,65364441	0,01252518	52,1863	4,21925E-21	0,627329966	0,67995885	0,627329	0,67995885	
Large scale privatisation	0,05234376	0,01038450	5,04056	8,50456E-05	0,030526717	0,07416080	0,030526	0,07416080	
Small scale privatisation	-0,0276521	0,01223448	-2,2601	0,03644177	-0,053355839	-0,0019484	-0,053355	-0,0019484	
Governance and enterprise restructuring	0,04585395	0,00964499	4,75417	0,00015849	0,025590576	0,06611733	0,025590	0,06611733	
Price liberalisation	-0,0364273	0,00845914	-4,3062	0,00042515	-0,05419931	-0,0186553	-0,054199	-0,0186553	
Trade & Forex system	0,00780467	0,00847555	0,92084	0,36930887	-0,010001804	0,02561114	-0,010001	0,02561114	
Competition Policy	0,01755036	0,00683700	2,56696	0,01939859	0,003186349	0,03191437	0,003186	0,03191437	

- Σερβία
 - Η ανάλυση του στατιστικού αποτελέσματος για τον ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης, υποδεικνύει πως δεν υπάρχει σημαντικότητα στη συγκεκριμένη παλινδρόμηση και παρατηρείται εξαιρετικά χαμηλό ποσοστό παρατηρήσεων μόνο 26,3%, επηρεαζόμενων από το σύνολο των επιμέρους δεικτών

ΕΞΟΛΟΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ GDP growth								
<i>Στατιστικά παλινδρόμησης</i>								
Πολλαπλό R	0,71328505							
R Τετράγωνο	0,50877556							
Προσαρμοσμένο R Τετράγωνο	0,26316334							
Τυπικό σφάλμα	3,83020697							
Μέγεθος δείγματος	19							
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ								
	βαθμοί ελευθερίας	SS	MS	F	Σημαντικότητα F			
Παλινδρόμηση	6	182,3358252	30,3893	2,071458669	0,133315295			
Υπόλοιπο	12	176,045825	14,67049					
Σύνολο	18	358,3816502						
	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t	τιμή-P	Κατώτερο 95%	Υψηλότερο 95%	Κατώτερο 95,0%	Υψηλότερο 95,0%
Τεταγμένη επί την αρχή	-45,569707	24,34325049	-1,87196	0,085777582	-98,60909345	7,46968	-98,6091	7,46968
Large scale privatisation	-6,119585	10,38574369	-0,58923	0,566635239	-28,7481766	16,50901	-28,7482	16,50901
Small scale privatisation	7,27271197	7,422174252	0,979863	0,346496288	-8,898816509	23,44424	-8,89882	23,44424
Governance and enterprise restructuring	8,59395781	14,76018586	0,582239	0,571183201	-23,5657245	40,75364	-23,5657	40,75364
Price liberalisation	13,728062	5,248678594	2,615527	0,022570367	2,292173791	25,16395	2,292174	25,16395
Trade & Forex system	-9,6433033	4,596030629	-2,09818	0,057731108	-19,65719382	0,370587	-19,6572	0,370587
Competition Policy	-0,208874	4,205927697	-0,04966	0,961208916	-9,372803242	8,955055	-9,3728	8,955055

- Σε σχέση με την ανάλυση του αποτελέσματος της πολλαπλής παλινδρόμησης του βιοτικού επιπέδου των πολιτών της χώρας παρατηρούμε πως, όχι μόνο υπάρχει πολύ μεγάλη στατιστική σημαντικότητα, αλλά και πως υπάρχει υψηλό ποσοστό παρατηρήσεων 97,6%, επηρεαζόμενων από το σύνολο των δεικτών. Ο δείκτης «Εμπόριο και σύστημα συναλλάγματος» αρχικά και στη συνέχεια οι δείκτες «Απελευθέρωση των τιμών», «Πολιτική ανταγωνισμού» και «Μικρής κλίμακας ιδιωτικοποίηση» είναι αυτοί, οι οποίοι έχουν καθοριστική συμβολή στις μεταβολές του βιοτικού επιπέδου.

ΕΞΟΛΟΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ GDP per capita	
<i>Στατιστικά παλινδρόμησης</i>	

Πολλαπλό R	0,99185039							
R Τετράγωνο	0,9837672							
Προσαρμοσμένο R Τετράγωνο	0,97627513							
Τυπικό σφάλμα	544,405724							
Μέγεθος δείγματος	20							
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ								
	<i>βαθμοί ελευθερίας</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Σημαντικότητα F</i>			
Παλινδρόμηση	6	233500357,6	38916726	131,3079238	7,22276E-11			
Υπόλοιπο	13	3852908,695	296377,6					
Σύνολο	19	237353266,3						
	<i>Συντελεστές</i>	<i>Τυπικό σφάλμα</i>	<i>t</i>	<i>τιμή-P</i>	<i>Κατώτερο 95%</i>	<i>Υψηλότερο 95%</i>	<i>Κατώτερο 95,0%</i>	<i>Υψηλότερο 95,0%</i>
Τεταγμένη επί την αρχή	452,679209	3424,784385	0,132177	0,896867836	-6946,117632	7851,476	-6946,12	7851,476
Large scale privatisation	-208,22967	1470,978196	-0,14156	0,889598818	-3386,084856	2969,626	-3386,08	2969,626
Small scale privatisation	2291,53167	1053,194785	2,175791	0,04860861	16,24266468	4566,821	16,24266	4566,821
Governance and enterprise restructuring	263,031884	2091,673509	0,125752	0,901852306	-4255,754004	4781,818	-4255,75	4781,818
Price liberalisation	-2361,4078	723,8192304	-3,26243	0,006178667	-3925,124138	-797,691	-3925,12	-797,691
Trade & Forex system	2752,07887	625,9684147	4,396514	0,000722284	1399,756326	4104,401	1399,756	4104,401
Competition Policy	1307,44476	589,1857336	2,219071	0,044895527	34,58636332	2580,303	34,58636	2580,303

ο Η ανάλυση του στατιστικού αποτελέσματος για το Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης, υποδεικνύει πως, όχι μόνο υπάρχει πολύ μεγάλη στατιστική σημαντικότητα, αλλά και πως υπάρχει υψηλό ποσοστό παρατηρήσεων 93,9%, επηρεαζόμενων από το σύνολο των δεικτών. Ο δείκτης «Εμπόριο και σύστημα συναλλάγματος» αρχικά και στη συνέχεια ο δείκτης «Απελευθέρωση των τιμών» είναι αυτοί, οι οποίοι έχουν καθοριστική συμβολή στις μεταβολές του δείκτη.

ΤΕΘΛΟΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ		HDI						
<i>Στατιστικά παλινδρόμησης</i>								
Πολλαπλό R	0,97697669							
R Τετράγωνο	0,95448346							
Προσαρμοσμένο R Τετράγωνο	0,93931128							
Τυπικό σφάλμα	0,00730044							
Μέγεθος δείγματος	25							
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ								
	<i>βαθμοί ελευθερίας</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Σημαντικότητα α F</i>			
Παλινδρόμηση	6	0,02011730	0,003352	62,9101079	4,24192E-11			
Υπόλοιπο	18	0,00095933	5,33E-05					
Σύνολο	24	0,02107664						
	<i>Συντελεστές</i>	<i>Τυπικό σφάλμα</i>	<i>t</i>	<i>τιμή-P</i>	<i>Κατώτερο 95%</i>	<i>Υψηλότερο 95%</i>	<i>Κατώτερο 95,0%</i>	<i>Υψηλότερο 95,0%</i>
Τεταγμένη επί την αρχή	0,67838155	0,04332259	15,65884	6,26566E-12	0,587364167	0,7693989	0,587364	0,7693989

Large scale privatisation	0,02098648	0,01967819	1,066484	0,30030117	-0,020355871	0,0623288	-0,020355	0,0623288
Small scale privatisation	0,01954953	0,01397336	1,399057	0,17879174	-0,009807417	0,0489065	-0,009807	0,0489065
Governance and enterprise restructuring	-0,02437015	0,02772556	-0,878977	0,39099661	-0,082619406	0,0338791	-0,082619	0,0338791
Price liberalisation	-0,02082471	0,00778395	-2,675339	0,01543849	-0,037178196	-0,004471	-0,037178	-0,004471
Trade & Forex system	0,02699949	0,00789826	3,418409	0,00306397	0,01040586	0,0435931	0,010405	0,0435931
Competition Policy	-0,00145370	0,00773486	-0,187941	0,85302472	-0,017704051	0,0147966	-0,017704	0,0147966

- Σκόπια

- Η ανάλυση του στατιστικού αποτελέσματος για τον ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης, υποδεικνύει πως δεν υπάρχει σημαντικότητα στη συγκεκριμένη παλινδρόμηση και παρατηρείται χαμηλό ποσοστό παρατηρήσεων μόνο 65,4%, επηρεαζόμενων από το σύνολο των επιμέρους δεικτών

ΕΞΟΛΟΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ	GDP growth							
<i>Στατιστικά παλινδρόμησης</i>								
Πολλαπλό R	0,86283976							
R Τετράγωνο	0,744492452							
Προσαρμοσμένο R Τετράγωνο	0,654313318							
Τυπικό σφάλμα	2,310089448							
Μέγεθος δείγματος	24							
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ								
	<i>βαθμοί ελευθερίας</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Σημαντικότητα F</i>			
Παλινδρόμηση	6	264,3401178	44,05669	8,255706336	0,000272764			
Υπόλοιπο	17	90,72072535	5,336513					
Σύνολο	23	355,0608431						
	<i>Συντελεστές</i>	<i>Τυπικό σφάλμα</i>	<i>t</i>	<i>τιμή-P</i>	<i>Κατώτερο 95%</i>	<i>Υψηλότερο 95%</i>	<i>Κατώτερο 95,0%</i>	<i>Υψηλότερο 95,0%</i>
Τεταγμένη επί την αρχή	-10,6092612	33,30092483	-0,31859	0,753920058	-80,8680712	59,64955	-80,8681	59,64955
Large scale privatisation	2,8131537	1,664522714	1,690066	0,109267847	-0,698682251	6,32499	-0,69868	6,32499
Small scale privatisation	-6,68960540	8,676155703	-0,77103	0,451271387	-24,99469386	11,61548	-24,9947	11,61548
Governance and enterprise restructuring	1,945839378	5,418731929	0,359095	0,723945348	-9,486685657	13,37836	-9,48669	13,37836
Price liberalisation	-1,91611031	6,8656086	-0,27909	0,783543922	-16,40127829	12,56906	-16,4013	12,56906
Trade & Forex system	9,399760857	7,597072294	1,237287	0,232799226	-6,628660615	25,42818	-6,62866	25,42818
Competition Policy	-2,48016509	2,248858669	-1,10286	0,285458381	-7,224842149	2,264512	-7,22484	2,264512

- Σε σχέση με την ανάλυση του αποτελέσματος της πολλαπλής παλινδρόμησης του βιοτικού επιπέδου των πολιτών της χώρας παρατηρούμε πως, ενώ υπάρχει πολύ μεγάλη στατιστική σημαντικότητα και πως υπάρχει υψηλό ποσοστό παρατηρήσεων 83,8%, επηρεαζόμενων από το σύνολο των δεικτών, ο μόνος δείκτης που έχει έστω και οριακό ρόλο

στον καθορισμό των τιμών, είναι ο δείκτης «Διακυβέρνηση και αναδιάρθρωση επιχειρήσεων».

ΤΞΟΔΟΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ		GDP per capita	
<i>Στατιστικά παλινδρόμησης</i>			
Πολλαπλό R		0,937312738	
R Τετράγωνο		0,878555168	
Προσαρμοσμένο R Τετράγωνο		0,838073558	
Τυπικό σφάλμα		1144,132323	
Μέγεθος δείγματος		25	
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ			
	<i>βαθμοί ελευθερίας</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>
			<i>F</i>
			<i>Σημαντικότητα F</i>
Παλινδρόμηση	6	170457068,9	28409511
Υπόλοιπο	18	23562697,9	1309039
Σύνολο	24	194019766,8	
	<i>Συντελεστές</i>	<i>Τυπικό σφάλμα</i>	<i>t</i>
			<i>τιμή-P</i>
			<i>Κατώτερο 95%</i>
			<i>Υψηλότερο 95%</i>
			<i>Κατώτερο 95,0%</i>
			<i>Υψηλότερο 95,0%</i>
Τεταγμένη επί την αρχή	780,7609803	16122,4263	0,048427
Large scale privatisation	-442,687019	823,8521939	-0,53734
Small scale privatisation	-4815,10234	3352,179755	-1,43641
Governance and enterprise restructuring	5409,991437	2618,246356	2,066265
Price liberalisation	3971,885141	3125,463348	1,270815
Trade & Forex system	-889,539708	1458,948204	-0,60971
Competition Policy	1192,276935	1101,952058	1,081968

ο Η ανάλυση του στατιστικού αποτελέσματος για το Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης, υποδεικνύει πως, όχι μόνο υπάρχει πολύ μεγάλη στατιστική σημαντικότητα, αλλά και πως υπάρχει υψηλό ποσοστό παρατηρήσεων 82,7%, επηρεαζόμενων από το σύνολο των δεικτών. Ο δείκτης «Πολιτική ανταγωνισμού» είναι αυτός, ο οποίος έχει καθοριστική συμβολή στις μεταβολές του δείκτη.

ΤΞΟΔΟΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ		HDI	
<i>Στατιστικά παλινδρόμησης</i>			
Πολλαπλό R		0,980055706	
R Τετράγωνο		0,960509188	
Προσαρμοσμένο R Τετράγωνο		0,827458737	
Τυπικό σφάλμα		0,006749953	
Μέγεθος δείγματος		15	
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ			
	<i>βαθμοί ελευθερίας</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>
			<i>F</i>
			<i>Σημαντικότητα F</i>
Παλινδρόμηση	6	0,009973543	0,001662
			43,78022237
			1,09105E-05

	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t	τιμή-P	Κατώτερο 95%	Υψηλότερο 95%	Κατώτερο 95,0%	Υψηλότερο 95,0%
Υπόλοιπο	9	0,000410057	4,56E-05					
Σύνολο	15	0,0103836						
Τεταγμένη επί την αρχή	0,193040984	0,067996449	2,838986	0,019435285	0,039222329	0,34686	0,039222	0,34686
Large scale privatisation	0	0	65535	#APIΘ!	0	0	0	0
Small scale privatisation	0	0	65535	#APIΘ!	0	0	0	0
Governance and enterprise restructuring	0,034918033	0,016666113	2,095152	#APIΘ!	-0,002783335	0,072619	-0,00278	0,072619
Price liberalisation	0,04	0,027556568	1,45156	0,180572967	-0,022337288	0,102337	-0,02234	0,102337
Trade & Forex system	0,04	0,025980581	1,539611	0,158040096	-0,018772158	0,098772	-0,01877	0,098772
Competition Policy	0,04432377	0,009166681	4,835313	0,000927037	0,023587298	0,06506	0,023587	0,06506

- Σλοβενία

- Η ανάλυση του στατιστικού αποτελέσματος για τον ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης, υποδεικνύει πως δεν υπάρχει σημαντικότητα στη συγκεκριμένη παλινδρόμηση και παρατηρείται εξαιρετικά χαμηλό ποσοστό παρατηρήσεων μόνο 29%, επηρεαζόμενων από το σύνολο των επιμέρους δεικτών.

ΕΞΟΛΟΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ	GDP growth							
Στατιστικά παλινδρόμησης								
Πολλαπλό R	0,327992211							
R Τετράγωνο	0,10757889							
Προσαρμοσμένο R Τετράγωνο	-							
Τυπικό σφάλμα	3,565242785							
Μέγεθος δείγματος	19							
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ								
	βαθμοί ελευθερίας	SS	MS	F	Σημαντικότητα F			
Παλινδρόμηση	6	21,4517872	3,575298	0,421915295	0,850697172			
Υπόλοιπο	14	177,9533856	12,71096					
Σύνολο	20	199,4051728						
	Συντελεστές	Τυπικό σφάλμα	t	τιμή-P	Κατώτερο 95%	Υψηλότερο 95%	Κατώτερο 95,0%	Υψηλότερο 95,0%
Τεταγμένη επί την αρχή	2,163326832	56,43203487	0,038335	0,969961805	-118,8713503	123,198	-118,871	123,198
Large scale privatisation	6,155958827	16,80671567	0,36628	0,719632344	-29,8908612	42,20278	-29,8909	42,20278
Small scale privatisation	0	0	65535	#APIΘ!	0	0	0	0
Governance and enterprise restructuring	-4,45356161	8,577486121	-0,51922	#APIΘ!	-22,85043967	13,94332	-22,8504	13,94332
Price liberalisation	0,456566577	17,01754702	0,026829	0,978974676	-36,04244173	36,95557	-36,0424	36,95557
Trade & Forex system	0	0	65535	#APIΘ!	0	0	0	0
Competition Policy	-2,62304490	6,379663454	-0,41116	#APIΘ!	-16,30606216	11,05997	-16,3061	11,05997

○ Επίσης, η ανάλυση του στατιστικού αποτελέσματος για το βιοτικό επίπεδο των πολιτών, υποδεικνύει πως δεν υπάρχει σημαντικότητα στη συγκεκριμένη παλινδρόμηση και παρατηρείται χαμηλό ποσοστό παρατηρήσεων 63,8%, επηρεαζόμενων από το σύνολο των επιμέρους δεικτών, χωρίς να προσδιορίζεται κάποιος δείκτης με καθοριστική συμβολή.

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ	GDP per capita							
<i>Στατιστικά παλινδρόμησης</i>								
Πολλαπλό R	0,886729712							
R Τετράγωνο	0,786289583							
Προσαρμοσμένο R Τετράγωνο	0,638535862							
Τυπικό σφάλμα	3170,735212							
Μέγεθος δείγματος	20							
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ								
	<i>βαθμοί ελευθερίας</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Σημαντικότητα F</i>			
Παλινδρόμηση	6	517850996,3	86308499	10,30184142	0,000264104			
Υπόλοιπο	14	140749865	10053562					
Σύνολο	20	658600861,3						
	<i>Συντελεστές</i>	<i>Τυπικό σφάλμα</i>	<i>t</i>	<i>τιμή-P</i>	<i>Κατώτερο 95%</i>	<i>Υψηλότερο 95%</i>	<i>Κατώτερο 95,0%</i>	<i>Υψηλότερο 95,0%</i>
Τεταγμένη επί την αρχή	-74958,8634	61381,371	-1,2212	0,242178142	-206608,8109	56691,08	-206609	56691,08
Large scale privatisation	3347,817961	14946,98913	0,223979	0,826008929	-28710,28536	35405,92	-28710,3	35405,92
Small scale privatisation	0	0	65535	#APIΘ!	0	0	0	0
Governance and enterprise restructuring	25104,0153	7628,354903	3,290882	#APIΘ!	8742,821253	41465,21	8742,821	41465,21
Price liberalisation	-2522,48563	15134,4912	-0,16667	0,870011952	-34982,7409	29937,77	-34982,7	29937,77
Trade & Forex system	2261,41242	14946,98913	0,151296	0,881901067	-29796,6909	34319,52	-29796,7	34319,52
Competition Policy	6010,587283	5673,729611	1,059371	0,307366596	-6158,352457	18179,53	-6158,35	18179,53

○ Η ανάλυση του στατιστικού αποτελέσματος για το Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης, υποδεικνύει πως, όχι μόνο υπάρχει πολύ μεγάλη στατιστική σημαντικότητα, αλλά και πως υπάρχει υψηλό ποσοστό παρατηρήσεων 85%, επηρεαζόμενων από το σύνολο των δεικτών. Ο δείκτης «Πολιτική ανταγωνισμού» αρχικά και ο δείκτης «Μικρής κλίμακας ιδιωτικοποίηση» είναι αυτοί, οι οποίοι έχουν καθοριστική συμβολή στις μεταβολές του δείκτη.

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ	HDI							
<i>Στατιστικά παλινδρόμησης</i>								
Πολλαπλό R	0,942412271							
R Τετράγωνο	0,888140889							
Προσαρμοσμένο R Τετράγωνο	0,850854519							

Τυπικό σφάλμα	0,017435289							
Μέγεθος δείγματος	25							
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ								
	<i>βαθμοί ελευθερίας</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Σημαντικότητα F</i>			
Παλινδρόμηση	6	0,043445152	0,007241	23,81945151	1,21982E-07			
Υπόλοιπο	18	0,005471808	0,000304					
Σύνολο	24	0,04891696						
	<i>Συντελεστές</i>	<i>Τυπικό σφάλμα</i>	<i>t</i>	<i>τιμή-P</i>	<i>Κατώτερο 95%</i>	<i>Υψηλότερο 95%</i>	<i>Κατώτερο 95,0%</i>	<i>Υψηλότερο 95,0%</i>
Τεταγμένη επί την αρχή	0,681315231	0,297968921	2,286531	0,034556497	0,055305758	1,307325	0,055306	1,307325
Large scale privatisation	0,019777509	0,028500256	0,693941	0,496577866	-0,040099308	0,079654	-0,0401	0,079654
Small scale privatisation	-0,11606041	0,054075989	-2,14625	0,045734805	-0,229669846	-0,00245	-0,22967	-0,00245
Governance and enterprise restructuring	0,043110973	0,02600019	1,658102	0,114621291	-0,011513399	0,097735	-0,01151	0,097735
Price liberalisation	0,08810043	0,065024764	1,354875	0,192219285	-0,04851153	0,224712	-0,04851	0,224712
Trade & Forex system	0,006042493	0,021248692	-0,28437	0,779372312	-0,050684338	0,038599	-0,05068	0,038599
Competition Policy	0,064090909	0,026895523	2,382958	0,028402047	0,007585513	0,120596	0,007586	0,120596

- Τουρκία
 - Η ανάλυση του στατιστικού αποτελέσματος της τουρκικής οικονομίας και στους τρεις βασικούς δείκτες, δεν παρουσιάζει αξιολογήσιμα δεδομένα. Εκτιμάται πως το γεγονός αυτό οφείλεται στη φύση της ίδιας της οικονομίας, αλλά και στις εφαρμοζόμενες κυβερνητικές πολιτικές, οι οποίες δεν ακολουθούν τις συνηθισμένες των υπό μετάβαση οικονομιών. Υπήρξε και παραμένει μια οικονομία κεντρικά σχεδιαζόμενη, με οικονομικές πολιτικές βασισμένες σε προσωπικές εκτιμήσεις και επιλογές της κεντρικής κρατικής διοίκησης και τα λαμβανόμενα οικονομικά, φορολογικά, νομισματικά, εμπορικά και ανταγωνιστικά μέτρα είναι κυρίως αποτέλεσμα επιλογών όχι βασισμένων σε κριτήρια της ελεύθερης αγοράς.

ΈΞΟΛΟΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ	GDP growth						
<i>Στατιστικά παλινδρόμησης</i>							
Πολλαπλό R	0,58003816						
R Τετράγωνο	0,336444267						
Προσαρμοσμένο R Τετράγωνο	0,796266879						
Τυπικό σφάλμα	4,835663917						
Μέγεθος δείγματος	7						
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ							
	<i>βαθμοί ελευθερίας</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Σημαντικότητα F</i>		
Παλινδρόμηση	6	59,28133157	9,880222	2,535162087	#ΑΡΙΘ!		

Υπόλοιπο	5	116,9182276	23,38365						
Σύνολο	11	176,1995592							
	<i>Συντελεστές</i>	<i>Τυπικό σφάλμα</i>	<i>t</i>	<i>τιμή-P</i>	<i>Κατώτερο 95%</i>	<i>Υψηλότερο 95%</i>	<i>Κατώτερο 95,0%</i>	<i>Υψηλότερο 95,0%</i>	
Τεταγμένη επί την αρχή	51,45188829	35,39736816	-1,45355	0,205809632	-142,4437199	39,53994	-142,444	39,53994	
Large scale privatisation	0	0	65535	#APIΘ!	0	0	0	0	
Small scale privatisation	0	0	65535	#APIΘ!	0	0	0	0	
Governance and enterprise restructuring	0	0	65535	#APIΘ!	0	0	0	0	
Price liberalisation	0	0	65535	#APIΘ!	0	0	0	0	
Trade & Forex system	0	0	65535	#APIΘ!	0	0	0	0	
Competition Policy	19,60180738	12,31099774	1,592219	#APIΘ!	-12,04461979	51,24823	-12,0446	51,24823	

ΈΞΟΛΟΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ		GDP per capita							
<i>Στατιστικά παλινδρόμησης</i>									
Πολλαπλό R	0,890382144								
R Τετράγωνο	0,792780363								
Προσαρμοσμένο R Τετράγωνο	-								
Τυπικό σφάλμα	1594,386441								
Μέγεθος δείγματος	7								
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ									
	<i>βαθμοί ελευθερίας</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Σημαντικότητα F</i>				
Παλινδρόμηση	6	48627188,91	8104531	19,12898732	#APIΘ!				
Υπόλοιπο	5	12710340,62	2542068						
Σύνολο	11	61337529,54							
	<i>Συντελεστές</i>	<i>Τυπικό σφάλμα</i>	<i>t</i>	<i>τιμή-P</i>	<i>Κατώτερο 95%</i>	<i>Υψηλότερο 95%</i>	<i>Κατώτερο 95,0%</i>	<i>Υψηλότερο 95,0%</i>	
Τεταγμένη επί την αρχή	31484,46842	11671,0104	2,69766	0,042903654	-61485,75575	-1483,18	-61485,8	-1483,18	
Large scale privatisation	0	0	65535	#APIΘ!	0	0	0	0	
Small scale privatisation	0	0	65535	#APIΘ!	0	0	0	0	
Governance and enterprise restructuring	0	0	65535	#APIΘ!	0	0	0	0	
Price liberalisation	0	0	65535	#APIΘ!	0	0	0	0	
Trade & Forex system	0	0	65535	#APIΘ!	0	0	0	0	
Competition Policy	17753,20322	4059,109197	4,37367	#APIΘ!	7318,930845	28187,48	7318,931	28187,48	

ΈΞΟΛΟΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ		HDI							
<i>Στατιστικά παλινδρόμησης</i>									
Πολλαπλό R	0,865062854								
R Τετράγωνο	0,748333742								
Προσαρμοσμένο R Τετράγωνο	-								
Τυπικό σφάλμα	0,017119677								
Μέγεθος δείγματος	7								
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ									

	<i>βαθμοί ελευθερίας</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Σημαντικότητα F</i>				
Παλινδρόμηση	6	0,00435744	0,000726	14,86758195	#ΑΡΙΘ!				
Υπόλοιπο	5	0,001465417	0,000293						
Σύνολο	11	0,005822857							
	<i>Συντελεστές</i>	<i>Τυπικό σφάλμα</i>	<i>t</i>	<i>τιμή-P</i>	<i>Κατώτερο 95%</i>	<i>Υψηλότερο 95%</i>	<i>Κατώτερο 95,0%</i>	<i>Υψηλότερο 95,0%</i>	
Τεταγμένη επί την αρχή	0,270583333	0,125317126	2,159189	0,083272286	-0,051554593	0,592721	-0,05155	0,592721	
Large scale privatisation	0	0	65535	#ΑΡΙΘ!	0	0	0	0	
Small scale privatisation	0	0	65535	#ΑΡΙΘ!	0	0	0	0	
Governance and enterprise restructuring	0	0	65535	#ΑΡΙΘ!	0	0	0	0	
Price liberalisation	0	0	65535	#ΑΡΙΘ!	0	0	0	0	
Trade & Forex system	0	0	65535	#ΑΡΙΘ!	0	0	0	0	
Competition Policy	0,168055556	0,043584564	3,85585	#ΑΡΙΘ!	0,056017868	0,280093	0,056018	0,280093	

4.2 Ανάλυση Δεικτών μετάβασης Δεύτερης Γενιάς

Όπως αναλύθηκε και στην παράγραφο 3.3, το δειγματοληπτικό μέγεθος επηρεάζει την εγκυρότητα του τελικού υποδείγματος, διότι όταν αυξάνει αμβλύνει την επιρροή των εξωκείμενων τιμών και οφείλει να περιέχει τουλάχιστον περισσότερες από πέντε παρατηρήσεις. Για το λόγο αυτό και στο σύνολο των εξεταζόμενων οικονομιών δεν είναι εφικτή η στατιστική ανάλυση των δεδομένων των δεικτών μετάβασης Δεύτερης Γενιάς, καθώς δεν υπάρχει ο ελάχιστος απαιτούμενος αριθμός παρατηρήσεων.

5. Προτάσεις Πολιτικού Σχεδιασμού

Στην ενότητα 5 γίνεται αναφορά στις προτάσεις πολιτικού σχεδιασμού, τα λεγόμενα policy recommendations, τις πολιτικές δηλαδή οι οποίες θα βοηθήσουν στην ομαλότερη μετάβαση των εξεταζόμενων οικονομιών σε αυτές των ελεύθερων αγορών και τις οποίες υποδεικνύουμε.

- Αλβανία

Η κυβέρνηση οφείλει να ενισχύσει τη διαχείριση των δημόσιων επενδύσεων και να περιορίσει τους δημοσιονομικούς κινδύνους, όπως αυτούς σχετικά με προγράμματα συνεργασίας δημοσίου και ιδιωτικού τομέα. Προκειμένου να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητα του δημόσιου χρέους της χώρας, απαιτείται δημοσιονομική προσαρμογή. Επίσης είναι αναγκαία η απλοποίηση του φορολογικού συστήματος και ταυτόχρονα η διαφάνεια θα συμβάλει στην αύξηση των δημοσιονομικών εσόδων. Τα μέτρα για την καταπολέμηση της διαφθοράς πρέπει να ενισχυθούν και να ισχύουν οι ίδιοι κανόνες για το σύνολο των ιδιωτικών εταιρειών προς όφελος του ανταγωνισμού. Τα κύρια μέτρα προς αυτήν την κατεύθυνση περιλαμβάνουν ένα απλοποιημένο φορολογικό σύστημα και διαδικασίες για ενισχυμένες ικανότητες στη δημόσια διοίκηση, περαιτέρω υποστήριξη και κίνητρα για πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις. Απαιτούνται περαιτέρω μεταρρυθμίσεις για τη στήριξη της πιστωτικής ανάπτυξης.

- Βοσνία-Ερζεγοβίνη

Η βασική μεταρρυθμιστική προτεραιότητα της κυβέρνησης, οφείλει να είναι στον τομέα της διακυβέρνησης και της μεταρρύθμισης των κρατικών επιχειρήσεων. Ο μεγάλος αριθμός αυτού του είδους των επιχειρήσεων, οι οποίες δραστηριοποιούνται στη χώρα, επιφέρει σημαντικό δημοσιονομικό κόστος και έχει αρνητικές επιπτώσεις σε άλλες επιχειρήσεις, καθώς επίσης και στον ανταγωνισμό. Επιπρόσθετα οι επιχειρήσεις αυτές πρέπει να αναδιαρθρωθούν, καθώς επίσης και να δοθούν κίνητρα για περαιτέρω ιδιωτικοποιήσεις. Προσπάθειες ίσως επιπρόσθετης ενίσχυσης ενός ενιαίου εμπορικού και οικονομικού περιβάλλοντος εντός της χώρας σίγουρα λειτουργούν ενισχυτικά και συμβάλλουν στη βελτίωση της ποιότητας του επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Οι σημαντικές διαφορές, οι οποίες υπάρχουν στο επιχειρηματικό περιβάλλον ανάμεσα στις δύο οντότητες, λειτουργούν ανασταλτικά στις όποιες φιλόδοξες προσπάθειες ανάληψης επιχειρηματικού ρίσκου. Οι συνθήκες και οι διαδικασίες στις δύο οντότητες εμποδίζουν την ανάπτυξη του ιδιωτικού

τομέα. Η απλοποίηση των διαδικασιών έναρξης μιας επιχείρησης, εγγραφής στο οικείο μητρώο, έκδοσης άδειας, εισαγωγή ηλεκτρονικών διαδικασιών για την διεκπεραίωση των αναγκαίων σταδίων και η βελτίωση του θεσμικού πλαισίου θα υποστήριζε την προσπάθεια για οικονομική μεταρρύθμιση. Η κρατική διοίκηση οφείλει να εντείνει τις προσπάθειές της για την πραγματοποίηση διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Οι διαρθρωτικές αδυναμίες της οικονομίας είναι μεγάλες και προκειμένου να ενισχυθεί η προοπτική της οικονομικής ανάπτυξης, απαιτούνται θεσμικές και κοινωνικοοικονομικές μεταρρυθμίσεις. Ο μόνος δείκτης ο οποίος λειτούργησε υποστηρικτικά στην αύξηση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών ήταν αυτός της ανταγωνιστικότητας. Δίνοντας βάρος και στους υπόλοιπους τομείς, η κυβέρνηση μπορεί να επιταχύνει τη διαδικασία μετάβασης.

- Βουλγαρία

Η κρατική διοίκηση θα πρέπει να εστιάσει την προσοχή και τις προσπάθειές της στις βασικές διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, οι οποίες απαιτούνται για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της χώρας. Ενώ έχουν πραγματοποιηθεί σημαντικές μεταρρυθμίσεις τα τελευταία χρόνια, όπως αντανακλάται από την είσοδο της χώρας στον ευρωπαϊκό μηχανισμό ισοτιμιών, καθώς και στην ευρωπαϊκή τραπεζική ένωση, χρειάζεται περαιτέρω πρόοδος όσον αφορά τη βελτίωση της συνολικής ποιότητας των θεσμών και της διακυβέρνησης. Είναι αναγκαίο να ενισχυθούν οι προσπάθειες για τη βελτίωση του κράτους δικαίου και οι ενέργειες κατά της διαφθοράς. Η πρόοδος στο πλαίσιο του μηχανισμού συνεργασίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει αποτελέσει το λόγο των συγχαρητηρίων, τα οποία έχουν αποδοθεί στη χώρα τα προηγούμενα έτη. Αυτό όμως το οποίο οφείλει να αποδείξει το σύνολο της εφαρμοζόμενης κρατικής πολιτικής είναι το μη αναστρέψιμο των μεταρρυθμίσεων, οι οποίες έχουν ήδη πραγματοποιηθεί. Με τον τρόπο αυτό η χώρα θα καταφέρει να εκπληρώσει τις δεσμεύσεις της ως προς την ΕΕ. Η ενίσχυση των εφαρμοζόμενων πολιτικών ιδιωτικοποιήσεων, της ενίσχυσης των προσπαθειών απελευθέρωσης των τιμών, του εμπορικού και νομισματικού θεσμικού πλαισίου, οδηγούν στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας και αποτελούν σίγουρη συνταγή επιτυχίας στην προσπάθεια επίτευξης των στόχων της χώρας.

- Κροατία

Όπως και στην προηγούμενη περίπτωση της Βουλγαρίας, τα απαιτούμενα και προτεινόμενα μέτρα εντοπίζονται στην εφαρμογή πολιτικών με έντονο διαρθρωτικό χαρακτήρα, με απώτερο σκοπό να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητα της χώρας. Η

διακυβέρνηση, αλλά και η λειτουργία των θεσμών διαφάνειας στη χώρα είναι δύο από τους κύριους παράγοντες, οι οποίοι θα εξασφαλίσουν την αναγκαία πρόοδο προς την οικονομική μετάβαση και πάντα σε αρμονία και συνέχεια με τις ήδη εφαρμοζόμενες πολιτικές. Η περιστολή της γραφειοκρατίας, θα απελευθερώσει πόρους από τη δημόσια διοίκηση, ώστε να επιτύχει αύξηση της αποτελεσματικότητάς της και ταυτόχρονα θα λειτουργήσει ως ελατήριο ενίσχυσης του επιχειρηματικού κλίματος. Στο πλαίσιο της ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας, αυτό το οποίο σίγουρα θα λειτουργούσε ενισχυτικά είναι το «άνοιγμα» της οικονομίας σε νέα αντικείμενα δραστηριοποίησης, για παράδειγμα η παροχή κινήτρων για ενίσχυση του τομέα των εξαγωγών θα βοηθούσε στην απομάκρυνση του κινδύνου, τον οποίο διατρέχει μια οικονομία η οποία στηρίζεται αποκλειστικά στον πρωτογενή τομέα αγροτικής παραγωγής και στον τομέα παροχής τουριστικών υπηρεσιών. Οι ιδιωτικοποιήσεις, η απελευθέρωση των τιμών και το γενικότερο micro και macro οικονομικό θεσμικό πλαίσιο ενισχύουν τις ήδη θετικές προσπάθειες της χώρας.

- Ελλάδα

Όπως αναφέρθηκε, η ελληνική οικονομία δεν αποτελεί μια από τις υπό εξέταση οικονομίες.

- Κοσσυφοπέδιο

Όπως αναφέρθηκε, η EBRD ανακοινώνει αποτελέσματα και σχετικές βαθμολογίες επιμέρους δεικτών αξιολόγησης μόνο για τα αναγνωρισμένα κράτη-μέλη του ΟΗΕ. Για το λόγο αυτό η συγκεκριμένη χώρα εμφανίζεται στους σχετικούς πίνακες από το 2013 και έπειτα. Το γεγονός αυτό όμως κάνει αδύνατη τη στατιστική μελέτη, επεξεργασία και εξαγωγή συμπερασμάτων, λόγω περιορισμένου δείγματος. Ως γενικότερη πρόταση όμως μπορεί να λεχθεί πως η εφαρμογή πολιτικών αποτελεσματικής διακυβέρνησης, ιδιωτικοποιήσεων, ενίσχυσης των προσπαθειών απελευθέρωσης των τιμών, του εμπορικού και νομισματικού θεσμικού πλαισίου και πάταξη της διαφθοράς οδηγούν στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας και αποτελούν το μόνο αποτελεσματικό μηχανισμό επίτευξης των στόχων της χώρας.

- Μολδαβία

Η Μολδαβία, αν θέλει να εκμεταλλευτεί τη σχετικά πλεονεκτική γεωγραφική της θέση λόγω εγγύτητας στη δυτική Ευρώπη, οφείλει να βελτιώσει το επιχειρηματικό περιβάλλον της χώρας. Ο πιο σίγουρος τρόπος για να επιτύχει το στόχο αυτό είναι μέσα από

μια πληθώρα διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, τις οποίες βέβαια έπρεπε να έχει ολοκληρώσει εδώ και πολλά χρόνια. Η βελτίωση όλων των τομέων της διακυβέρνησης είναι βέβαιο πως θα ενισχύσουν τις προσπάθειες οικονομικής μετάβασης και το κυριότερο είναι πως αν συνδυαστούν και με μέτρα πάταξης της διαφθοράς στο δημόσιο τομέα, αλλά και με παρεμβάσεις στον τομέα της δικαιοσύνης, μέσω νομοθετικών πρωτοβουλιών για το εμπορικό και νομισματικό θεσμικό πλαίσιο, θα οδηγήσουν τη χώρα προς την κατεύθυνση, την οποία επιθυμεί το σύνολο των μεταβατικών οικονομιών. Η πρόοδος, η οποία έχει επιτευχθεί τα τελευταία χρόνια στον τομέα του εμπορίου και των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών στη χώρα, μέσω σειράς παρεμβάσεων και μεταρρυθμίσεων δεν είναι εφικτό να διατηρηθεί στο διηνεκές, αν δεν συνδυαστεί άμεσα με παρεμβάσεις και ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις στο νομοθετικό πλαίσιο αντιμετώπισης της διαφθοράς. Είναι απαραίτητο να γίνει σαφές και εντός της χώρας αλλά και εκτός, πως υπάρχει η πρόθεση να ισχύουν για όλους οι ίδιοι κανόνες, τα ίδια μέτρα και τα ίδια σταθμά για το σύνολο των επιχειρήσεων και πως η χώρα έχει τη διάθεση, αλλά και τη δυνατότητα να επιβάλλει αυτούς τους κοινούς κανόνες, μέσω ισχυρών εποπτικών μηχανισμών. Τέτοιου είδους κρατικές δομές και λειτουργίες είναι απαραίτητες για την εμπέδωση ενός ισχυρού θεσμικού πλαισίου φιλικά διακείμενου στην επιχειρηματικότητα. Τέλος και σε συνέχεια των όσων αναφέρθηκαν, αυτό το οποίο πρέπει να διαφυλαχθεί στη χώρα είναι η ανεξαρτησία των θεσμών. Μέσω αυτών των μηχανισμών θα μπορέσει η χώρα να εξασφαλίσει την αύξηση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας και να μπορέσει να παρέξει ένα καλύτερο μέλλον στους πολίτες της.

- Μαυροβούνιο

Η χώρα σε επίπεδο αριθμών είχε πολύ καλές επιδόσεις, ιδίως σε ότι αφορούσε τις πάσης φύσεως ιδιωτικοποιήσεις, αλλά και στον τομέα της απελευθέρωσης των τιμών από την κρατική εποπτεία. Ίσως το γεγονός ότι ήταν μια σχετικά μικρή σε μέγεθος οικονομία, έδωσε τη δυνατότητα στην κυβέρνηση να επιδείξει την απαιτούμενη ευελιξία και να λάβει μια σειρά από αποφάσεις, οι οποίες εξασφάλισαν την οικονομική πρόοδο και τη μεγέθυνση της ίδιας της οικονομίας. Από την ανάλυσή μας όμως προκύπτει πως πολλά υπάρχουν ακόμη, τα οποία μπορούν αλλά και οφείλουν να γίνουν, ώστε να υποστηριχθεί η έως τώρα προσπάθεια, αλλά και να ενισχυθεί στο βαθμό τον οποίο οι προκλήσεις του σύγχρονου οικονομικού περιβάλλοντος επιβάλλουν. Η διαχείριση των δημόσιων επενδύσεων, οι ορθές πολιτικές δημόσιας διακυβέρνησης, αλλά και η αναγκαία φορολογική μεταρρύθμιση θα εξασφαλίσουν τη διατήρηση της οικονομίας της χώρας στη σωστή τροχιά μετάβασης. Ιδίως στον τομέα της διακυβέρνησης και της επιχειρηματικής αναδιάρθρωσης μπορούν να γίνουν αρκετά, καθώς η

οικονομία της χώρας βασίζεται ακόμα σε μεγάλο ποσοστό σε πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις. Αυτό το γεγονός ευνοεί τον αθέμιτο ανταγωνισμό μεταξύ όλων αυτών των επιχειρήσεων και ταυτόχρονα υπονομεύει την κρατική προσπάθεια. Οι κυβερνητικές προτεραιότητες οφείλουν να εστιαστούν σε μέτρα θεσμικού χαρακτήρα, αντιμετώπισης των πραγματικών αιτιών, όπως είναι η αδυναμία ικανότητας επιβολής διοικητικών αποφάσεων των εποπτικών αρχών, μείωσης των φορολογικών επιβαρύνσεων μέσα από την απλοποίηση της φορολογικής νομοθεσίας, αλλά και κυρίως του ελέγχου και περιορισμού της διαφθοράς. Ακολουθώντας αυτές τις πολιτικές η χώρα θα επιβεβαιώσει την αυστηρή προσήλωσή της στην επίτευξη του στόχου της οικονομικής μετάβασης και τον προσανατολισμό της στην οικονομία της αγοράς.

- Ρουμανία

Η Ρουμανία παρά το γεγονός ότι είναι κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης από την 1^η Ιανουαρίου 2007 και το γεγονός ότι έχει δεσμευθεί για την υιοθέτηση του ευρώ ως νόμισμα της χώρας, όταν θα πληροί τις αναγκαίες προϋποθέσεις, αποδεικνύεται από την παρούσα ανάλυση πως μάλλον είναι διστακτική στη λήψη των αναγκαίων αποφάσεων και στην εφαρμογή των απαιτούμενων εκείνων μέτρων, ώστε να εξασφαλίσει την απαραίτητη οικονομική μετάβαση σε μια ελεύθερη οικονομία της αγοράς. Ο μόνος τομέας στον οποίο έχει επιτευχθεί σημαντική πρόοδος και αποτελεσματικότητα είναι αυτός της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων. Το μέγεθος της οικονομίας της χώρας δεν δείχνει να έχει ωφεληθεί σχεδόν από κανένα από τους εξεταζόμενους δείκτες. Οι ιδιωτικοποιήσεις είτε μικρής είτε μεγάλης κλίμακας είναι απύσες από την ατζέντα της κυβερνητικής πολιτικής, η απελευθέρωση των τιμών στο εμπόριο δεν δείχνει να αποτελεί προτεραιότητα για την κυβέρνηση, ενώ η αναμόρφωση του εμπορικού και χρηματοοικονομικού συστήματος δεν έχει βρει τη θέση της ανάμεσα στις κυβερνητικές επιλογές. Τέλος και με χειρότερη επίδοση ανάμεσα σε όλους τους εξεταζόμενους δείκτες αποδεικνύεται πως η διακυβέρνηση και η αναδιάρθρωση των επιχειρήσεων δεν τυγχάνουν του αντίστοιχου κρατικού ενδιαφέροντος και το οποίο τους αρμόζει ανάμεσα στις αποφάσεις της κεντρικής κυβέρνησης. Η δημόσια διοίκηση και η γενικότερη κυβερνητική αναμόρφωση προκύπτει ως η πρώτη και αναγκαία πολιτική στις κυβερνητικές επιλογές. Αυτό συμπεριλαμβάνει και την εντατικοποίηση των προσπαθειών για αποκρατικοποιήσεις κυρίως των μεγάλων και συνήθως αντιπαραγωγικών κρατικών επιχειρήσεων. Αυτού του είδους η ιεράρχηση θα οδηγήσει και στην αναγκαία αναμόρφωση του νομικού επιχειρηματικού πλαισίου, το οποίο βρίσκεται σε ισχύ στη χώρα και ως πρώτο και άμεσο αποτέλεσμα θα έχει και τον περιορισμό της αδιαφάνειας και της

διαφθοράς. Το ιδιαίτερο της παρούσας ανάλυσης είναι η ανάδειξη μιας αντίφασης. Ενώ το μέγεθος της οικονομίας παραμένει ανεπηρέαστο από τις εφαρμοζόμενες πολιτικές στο σύνολο των επιμέρους δεικτών, προκύπτει πως τόσο το βιοτικό επίπεδο των πολιτών της χώρας, αλλά και κυριότερα ο Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης ωφελούνται πολλαπλά από αυτές τις πολιτικές. Η προφανής εξήγηση είναι αυτό, το οποίο αναφέρθηκε και προηγούμενα, ότι δηλαδή η διαφθορά είναι εκτεταμένη και ενώ οι πολίτες ευημερούν το κράτος παραμένει ο «φτωχός συγγενής». Ίσως μια εξήγηση αυτής της παρατήρησης να είναι πως διατηρώντας περιορισμένο το απόλυτο μέγεθος της επίσημης οικονομίας, βάσει κυβερνητικών πολιτικών, προκύπτουν και μειωμένες οικονομικές υποχρεώσεις της χώρας στο πλαίσιο της συμμετοχής της στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

- Σερβία

Το μεγάλο στοίχημα για τη σερβική οικονομία είναι διπλό. Αρχικά πρέπει να ενταθούν οι προσπάθειες αποκρατικοποιήσεων, τόσο των μεγάλης κλίμακας αντιπαραγωγικών και δυσκίνητων δημοσίων επιχειρήσεων και οι οποίες αφήνουν έντονο δημοσιονομικό αποτύπωμα στον προϋπολογισμό της χώρας, όσο και των μικρής κλίμακας επιχειρήσεων, οι οποίες με τη σειρά τους αφήνουν το δικό τους χαρακτηριστικό αποτύπωμα στο βιοτικό επίπεδο των πολιτών. Στη συνέχεια αυτό, το οποίο θα ωφελήσει την οικονομία είναι η αναδιάρθρωσή της και η ανακατανομή πόρων. Η μείωση του δημοσίου χρέους, με ταυτόχρονη επανεξέταση της πολιτικής μισθοδοσίας των δημοσίων υπαλλήλων και των συντάξεων θα αποδεσμεύσουν οικονομικούς πόρους, απαραίτητους για να κατευθυνθούν σε περισσότερο παραγωγικές επιλογές, όπως για παράδειγμα ο τομέας των δημοσίων επενδύσεων και ο οποίος είναι το σίγουρο μέσο επανεκκίνησης μιας στάσιμης ή ακόμα και φθίνουσας οικονομίας ελέω πανδημίας. Η ανταποδοτικότητα τέτοιου είδους επενδύσεων είναι μεγάλη και πάντα επηρεάζει και ωφελεί πολλούς και διαφορετικούς κλάδους της οικονομίας. Οι μεταρρυθμίσεις πρέπει όμως να συνοδευτούν και με τις αναγκαίες αλλαγές στο νομοθετικό πλαίσιο της χώρας, γεγονός το οποίο θα προσδώσει πολλαπλά οφέλη στην οικονομία. Οι αποκρατικοποιήσεις, συνοδευόμενες από την αναδιάρθρωση της οικονομίας και την ενίσχυση του θεσμικού πλαισίου είναι μάλλον ο μόνος και γρήγορος τρόπος να ολοκληρωθεί η προσπάθεια απεξάρτησης του μηχανισμού δημόσιας διοίκησης από πολιτικές εξαρτήσεις, δεσμεύσεις και αγκυλώσεις του παρελθόντος. Τέλος ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί και στον τομέα της επιχειρηματικότητας και ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, μιας και βάσει της ανάλυσης ο δείκτης «Πολιτική ανταγωνισμού» έχει τη χειρότερη επίδοση. Αντικειμενικός σκοπός θα πρέπει να είναι η καθιέρωση κοινών κανόνων για όλες τις

επιχειρήσεις όλων των μεγεθών μικρών, μεσαίων κλπ, ενίσχυσης του θεσμικού πλαισίου, το οποίο αφορά τις εμπορικές και χρηματοπιστωτικές συναλλαγές και το κυριότερο είναι η επίδειξη διάθεσης επιβολής και εφαρμογής όλου αυτού του πλέγματος μέτρων. Ως αποτέλεσμα των ανωτέρω προτάσεων θα είναι να περιοριστεί και η διαφθορά, η οποία στερεί πόρους και δυνάμεις από την επίσημη οικονομία και δεσμεύει πολύτιμη δυναμική ανάπτυξης και κατ' επέκταση θα ωθήσει περαιτέρω την προσπάθεια οικονομικής μετάβασης.

- Σκόπια

Η σκοπιανή οικονομία είναι μια μικρή σχετικά οικονομία και προσβάλλεται εύκολα τόσο από εξωγενείς όσο και από ενδογενείς παράγοντες. Όπως βέβαια και στις περισσότερες περιπτώσεις η αφετηρία επιλογής μέτρων φιλελευθεροποίησης μιας οικονομίας θα πρέπει να είναι ο περιορισμός του δημοσίου. Το μέσο για να επιτευχθεί αυτό είναι η διαδικασία των ιδιωτικοποιήσεων σε όλο το φάσμα του δημοσίου τομέα και περιλαμβάνει επίσης και τις δύο κατηγορίες, δηλαδή και τις μεγάλης κλίμακας ιδιωτικοποιήσεις αλλά και τις αντίστοιχες μικρής κλίμακας. Περιορισμός του δημόσιου τομέα αυτόματα οδηγεί και σε περιστολή δαπανών για μισθούς υπαλλήλων και ταυτόχρονα εξοικονόμηση χρημάτων από συντηρήσεις κτηρίων και υποδομών. Τη διαδικασία αυτή την ακολουθεί και η αναμόρφωση του δημόσιου τομέα, ώστε το μικρότερο πλέον κράτος να μπορέσει να είναι πιο αποδοτικό και αποτελεσματικό, άρα συμπαρασύρει αναγκαστικά και πολιτικές βελτίωσης της διακυβέρνησης με ταυτόχρονη υιοθέτηση καινοτόμων και τεχνολογικά προηγμένων λύσεων. Οι σύγχρονες οικονομίες δεν μπορούν να αναπτυχθούν αν δεν έχουν το απαραίτητο οξυγόνο, το οποίο στην περίπτωση αυτή είναι το νομοθετικό πλαίσιο, το οποίο περιγράφει τις εμπορικές και χρηματοπιστωτικές συναλλαγές. Η καύσιμη ύλη, η οποία προκαλεί τη θέρμανση της οποιαδήποτε οικονομίας συνδυαζόμενη με το νομοθετικό πλαίσιο, είναι οι επενδύσεις και γενικότερα η ανάληψη επιχειρηματικού ρίσκου. Όλα αυτά αν συνδυαστούν και με δυναμικές πολιτικές ενίσχυσης του ανταγωνισμού και περαιτέρω ώθησης της απελευθέρωσης των τιμών προϊόντων και υπηρεσιών, εξασφαλίζουν τις απαραίτητες συνθήκες μέσα στις οποίες οι επιχειρηματικές και εμπορικές δραστηριότητες των ιδιωτών συνδυάζονται με τον εποπτικό ρόλο του κράτους και εξασφαλίζουν μια εύρωστη και δυναμικά αναπτυσσόμενη οικονομία. Ως τελικό πλεονέκτημα από όλη αυτή τη διαδικασία αναφέρεται πως είναι και ο νομοτελειακός περιορισμός της διαφθοράς στο δημόσιο τομέα, μιας και έχει περιοριστεί το πιθανό πεδίο δράσης των επίδοξων παραβατών. Ο περιορισμός της διαφθοράς, αυξάνει με τη σειρά του την εμπιστοσύνη των πολιτών και των επιχειρηματιών στο σύστημα και ενισχύει τη διάθεση ανάληψης επιχειρηματικού ρίσκου,

γεγονός το οποίο οδηγεί σε μεγέθυνση της οικονομίας σαν ένας αυτοτροφοδοτούμενος κύκλος και στην προκειμένη περίπτωση σε επιτάχυνση της διαδικασίας μετάβασης. Το γεγονός ότι το βιοτικό επίπεδο των πολιτών της χώρας, αλλά και ο δείκτης ανθρώπινης ανάπτυξης, ενώ επηρεάζονται από τις κυβερνητικές πολιτικές οι οποίες εκφράζονται μέσα από τους δείκτες τους οποίους εξετάζει αυτή η ανάλυση, δεν ωφελούνται καθόλου από αυτούς, φανερώνει ότι οι όποιες αποφάσεις λαμβάνονται και η όποια αντίστοιχη πολιτική χαράσσεται στους αντίστοιχους τομείς δεν λαμβάνει υπόψιν της τους πολίτες και την ευημερία τους. Ως λογικό συμπέρασμα και επακόλουθο μέτρο θα μπορούσε να είναι και η ανάγκη για αναμόρφωση του γενικότερου εκπαιδευτικού συστήματος της χώρας. Ο στόχος θα είναι να εφοδιαστούν οι πολίτες με δεξιότητες, οι οποίες θα τους εξασφαλίσουν μια ευκολότερη πρόσβαση στην αγορά εργασίας, άρα και ένταξή τους στον παραγωγικό ιστό της οικονομίας. Συνεπακόλουθα αυτή η προσέγγιση θα εξασφάλιζε και την εξοικονόμηση πόρων από την ταυτόχρονη μείωση των απαιτούμενων επιδοματικών κονδυλίων και τη δυνατότητα διάθεσής τους σε πιο παραγωγικούς τομείς της οικονομίας.

- Σλοβενία

Η οικονομία της χώρας είναι μια μικρή οικονομία. Μεταξύ των εξεταζόμενων δεικτών στην παρούσα ανάλυση, ο μόνος δείκτης ο οποίος δείχνει να επωφελείται κατά τι από τις πολιτικές, οι οποίες μας ενδιαφέρουν, είναι αυτός της ανθρώπινης ανάπτυξης και ο οποίος βέβαια δείχνει να επηρεάζεται μόνο από τις ασκούμενες πολιτικές στο κομμάτι των μικρής κλίμακας ιδιωτικοποιήσεων και των πολιτικών ανταγωνισμού. Το εύκολο και πρόχειρο συμπέρασμα λοιπόν στο οποίο οδηγούμαστε είναι πως οι ασκούμενες πολιτικές περιορίζονται στον τομέα των πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων. Το γεγονός αυτό είναι σαν να υποδεικνύεται μια απλή προσπάθεια διαχείρισης της καθημερινότητας των πολιτών. Απουσιάζουν τα διαρθρωτικά μέτρα και οι αναγκαίες πρωτοβουλίες, οι οποίες θα ωθήσουν τη χώρα και την οικονομία της στην ομάδα των ελεύθερων αγορών. Αυτό λοιπόν το οποίο θα πρέπει να λειτουργήσει ως οδηγός στο κέντρο λήψης αποφάσεων της χώρας είναι μια διαδικασία αντίστοιχη με αυτή, η οποία προτάθηκε και στις προηγούμενες περιπτώσεις με μια αντίστοιχη ιεράρχηση και προτεραιοποίηση των λαμβανόμενων μέτρων και ασκούμενων πολιτικών. Αρχής γενομένης από τις ευρείας κλίμακας ιδιωτικοποιήσεις, ο στόχος οφείλει να είναι η μείωση του μεγέθους του κράτους με ταυτόχρονη υιοθέτηση τεχνολογιών αιχμής, ώστε να ενισχυθεί η παραγωγικότητα του δημοσίου τομέα και ταυτόχρονα να εξευρεθούν πόροι, ώστε να διοχετευθούν σε πιο παραγωγικές διαδικασίες. Η διαδικασία βελτίωσης της κυβερνητικής αποτελεσματικότητας, συνδυαζόμενη και με διαρθρωτικά μέτρα υποστήριξης

του εμπορίου και της επιχειρηματικότητας θα αυξήσουν την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας και η αύξηση αυτή, αν συνδυαστεί και με αναμόρφωση του θεσμικού και νομοθετικού πλαισίου, το οποίο καλύπτει τις εμπορικές και χρηματοπιστωτικές συναλλαγές, θα εξασφαλίσει τις απαιτούμενες συνθήκες για απελευθέρωση των τιμών της αγοράς και τελικά θα επιταχύνει τη διαδικασία μετάβασης της οικονομίας. Επιπρόσθετα και όπως συμβαίνει πάντα σε αντίστοιχες περιπτώσεις, με τον περιορισμό του αναποτελεσματικού και αντιπαραγωγικού δημόσιου τομέα περιορίζεται και η διαφθορά, η παραοικονομία και η φοροδιαφυγή και ταυτόχρονα απελευθερώνονται δυνάμεις και πόροι, οι οποίοι μπορούν να κατευθυνθούν στο παραγωγικό κομμάτι της οικονομίας και να ενισχύσουν την προσπάθεια μετάβασης.

- Τουρκία

Η οικονομία της χώρας αυτής είναι μια ιδιαίτερη περίπτωση. Είναι μια μεγάλη οικονομία και η οποία χαρακτηρίζεται από μεγάλο εύρος δραστηριότητας. Διαθέτει ένα ισχυρό πρωτογενή τομέα κυρίως στο κομμάτι της γεωργικής παραγωγής, της κτηνοτροφίας και της αλιείας, ένα ιδιαίτερα δυναμικό δευτερογενή τομέα με μοχλούς τη μεταποίηση και την κατασκευαστική βιομηχανία και ένα παραδοσιακά διευρυμένο τριτογενή τομέα, ο οποίος καλύπτει δραστηριότητες όπως το εμπόριο και η παροχή υπηρεσιών στον τομέα του τουρισμού. Επιπρόσθετα είναι μια οικονομία, η οποία χαρακτηρίζεται από μεγάλη εξωστρέφεια και ταυτόχρονα προκειμένου να υποστηρίξει ένα πολιτικό αφήγημα περιφερειακής υπεροχής, διαθέτει μεγάλα ποσά στην έρευνα και ανάπτυξη κυρίως τεχνολογιών αιχμής στρατιωτικού υλικού, τις οποίες βέβαια στη συνέχεια εξάγει με αποτέλεσμα να ενισχύει τα εισερχόμενα από το εξωτερικό κεφάλαια σε ξένο νόμισμα, να αποσβένει τα διατιθέμενα για έρευνα και ανάπτυξη ποσά, αλλά και να δημιουργεί εργατικό δυναμικό υψηλής εξειδίκευσης. Από την ανάλυση των δεικτών όμως στην παρούσα μελέτη αποδεικνύεται πως υστερεί σε όλους τους εξεταζόμενους επιμέρους τομείς, καθώς στους δείκτες πρώτης γενιάς παρουσιάζει σταθερή αξιολόγηση με ελάχιστη διαφοροποίηση. Προκύπτει λοιπόν το εύλογο ερώτημα αν και κατά πόσο η τουρκική οικονομία είναι μια οικονομία στη φάση της μετάβασης ή παραμένει στην αρχική κατάσταση της κεντρικά ελεγχόμενης οικονομίας και απλώς εκσυγχρονίζει συγκεκριμένους τομείς της. Η πράξη δείχνει πως ο κεντρικός έλεγχος και ο σχεδιασμός της οικονομικής δραστηριότητας στη χώρα εξακολουθεί κι είναι άρρηκτα δεμένος με το σχεδόν ολοκληρωτικό τρόπο διακυβέρνησής της, γεγονός το οποίο αντανάκλα και στα χαμηλά επίπεδα της ισοτιμίας του εθνικού νομίσματος. Οι κυβερνητικές πολιτικές χαρακτηρίζονται από την παντελή έλλειψη υιοθέτησης έστω και

των βασικών κανόνων των σύγχρονων οικονομιών της αγοράς και είναι πάντα αποτέλεσμα προσωπικών επιλογών και αποφάσεων. Απουσιάζουν οι οποιεσδήποτε προσπάθειες ιδιωτικοποιήσεων σε όλο το φάσμα του δημόσιου τομέα, καθώς επίσης οι προσπάθειες διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στο δημόσιο τομέα είναι έννοιες ξένες προς την πολιτική ηγεσία της χώρας. Η διαφάνεια είναι μια έννοια άγνωστη και οι θεσμοί διοικούνται από ανθρώπους προερχόμενους από την κομματική βάση, δίνοντας ιδιαίτερο νόημα στη φράση «κομματικό κράτος». Ως ελάχιστα χαρακτηριστικά παραδείγματα μπορούν να αναφερθούν οι επιλογές τοποθέτησης στην ηγεσία διάφορων σημαντικών θεσμών της χώρας όπως ο επικεφαλής της κεντρικής τράπεζας, αλλά και ο επικεφαλής του ανώτατου δικαστηρίου. Η αναμόρφωση του νομοθετικού πλαισίου των εμπορικών και χρηματοπιστωτικών συναλλαγών, αν συνδυαζόταν και με ισχυρή πολιτική βούληση για εφαρμογή πολιτικών απελευθέρωσης των τιμών θα ενίσχυε την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας. Θα βοηθούσε στο μέτρο του δυνατού σε μια υποτυπώδη προσπάθεια μετάβασης της οικονομίας σε αυτή της ελεύθερης αγοράς. Ωστόσο αποτελούν κενό γράμμα. Η τελευταία φορά κατά την οποία η χώρα εφάρμοσε αντίστοιχες πολιτικές ήταν πριν από δεκαπέντε έτη, όταν αναγκάστηκε να συμμορφωθεί με τις υποδείξεις του Διεθνούς νομισματικού Ταμείου, προκειμένου να μπορέσει να χρηματοδοτήσει το δημόσιο χρέος της, μέσω δανεισμού. Αυτό που ευδοκμεί στη χώρα είναι η διαφθορά, η παραοικονομία και η φοροδιαφυγή. Ο δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης στη χώρα είναι του επιπέδου της Ρουμανίας, του Μαυροβουνίου και της Βουλγαρίας, υπερέχει του αντίστοιχου δείκτη της Μολδαβίας, της Βοσνίας – Ερζεγοβίνης και των Σκοπίων, ενώ υστερεί κατά πολύ από τις οικονομίες της ελεύθερης αγοράς των δυτικοευρωπαϊκών κρατών, όπως για παράδειγμα είναι ο αντίστοιχος δείκτης της Ελλάδας.

6. Συμπεράσματα και Προτάσεις

Στην ενότητα 6 αναφέρονται τα κύρια συμπεράσματα και οι προτάσεις κατά την κρίση του γράφοντα για περαιτέρω επέκταση της παρούσας έρευνας.

Έπειτα από την ανάλυση, η οποία προηγήθηκε για κάθε μία από τις χώρες ενδιαφέροντος ξεχωριστά προκύπτουν ορισμένα κοινά συμπεράσματα, τα οποία έχουν εφαρμογή ως γενικότεροι κανόνες για όλες τις οικονομίες, οι οποίες βρίσκονται σε καθεστώς μετάβασης. Η αφετηρία επιλογής μέτρων φιλελευθεροποίησης μιας οικονομίας θα πρέπει να είναι ο περιορισμός του δημόσιου τομέα. Το μέσο για να επιτευχθεί αυτό, είναι η διαδικασία των ιδιωτικοποιήσεων σε όλο το φάσμα του δημοσίου τομέα και περιλαμβάνει επίσης και τις δύο κατηγορίες, δηλαδή και τις μεγάλης κλίμακας ιδιωτικοποιήσεις αλλά και τις αντίστοιχες μικρής κλίμακας. Περιορισμός του δημόσιου τομέα αυτόματα οδηγεί και σε περιστολή δαπανών για μισθούς υπαλλήλων και ταυτόχρονα εξοικονόμηση χρημάτων από συντηρήσεις κτηρίων και υποδομών.

Τη διαδικασία αυτή την ακολουθεί και η αναγκαία αναδιάρθρωση του δημόσιου τομέα, ώστε το μικρότερο πλέον κράτος να μπορέσει να καταστεί πιο αποδοτικό και πιο αποτελεσματικό, άρα επιβάλλεται αναγκαστικά και η άσκηση πολιτικών βελτίωσης της διακυβέρνησης με ταυτόχρονη υιοθέτηση καινοτόμων και τεχνολογικά προηγμένων λύσεων.

Οι σύγχρονες οικονομίες δεν μπορούν να αναπτυχθούν αν δεν έχουν το απαραίτητο νομοθετικό πλαίσιο, το οποίο καλύπτει τις σύγχρονες εμπορικές και χρηματοπιστωτικές συναλλαγές. Συνυφασμένες με το νομοθετικό πλαίσιο, είναι και οι επενδύσεις και γενικότερα η ανάληψη επιχειρηματικού ρίσκου, καθώς το ξεκάθαρο νομοθετικό και φορολογικό πλαίσιο καθιστά πιο απλή και σίγουρα πιο αποτελεσματική την προσπάθεια κατασκευής ενός επιχειρηματικού πλάνου από τους ιδιώτες.

Όλα αυτά αν συνδυαστούν και με δυναμικές πολιτικές ενίσχυσης του ανταγωνισμού και περαιτέρω ώθησης της απελευθέρωσης των τιμών προϊόντων και υπηρεσιών, εξασφαλίζουν τις απαραίτητες συνθήκες μέσα από τις οποίες οι επιχειρηματικές και εμπορικές δραστηριότητες των ιδιωτών συνδυάζονται με τον εποπτικό ρόλο του κράτους και εξασφαλίζουν μια εύρωστη και δυναμικά αναπτυσσόμενη οικονομία.

Ως τελικό πλεονέκτημα από όλη αυτή τη διαδικασία εκτιμάται πως είναι και ο νομοτελειακός περιορισμός της διαφθοράς στο δημόσιο τομέα, της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής, μιας και έχει περιοριστεί το πεδίο ανάπτυξης παραβατικών συμπεριφορών. Ο

περιορισμός της διαφθοράς, αυξάνει με τη σειρά του την εμπιστοσύνη των πολιτών και των επιχειρηματιών στο σύστημα και ενισχύει τη διάθεση ανάληψης επιχειρηματικού ρίσκου, γεγονός το οποίο οδηγεί με τη σειρά του σε μεγέθυνση της οικονομίας και σε επιτάχυνση της διαδικασίας μετάβασης.

Τέλος η ανάγκη για αναμόρφωση του γενικότερου εκπαιδευτικού συστήματος των χωρών ενδιαφέροντος, προκύπτει από το γεγονός ότι τα αντίστοιχα βιοτικά επίπεδα των πολιτών, αλλά και οι αντίστοιχοι δείκτες ανθρώπινης ανάπτυξης, ενώ επηρεάζονται από τις επιμέρους κυβερνητικές πολιτικές, οι οποίες εκφράζονται μέσα από τους δείκτες τους οποίους εξετάζει αυτή η ανάλυση, δεν ωφελούνται σχεδόν καθόλου από αυτούς στην πλειοψηφία των κρατών. Το γεγονός αυτό μάλλον φανερώνει ότι η αγορά εργασίας είναι αποκομμένη από την εκπαίδευση και πως οι όποιες αποφάσεις λαμβάνονται και η όποια αντίστοιχη πολιτική χαράσσεται στους αντίστοιχους τομείς δεν λαμβάνει υπόψιν της τους πολίτες και την ευημερία τους ως κυρίαρχο παράγοντα.

Ο στόχος οφείλει να είναι να εφοδιαστούν οι πολίτες με δεξιότητες, οι οποίες θα τους εξασφαλίσουν ευκολότερη πρόσβαση στην αγορά εργασίας, άρα και ένταξή τους στον παραγωγικό ιστό της οικονομίας. Συνεπακόλουθα αυτή η προσέγγιση θα εξασφάλιζε και την απαραίτητη εξοικονόμηση πόρων και τη δυνατότητα διάθεσής τους σε πιο παραγωγικούς τομείς της οικονομίας. Η αύξηση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών τους ωθεί και σε αλλαγή της καταναλωτικής τους συμπεριφοράς και με τον τρόπο αυτό, μέσω της αύξησης της ιδιωτικής κατανάλωσης, ενισχύεται η οικονομία.

Ολοκληρώνοντας την ανάλυση, αυτό το οποίο θα μπορούσε να αποτελέσει πρόταση για περαιτέρω μελέτη κατά την κρίση του γράφοντα είναι η επιμέρους και πιο διεξοδική ανάλυση των αντίστοιχων οικονομιών, περιλαμβάνοντας αυτή τη φορά περισσότερους δείκτες της οικονομικής θεωρίας, όπως για παράδειγμα το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, το δημόσιο χρέος, το δημοσιονομικό έλλειμμα, τα φορολογικά βάρη και τις δημόσιες δαπάνες. Ο σκοπός σε αυτού του είδους την ανάλυση θα είναι να διερευνηθούν οι επιδράσεις των συγκεκριμένων πολιτικών αξιολόγησης της μετάβασης των οικονομιών επί των θεμελιωδών μεγεθών τους.

Βιβλιογραφία

Campbell, D. T., Stanley, J. C. & Gage, N. L., 1963. *Experimental and quasi-experimental designs for research (No. 04; Q175, C3.)*. Boston: Houghton Mifflin.

Cook, T. D., Campbell, D. & Day, A., 1979. *Quasi-experimentation: Design & analysis issues for field settings (Vol. 351)*. Boston: Houghton Mifflin.

Delevic, M., 2021. "Well governed": the EBRD's transition concept. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.ebrd.com/transition/well-governed.html>

[Πρόσβαση 03 08 2021].

EBRD, 2006. *Sustainable Energy Initiative (SEI)*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.ebrd.com/what-we-do/sectors-and-topics/sustainable-energy-initiative.html>

[Πρόσβαση 04 08 2021].

EBRD, 2013. *European Bank for Reconstruction and Development*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.ebrd.com/our-values/transition.html>

[Πρόσβαση 02 08 2021].

EBRD, 2013. *TRANSITION REPORT*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <http://www.ebrd.com/publications/transition-report-2013-english.pdf>

[Πρόσβαση 03 08 2021].

EBRD, 2015. *Transition indicators by country*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: [Transition indicators by country](#)

[Πρόσβαση 04 08 2021].

EBRD, 2015. *Transition indicators by country*. [Ηλεκτρονικό]

Available at:

<https://www.ebrd.com/cs/Satellite?c=Content&cid=1395245467784&d=&pagename=EBRD%2FContent%2FDownloadDocument>

[Πρόσβαση 04 08 2021].

EBRD, 2015. *Transition Report 2015-16*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.ebrd.com/news/publications/transition-report/ebd-transition-report-201516.html>

[Πρόσβαση 03 08 2021].

EBRD, 2017. *How we assess transition qualities*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.ebrd.com/economic-research-and-data/transition-qualities-asses.html>

[Πρόσβαση 04 08 2021].

EBRD, 2019. *Assessment of transition qualities 2019*. [Ηλεκτρονικό]

Available at:

<https://www.ebrd.com/cs/Satellite?c=Content&cid=1395278138149&d=&pagename=EBRD%2FContent%2FDownloadDocument>

[Πρόσβαση 04 08 2021].

EBRD, 2021. *Transition indicators methodology 1989-2014*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.ebrd.com/transition-indicators-history>
[Πρόσβαση 04 08 2021].

EBRD, χ.χ. *Who We Are*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.ebrd.com/who-we-are.html>
[Πρόσβαση 03 08 2021].

European Commission, χ.χ. *HDRO - United Nations Human Development Report Office*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: https://knowledge4policy.ec.europa.eu/organisation/hdro-united-nations-human-development-report-office_en
[Πρόσβαση 14 08 2021].

Eurostat, 2013. *Κατά κεφαλήν ΑΕΠ, κατά κεφαλήν κατανάλωση και δείκτες επιπέδου τιμών*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:GDP_per_capita,_consumption_per_capita_and_price_level_indicators/el&direction=next&oldid=120247
[Πρόσβαση 12 08 2021].

Eurostat, 2021. *Real GDP growth rate - volume*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/tec00115&lang=en>
[Πρόσβαση 12 08 2021].

Fitch Ratings, 2020. *Fitch Revises EBRD's Outlook to Negative; Affirms at 'AAA'*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.fitchratings.com/research/sovereigns/fitch-revises-ebrd-outlook-to-negative-affirms-at-aaa-03-12-2020>
[Πρόσβαση 05 08 2021].

Ikeda, S., 2019. *Προσοδοθηρία*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.liberal.gr/think-tanks/prosodothiria/243329>
[Πρόσβαση 05 08 2021].

IMF, 2000. *Transition Economies: An IMF Perspective on Progress and Prospects*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.imf.org/external/np/exr/ib/2000/110300.htm>
[Πρόσβαση 04 08 2021].

Kilpatrick, A., 2021. *"Competitive": the EBRD's transition concept*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.ebrd.com/transition/competitive.html>
[Πρόσβαση 03 08 2021].

Kuznets, S., 1934. *National Income, 1929–1932*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://fraser.stlouisfed.org/title/national-income-1929-1932-971>
[Πρόσβαση 10 08 2021].

Maier, T. & Matthew, J.-T., 2021. *"Integrated": the EBRD's transition concept*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.ebrd.com/transition/integrated.html>
[Πρόσβαση 03 08 2021].

Moody's Investors Service, 2021. *Moody's affirms EBRD's Aaa rating, outlook stable*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: https://www.moodys.com/research/Moodys-affirms-EBRDs-Aaa-rating-outlook-stable--PR_438813

[Πρόσβαση 06 08 2021].

Rambousek, B., 2021. *"Inclusive": the EBRD's transition concept*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.ebrd.com/transition/inclusive.html>

[Πρόσβαση 03 08 2021].

Romani, M., 2021. *"Resilient": the EBRD's transition concept*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.ebrd.com/transition/resilient.html>

[Πρόσβαση 03 08 2021].

Ryten, J., 1990. *PRINCIPLE 2: Credibility Among Data Users and Stakeholders*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.nap.edu/read/24810/chapter/12>

[Πρόσβαση 05 08 2021].

S&P Global Ratings, 2021. *EBRD 'AAA/A-1+' Ratings Affirmed; Outlook Stable*. [Ηλεκτρονικό]

Available at:

<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEWjkiYDBtu3yAhU7SvEDHaOgC-cQFnoECA4QAw&url=https%3A%2F%2Fwww.ebrd.com%2Fwork-with-us%2Fcapital-markets%2Finvestor-information%2Fs-p-update-072021.pdf&usg=AOvVaw2hUGXg-Y>

[Πρόσβαση 05 08 2021].

Salvatore, D., 2001. *The problems of transition, EU enlargement and globalization*. s.l.:Kluwer academic publishers, Empirica 28: p.p. 137. .

Taleb, N. N., 2010. *Ο μαύρος κύκνος: Ο αντίκτυπος του εξαιρετικά απρόβλεπτου*. ISBN 978-960-9513-00-5 επιμ. Αθήνα : Φερενίκη.

Tanaka, J., 2021. *"Green": the EBRD's transition concept*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.ebrd.com/transition/green.html>

[Πρόσβαση 03 08 2021].

UN, 2013. *UN DESA: Department of Economic and Social Affairs*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.un.org/youthenvoy/2013/09/undesa-youth-focal-point/>

[Πρόσβαση 14 08 2021].

UNESCO, 2021. *UNESCO UIS*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <http://uis.unesco.org/>

[Πρόσβαση 14 08 2021].

United Nations Development Programme, 2020. *Human Development Reports*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2020_technical_notes.pdf

[Πρόσβαση 12 08 2021].

UNSD, 2021. *Welcome to UNSD*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://unstats.un.org/home/>

[Πρόσβαση 14 08 2021].

Webb, E. J., Campbell, D. T., Schwartz, R. D. & Sechrest, L., 1966. *Unobtrusive measures: Nonreactive research in the social sciences (Vol. 111)*. Chicago: Rand McNally.

Williamson, S., 2018. *Μακροοικονομική*. Θεσσαλονίκη: Τζιόλα.

Αδαμόπουλος, Λ., Δαμιανού, Χ. & Ανδρέας, Σ., 1999. *Μαθηματικά και Στοιχεία Στατιστικής Γ' Γενικού Λυκείου*. Αγία Παρασκευή: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ - ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.

Βικιπαίδεια, 2019. *Ανάλυση διακύμανσης-Βικιπαίδεια*. [Ηλεκτρονικό]

Available at:

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CE%BD%CE%AC%CE%BB%CF%85%CF%83%CE%B7_%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CF%8D%CE%BC%CE%B1%CE%BD%CF%83%CE%B7%CF%82

[Πρόσβαση 15 08 2021].

ΜΑΡΑΓΚΟΣ, Ι. & ΜΠΙΤΖΕΝΗΣ, Α., 2007. *ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ*. σ.λ.:Σταμούλης.

Πετρίδης, Δ., 2015. *Ανάλυση Κανονιστικών Αντιστοιχιών*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

Στούπας, Κ., 2021. *Capital.gr*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.capital.gr/o-kostas-stoupas-grafei/3583831/-gkrizoi-rinokeroi-mauroi-kuknoi-kai-i-apokratikopoiisi-tis-dei>

[Πρόσβαση 25 09 2021].

ΧΑΛΙΚΙΑΣ, Μ., ΜΑΝΩΛΕΣΟΥ, Α. & ΛΑΛΟΥ, Π., 2015. *Μεθοδολογία Έρευνας και Εισαγωγή στη Στατιστική Ανάλυση Δεδομένων με το IBM SPSS STATISTICS*. Αθήνα: ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ.